

Mladika

2-3/98

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA
67
117 986 1998
801492, 2/3
COBISS

stovini - marec 1998
. 2 comma 20/c legge 662/96 - Filiale di Trieste - marzo 1998

L. 5000

MLADIKA 2-3

IZHAJA DESETKRAT V LETU

LETO XLII.

1998

KAZALO

Albert Miklavc:	
Velikonočni sonet	41
Andrej Arko: Tovor	42
Mogoče vas bo zanimalo	
zvedeti, da	43
Pod črto	44
Zdaj kot nekdanj	47
Bruna Pertot:	
Arabska "quvah catta"	48
Vladimir Kos: Pesmi	49
Drago Štoka: Dr. Zvone Štrubelj	
- novi dekan (intervju)	50
Dokumenti: Tragedija Primorske	
v 50 let zakopanem	
dokumentu	56
M.P.: Spomini nekega lorda v	
avstralski reviji	32
Ivo Jevnikar:	
Iz Arhivov in predalov:	
Komandosi in misije	57
Bruna Ciani Štekar:	
Dva, eden ali trije	61
I.Ž.P.: Umrl je Kiljan Laxness	63
Drago Štoka: Prijatelj Drage -	
novi kardinal	64
Anka Petričević - Martin Silvester:	
Pesmi	65
Antena	67
Martin Jevnikar: Zamejska in	
zdomska literatura (Atilij	
Kralj; Marko Kremžar; Angel	
Kosmač)	73
Ocene: Knjige: N. Kuzanski: O	
božjem pogledu (I. Hergold);	
Francoska knjiga o Sloveniji	
(A.R.); Razstave: Robert Hla-	
vaty; Claudia Raza (Magda	
Jevnikar)	76
Alojz Gradnik: Sonet o človeštvu	79

Na platnicah: Pisma; Čuk na Obelisku; Za smeh

Priloga: RAST 118-98

Uredništvo in uprava:

34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040/370846 - fax 040/633307
Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA
Reg. na sodišču v Trstu št. 193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 5.000 lir. Celoletna naročnina za Italijo 40.000 lir; nakazati na poštni tekoči račun 14470348 - Mladika - Trst. Letna naročnina za Slovenijo 40.000 lir ali enakovreden znesek v drugih valutah. Druge države 45.000 lir (ali enakovreden znesek v tuji valuti), po letalski pošti 55.000 lir.

Tisk in fotostavek:

"graphart snc", Obrtna cona Dolina
Dolina 507/10 - tel. 040/8325009

pisma

Pisma v tej rubriki izražajo mnenja dopisnikov in ne obvezujejo uredništva

MADŽARSKI UPOR IN JUGOSLOVANSKI KOMUNISTI

Nedavno smo dobili v branje novo dokumentacijo o poteku, vzrokih in posledicah madžarskega upora proti totalitarnemu komunističnemu sistemu in sovjetskega vojaškega posega v dogajanju na Madžarskem v letu 1956. Knjiga je izšla pri Akademiji za znanost v Heidelbergu leta 1997 in v založbi "Universitätsverlag C. Winter". Vsebuje v glavnem predavanje, ki ga je priredil Zgodovinski seminar v Heidelbergu dne 29. oktobra 1996 ob štiridesetletnici sovjetskega nasilja na Madžarskem, predavatelj je bil takratni študent v Budimpešti *Geza Alföldy*.

Avtor je napisal zgodovino madžarskega osvobodilnega boja in upora zoper komunistični režim v letu 1956 tudi na temelju novih arhivskih papirjev v Moskvi in drugod. Povprečno obveščeni Slovenec danes, v letu 1998, ne ve mnogo o takratnih dogodkih iz leta 1956. Tudi ne ve, kako je bila slovenska in jugoslovanska komunistična partija soudeležena pri zaslužnjevanju madžarskega naroda, kar so seveda komunisti prikrivali in načrtno izkrivljali. V tej knjigi se razkriva ves dejanski značaj in politika tudi slovenskih vodilnih komunistov.

V letu 1956 je madžarski narod zahteval svobodo in konec stalinističnega terorja, zahteval je rehabilitacijo pred tem pregnanega komuniste Imre Nagya, ki je obljubljal reforme komunističnega režima, podobno kot v Sloveniji Stane Kavčič ali Milovan Đilas v Jugoslaviji, pa je bil tudi na podoben način odstranjen, s pomočjo madžarskih Popitov in Šentjurcev. Zato je madžarski delavski razred s pomočjo dela komunistov in predvsem pisateljev odkrito stopil v oborožen upor zoper vodilne madžarske komuniste, ki sta jih podpisala Rdeča armada in Moskva. Izbruhnila je revolucija proti komunističnemu sistemu.

Povsod po svetu so predvsem levičarji solidalizirali z madžarskimi delavci, bile so velike demonstracije in protesti na zapadu, v Sloveniji pa nič. Komunisti so molčali.

Takrat so voditelji Sovjetske zveze in partije pod vodstvom Hruščova razmišljali, kaj storiti?

Sklenili so vstajo madžarskega delavskega razreda in naroda s silo uničiti. Rdeča armada naj to izvede...

Značilno in zgodovinsko pomembno pa je, da so tudi sklenili o tem obvestiti voditelje Zveze komunistov Ju-
(dalje na str. 80)

Blagoslovljene velikonočne praznike želita bralcem in sodelavcem

UREDNIŠTVO IN UPRAVA

Mladike

SLIKA NA PLATNICI: Marta Kunaver: "Igrala na krogu Zemlje" (meš. teh.) 1992.

UREDNIŠKI ODBOR: Lilijana Filipič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Nadia Roncelli, Ester Sferco, Tomaž Simčič, Breda Susič, Neva Zaghet, Zora Tavčar, Edvard Žerjal in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Češcut, Danilo Čotar, Diomira Fabjan Bajc, Ivo Kerže, Lučka Kremžar De Luisa, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemas, Adrijan Pahor, Štefan Pahor, Bruna Pertot, Marijan Pertot, Mitja Petaros, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Marko Tavčar, Andrej Zaghet in člani uredniškega odbora.

Albert Miklavc

1928-1996

Velikonočni sonet

*Poplavila je davi duš globine
povodenj napovedanih zaznanj
in, žuboreča v bistri tok spoznanj,
razblinila meglenost je davnine.*

*V davnine spanje, v sanjske naplavine
si žarko šinil Ti, - ko blisk z neba, -
zato se je razlil v temo sveta
brezkončen slap svetlobe in vedrine.*

*Iz nočnih je ponorov v luči jasni
ves kozmos zastrmel v privid blesteči;
v veslanju sončnih žarkov si gorečih
predramil speče duše v zarji krasni:
naj nas še danes drami žar ljubeči
in bo minil trepet noči morečih.*

Iz zbirke Prošnja za jutri,
Mladika 1970

Ob letošnjem prazniku Vstajenja objavljamo na prvi strani revije velikonočno pesem našega sodelavca duhovnika in pesnika Alberta Miklavca ob sedemdesetletnici, ki bi jo praznoval 9. marca letos.

Tovor

Andrej Arko

Novela je prejela prvo nagrado na literarnem natečaju Mladike

“Motor se je že ogreval, še preden sem se povzpел na tovornjak. Odkar vozim za Zejmanija, to je zdaj že skoraj pol leta, se še ni zgodilo, da bi me vozilo ne čakalo na privozu. Zejmani je v redu dečko, čeprav je jugović. Pa ne me narobe razumeti! Hoče se pač izkazati, se potrditi med Slovenci. V štirih letih priti na šestindvajset prikolic - to niso heci! Pa iz nič! Res, v redu dečko. Zejmani je še bolj delaven kot marsikdo izmed nas. Zejmani, recimo, hoče red, natančnost, zanesljivost. Plača pa zelo v redu. Lepo vsak konec tedna dobiš in pozabiš na vse tegobe. Kajti matramo se pa res!

Torej, ko sem se povzpел na tovornjak, me je streslo, kakor me drugače ne. Gost izpuh mi je zdrazil sapnice, da me je dajalo - posledica mojega še ne dobro prebolelega bronhitisa. Danes je bil prvi dan po bolniški; bi še ostal doma, pa nisem hotel dražiti Zejmanija, ne mara mehkužcev. No, pa sem šel. Ampak nisem še čisto pravi. Recimo, pozabil sem zamenjati tahograf, da mi bo vpisoval hitrost, število kilometrov in ure vožnje. Pozabil sem nanj, kakšna nepazljivost! Šele Sandi me je spomnil, ko sem ga poklical po radijski zvezi, če je že prišel. Dotlej ga še nisem videl, čeprav ni mogel biti daleč. Nekje med tovornjaki je najbrž ogreval motor, a je bila še tema in nisem mogel razpoznati, kje.

Sandi je sem klical, da bi pozvedel, če je že tu in da bi mu povedal, da mi gori ročna. Rekel je, da je po vsej verjetnosti slab stik, da bo treba zamenjati varovalko. Ampak ni bilo več časa. Bova potem, je rekel, morada v Padovi. Sandi je bil prej avtomehaničnik, ko še ni vozil za Zejmanija. Jaz pa sem še svež, junija bo leto, kar sem končal lesarsko šolo in sem šel kar furat hladilnik. Nucam denar, rad bi zgradil hišo, starši so mi dali parcelo.

No, potem sem šel naši carini povedat - to je bilo namreč vse še na obmejnem terminalu, a ne - torej sem šel povedat, da sem prazen. Na črnem monitorju je z rdečimi številkami kazalo sedem minut čez pet in enajst stopinj Celzija. To se pozna, če si pri morju. V aprilu pa je ob taki uri še tema. Torej sem vpisal čas prehoda čez mejo.

Tista lučka od ročne zavore me je motila, ker je kar naprej gorela, pa nisem bil vajen. Namreč če sem zategnil ročno, na primer ko sem ustavil na bloku pred znakom stop, ni bilo nič: lučka je gorela kot prej. Kar naprej je svetila. Nekaj je bilo narobe v stiku. Nekdo je

šaril po tovornjaku. Poskusil sem odklopiti ročno, dal sem stik, hotel sem samo zavrteti in povleči dol, a je šlo težko, tam je polno dratov. Enkrat sem zavrtel, to moram čimprej odpraviti, sem si rekel, ne bom čakal na Sandija. To je lahko nevarno. Ves čas mi je igral radio.

Potem me je poklical Sandi. Kje sem, me je spraševal; rekel sem mu, da že pri financarju; no, pa sem mu spet omenil zaradi ročne, da skušam kar sam popraviti, ker me zelo moti, a ne, pač pa da nimam sreče, da se ne spoznam med žicami, nekdo bi mi moral držati baterijo, ker je bilo še pretemno. Sandi mi je dejal, naj kar pustim, posebno na carini naj ne šarim, da ne bi zbujal kakega čudnega vtisa; in da ni tako nevarno, je še dodal. Obljubil mi je, da ne bova čakala do Padove, da bo to zrihtal v Latisani, ko se ustaviva ob cesti na kavi. Potem sem pa vse skupaj pustil pri miru.

Tako sem peljal čez blok, pokazal papirje in počasi odhrumel. Sandija še ni bilo čez. Pričakoval sem ga v kratkem. Res me je kar kmalu poklical in povedal, da je šel v redu skozi. Povedal sem mu, kje sem in da bom vozil zložno, da me dohiti, sicer se dobiva v Latisani. Šel sem na osemdeset, drugače voziva tam okoli devetdeset kilometrov na uro. To je, saj veste, za enosni hladilnik najbolj primerno.

Nekje med Gradiško in Palmanovo se je začelo svitati, radio sem malo utišal, pričakoval sem, da se bo spet oglasil Sandi. Zdelo se mi je, da mora biti že blizu. Takoj se počutim bolje, če vem, da je kje v bližini, da ne voziva daleč vsaksebi. Posebno doli v nizki Italiji, tam od Neaplja naprej, pa pravzaprav praktično že od Rima navzdol nisi nikoli gotov. Saj ne, da bi se kdaj kaj hudo posebnega zgodilo, vsaj nama ne, ampak dovolj je že, če ti izmaknejo denar, ali ti pokradejo robo ali pa ti naložijo manjvredno. Zelo moraš biti pozoren. Medtem ko tu po Furlaniji in Lombardiji ni zoprni. Sicer je pa Sandi star maček.

Pravzaprav je čuden patron. Recimo, meni sploh ni jasno, zakaj fura. Oziroma, za koga. Živi pri mami, za družbo se ne meni, za ženske še najmanj, samo fura, fura in služi, služi. Večkrat reče, da je le tista ljubezen prava, ki je nesrečna. Srečna ljubezen pa v bistvu ni prava, ker ni prvinska, ker ni silovita in ker je preveč razumska, ker je umetna. Prava ljubezen je zanj le brezumna, tragična, skratka, bolezen, on pa da ne mara biti bolan. Tako se izgovarja, ampak to povem samo mimogrede.

Ne vem, če se je petkrat zgodilo, da mi je plačal kavo, pa bo kmalu pol leta, kar furam z njim. Kaj bo on z vsem svojim denarjem!? Saj ga nima niti časa porabiti. Saj kar naprej fura! Če pa že ne fura, leži doma in gleda televizijo. Točno tako. Vem, kajti kadar pridem kaj k njemu - on živi dve vasi naprej - evo ti ga pred televizorjem! Pa imajo vinograd, recimo, pa malo vrta, ampak nič. On ti je pred televizorjem. Če ne fura. Takšen čuden tip. Drugače pa prijazen, pa miren, pa kar ustrežljiv - samo z denarjem ne, na kak drug način pomaga, to pa ja! Pač, to samo takole mimogrede povem, sicer ne spada zraven.

No, tam nekje pred Gonarsom sem pa že zaslišal, da je od zadaj nekaj zamolklo zahupalo. Sandijevega tovornjaka še nisem mogel takoj opaziti. Bilo je za tisto uro zelo veliko prometa, tudi po prehitevalnem pasu. Poleg Italijanov so kot običajno furali v glavnem Madžari, Čehi in Slovaki. Sicer je pa takole med torki in četrtki vedno malo gostejši tovornjakarski promet.

Torej Sandija med samimi vozečimi omarami nisem še takoj opazil, ko me je že poklical, da je za mano in da naj pogledam navzdol, kaj bo pripeljalo mimo. Bil je moder mercedes 600 SE, videti je bil popolnoma nov, sarajevska registracija, Bosna in Hercegovina, kamor se zaradi minule vojne še vsi bojimo furati, čeprav je tarifa bistveno višja. Ampak Zejmani nas razume in nam daje druge fure. Imaš pa seveda tudi take, ki kar furajo v Bosno, recimo en jugović pa en tipček tam iz okolice Kranja s konjskim repom pa z uhanom v levem uhlju, pa zmeraj s čikom v ustih. Njima ni dosti mar, samo da je veliko penki penki. No, to še povem: tistega mercedesa, ki je vreden skoraj za eno hišo, je upravljal neki mladenič, po mojem nič starejši od mene.

Ja, če si takole na cesti, vidiš vse sorte reči. Sandi je rekel, da bi se rad kdaj videl v takem avtočku, pa že zdaj ima volva, dva tavžent kubičnega. Pa nikamor ne gre z njim. Od doma do terminala, pa nazaj, to je vse. Pa mamu pelje k maši, če dežuje. Jaz pa sem zadovoljen s svojim opelčkom, se ne splača vlagati v pleh. Mene tudi ne boste dobili, da bi še fural, ko bom imel dovolj denarja za gradnjo. Potem se bom lotil mi-zarjenja, bom v bajti sezidal delavnico, je že v načrtu. Nekateri pa se zasvojiijo, jih skvari denar. Ali pa si rečejo: saj bom nehal, samo še do poletja furam, toliko da gospodarja ne pustim na cedilu sredi sezone, tako si lažejo, oziroma ne lažejo - tolažijo se; to pride tako podzavestno: zavedaš se, da bi bilo pametno in tudi zdravo nehati, ker to gredo cele noči, pa živčna napetost, pa pazljivost in tako naprej, a ne, ampak ker si navajen na lepe zaslužke in ker dobro veš, da bo potem precej slabše, te nekaj v tebi šunta, češ, saj boš nehal, jasno, da boš, kdo pa še ni, ampak zdaj samo še malo potrpi, potem pa že bo. Tako se neopazno zasvojiš. Recimo Sandi. Ta ne bo nikoli nehal, dokler mu ne bo dohtar prepovedal, ali pa bo sam zguznil.

V slovenska obzorja in čez...

Mogoče vas bo zanimalo zvedeti, da...

- da je Radijski oder pripravil prvo izvedbo nove drame Marka Kremžarja Razprava, ki je bila na sporedu Radia Trst A 24. marca, ter oddajo o življenju in delu pisatelja ob njegovi 70-letnici, ki bo na sporedu Radia Ljubljana 16. aprila...
- da je v preteklem decembru rimska Kongregacija za zadeve svetnikov priznala junaškost kreposti redovnice, bosonoge avguštinke Terezije od sv. Avguština (Versailles, 1737-1787), hčere francoskega kralja Ludvika XV...
- da je bil pred kakšnim letom na Filozofski fakulteti v Ljubljani ustanovljen Oddelek za azijske in afriške študije, ki ima sicer zaenkrat samo dve smeri, sinologijo (kitajski jezik in kultura) ter japonologijo (japonski jezik in kultura)...
- da je tržaška italijanska pisateljica Nora Franca Poliaghi izdala knjigo, v kateri skuša dovolj prepričljivo dokazati, da je prvi roman francoskega pisatelja Stendhala, ki je bil konzul v Trstu, izšel l. 1842 v našem mestu...
- da bo aprila poteklo 400 let, kar je bil v mestu Nantes v zahodni Franciji proglašen znameniti Nanteški edikt, s katerim je kralj Henrik IV., potem ko se je iz protestantizma spreobrnil v katolištvo, dal svobodo protestantom in s tem zaključil dolgo dobo bratomornih vojn med Francozi...
- da se ena Italijanka na tri bori proti gubam in celulitisu, s tem da se prepušča negi več kot deset tisoč lepotnih zdravnikov, ki delujejo v Italiji...
- da je med tistimi katoliškimi svetniki in blaženimi, ki so kandidati za naslov cerkvenega učitelja, 6 žensk in 12 moških, med katerimi sta tudi slovanska blagovestnika sv. Ciril in Metod...
- da je na nedavni Škofovski sinodi za Ameriko kardinal William Wakefield Baum v svojem posegu o pomembnosti spovednega zakramenta izjavil: "Z realizmom se moramo soočiti s stvarnostjo greha, s silo zla, z navzočnostjo hudobca v vseh človeških zadevah"...
- da naša Luna ni samo iz kamenja in prahu, ampak da, kakor je sporočila NASA po raziskavah satelita Lunar Prospector, vsebuje na svojih dveh tečajih tudi majhne žepe zmrznjene vode, raztresene po tisočih kvadratnih kilometrih...

On je že čisto noter. Pa niti ne veš, za kaj, za koga. Pa drugače tak fejest fant, tak dober delavec. Ampak mene ne bo zagrabilo. Sploh pa ne zdaj, ko vse to vidim, ko vidim, kakšno ubijanje je to. Ja, če bi si lahko z denarjem kupil zagvišen mir in to za vse čase, potem ja, potem bi fural magari deset, petnajst let. Bi se pač potrudil, da bi bil potem enkrat rešen vseh skrbi. Tako pa ne. Jaz imam tudi svojo mladost in to eno samo. No, to samo tako mimogrede!

Torej s Sandijem sva se dobila in pustil sem ga naprej. Rekel sem mu, da bom spet malo navil radio, naj me nekaj časa pusti, naj me ne kliče, ker je bila ravno neka muzika ko šus, jaz pa rad včasih tudi malo zapojem zraven. Se je že zgodilo, da sem prišel ves hripav s fure. Na začetku, ko še nisem vozil s Sandijem. On pa rad klepeta, kar naprej nekaj pripoveduje: o tem, kar je videl po televiziji, pa o kakih filmih, kar me sploh ne zanima, govori o Zejmaniju, ali pa me opozarja na mimo vozeča vozila.

No, potem sem si pa malo popeval; saj pravim, je bila ravno fejest muzika, jaz imam rad take vednozele- ne, jih najbolj obvladam. Pa se malo kratkočasim in si ponoči preganjam spanec. Samo danes se mi še malo pozna na glasu, da sem imel bronhitis. Drugače pa sem si vedno želel, da bi se učil kako glasbilo, pa ni bilo možnosti, naša vas je oddaljena, bi moral ostajati po šoli, potem pa ne bi imel več zveze do doma. Tata je

delal na terenu, me ne bi mogel voziti, mama je imela pa v trgovini deljeno službo in tudi ni mogla. No, pa saj to zdaj ni važno. Sem hotel reči, da se je ravno, ko sem pel, nenadoma znašel na najini frekvenci Franko. Prihajal nama je nasproti po drugi strani. Fural je iz Marseilla. Tam je včeraj zjutraj naložil krmila in je fural ves čas, je rekel. On fura za Viatrans, tam ti plačajo na uro; to se pravi, prej prideš, več dobiš. To je po svoje slabše. Nehote postane čas tvoj gospodar. Sprva si misliš - aha, podnevi bom fural, ponoči pa spal. Pa bom imel red. A ni tako preprosto. Enkrat moraš prevzeti robo, recimo, zjutraj petsto kilometrov daleč, drugič te spet pričakujejo, da pretovoriš še za dne, potem, recimo, če voziš sadje ali zelenjavo, moraš spet dirkati - fitopatologi na meji nehalo delati ob treh popoldne in se lahko pozneje pod nosom obrišeš; potem te tudi doma pričakujejo, a ne, in tako se ti vse zmeša. Nič ne moreš po svoje. Sicer pa, kaj to pripovedujem! No, Franko je povedal, da so v Piemontu veliki zastoji zaradi hudega verižnega trčenja in se je zato zelo počasi prebijal, tako da se je bil ponoči zaman podvihal in ne bo nič dodatka na čas; in spraševal je, kdo je na naši carini. Vmešal se je Sandi in ga vprašal, na kateri prehod je sploh namenjen. S Frankom vedno poklepetamo, kadar naletimo drug na drugega. On je sicer na drugačni frekvenci, a zmeraj preklopi na najino, če naju opazi. Ponavadi se on prvi oglasi. Potem pa klepe-

pod črto

Rušenje mitov, a tudi vrednot

Poteza skupine *Strelnikoff*, ki so na platnici svoje nove zgoščenke dali brezjansko Mater božjo, ki namesto Jezusa ima v naročju podgano, ni bila vredna prahu, ki ga je dvignila v Sloveniji. Oster uvodnik slovenskega metropolita dr. Franca Rodeta v *Družini*, debate, članki, televizijske oddaje in drugo so bili za to glasbeno skupino le dobra reklama. Še najbolj je zadel tednik *Mag*, ki je "podvig" skupine *Strelnikoff* kratkomalo označil za bedarijo, ki ji ne gre pripisati prevelike pozornosti.

Vsekakor, če odmislimo na ves halo, ki ga je povzročila ta zadeva, je treba vendarle ugotoviti, tudi v luči nekaterih trditev, da v svetu obstaja vedno večja težnja po desakralizaciji vsega, kar je človeku, tako vernemu kot nevernemu, na nek način sveto. Prihaja do rušenja

ne samo raznih mitov ali idolov, ampak tudi vrednot, ki so bile do danes splošno sprejete in spoštovane. To ni več niti nasprotovanje ali sovražstvo do neke kategorije, ideje, vere itd.: tu gre že za čist nihilizem, za poveličanje nič, za nasprotovanje vsemu, kar predstavlja neko vrednoto ali uveljavljeno in splošno sprejeto pravilo. In ob tem bi se veljalo zamisliti.

Pahor - Brezigar

22. februarja letos smo v *Nedeljskih temah v Primorskem dnevniku* lahko brali članek odgovornega urednika Bojana Brezigarja za naslovom *Človek, ki bere 40 let stare časopise...* Članek se nanaša na samotnega borca za pravice nemške manjšine v Alzaciji in Lotaringiji (Francija), ki naj bi se zaman zaganjal z vedno istimi argumenti v nasprotju z nemškim društvom, ki je s pragmatičnim zadržanjem nekaj vendarle doseglo.

Pod člankom je velik posnetek manifestacije društva *Edinost* na Velikem trgu v Trstu s prof. Samom Pahorjem na sredi. Kot je sam Brezigar napisal, slika ni bila izbrana slučajno.

Da med Samom Pahorjem in Bojanom Brezigarjem ni dobre krvi, je splošno znano. Vendar si nismo nikoli mislili, da je spor prišel tako daleč, da si je odgovorni urednik *Primorskega dnevnika* lahko privoščil tak članek. Dogodek je povzročil zelo kritično reakcijo prof. Jožeta Pirjevca, ki je v svoji vsakotedenski Glosi v tem časopisu zelo odločno izrazil svoje nestrinjanje s tem početjem (Brezigar mu je nato odgovoril).

Z načinom delovanja Sama Pahorja se lahko strinjamo ali ne, tudi mi mislimo, da ima glavno besedo pri reševanju vprašanja zaščite slovenske manjšine predvsem politika. Vendar je človek, ki je vsemu temu sledil, imel vtis, da si odgovorni urednik časopisa do-

tamo, ko že zdavnaj odhrumimo drug mimo drugega vsak po svojem pasu, ko smo že dolgo vsaksebi, dokler je še slišen signal. Redko nehamo žlobudrati prej. No, to pripovedujem zato, da ne bi mislili, da Sandi ali jaz nimava prijateljev. Samo tako.

Torej čez čas sva se približala počivališču pri Latisani, zapeljala v bokse in se odpravila na kavo. Me-ni prej, dokler še nisem fural, nikoli ni posebno prijala črna kava, nobene potrebe nisem čutil po njej, zdaj pa mi dobro dene, ker malo spim. Ne pomaga nič, če si mlad in tako zdrav, da bi podrl nebo, fure te neusmiljeno zdelajo pa konec. Zdaj pa še ta bronhitis! Dobro, potem sva tam popila tisto kavo in pomlatila vsak svoj rogljiček. Jaz sem se še malo pozezal s točajko, bila je slabe volje, utrujena, pravkar je končevala nočno izmeno. Ravno ko sem plačeval, se pa oglasi moj prenosni telefon. Kliče Zejmani, vpraša, kje sva, se začudi, ker je mislil, da sva že bolj naprej; nato pa nama reče, da je zvedel, češ da je med Mestrami in Padovo menda zaradi megle zastoj in da naj pohitiva, da bova po možnosti vsaj do desetih na cilju. Povedal sem mu, da imam nekaj težav z ročno, pa ni na to nič rekel. Tako je odpadlo, da bi s Sandijem že v Latisani odpravila napako pri ročni zavori. Zahrumela sva torej naprej in furala stotko. Priznam.

Ko pa sva požirala asfalt od Mester naprej, ni bilo ne duha ne sluha o kakih kolonah. No, tako sva prispe-

la v Padovo na sadno in zelenjavno veletržnico ob devetih in osemnajst, kakor sem vpisal čas prihoda, ko sem plačeval vstopnino. Bilo je seveda že vse strašno živo in v polnem teku, vendar sva kljub temu dobila ugodni mesti, čeprav nekoliko vsaksebi. Sandi je takoj najbližjemu izmed nakladačev, ki so se motovili z majhnimi viličarji med gorami zabojev, polnih zgodnje, tudi prisiljene zelenjave in sadja od bogvekod, pomignil in mu zatlačil v naročje dvajset tisoč lir. Enako sem drugemu nakladalcu storil sam. Tako zmeraj narediva, kadar je velika gneča, sicer bi morala dolgo čakati, preden bi nama naložili. Pričakovala sva veliko težo, ker je paradižnik zelenjava, ki ima v sebi največ vode. Zaklenila sva kabini, odprla hladilnika in šla pogledat, kakšna roba naju čaka, kakšne kakovosti je. Potem sva pri dobavitelju ožigosala račun in mednarodni tovorni list, evropski obrazec.

Ko sva se vračala in sem bil že blizu svojega tovarnjaka, sem opazil mlajšega moškega, obrnjenega proti meni, ki je imel v levici nekakšen listič, z desnico pa je držal prenosni telefon k ušesu in telefoniral. Pogledoval je na papirček in na registrsko tablico mojega hladilnika. Zazdelo se mi je, da sem možakarja že kdaj videl.

Kmalu se je pojavil Sandi. Prišel je povedat, da so mu že začeli nakladati in da lahko začneva popravljati mojo ročno. Odklenil sem kabino in najprej je vstopil

pod črto

voljuje zafrkljivo obravnavati prizadevanje državljana-posameznika, da se mu vendarle priznajo njegove narodnostne in - če hočemo - tudi državljanske pravice. Tudi takega, osebnega prizadevanja za pravice zakon ne prepoveduje. In čeprav smo do potez Sama Pahorja in njegovih somišljenikov v društvu *Edinost* lahko večkrat kritični, ne moremo mimo ugotovitve, da je tu Brezigar naredil hud spodrseljaj.

Članek odgovornega urednika pa bi si lahko razlagali tudi drugače. Lahko bi ne šlo samo za osebno nasprotovanje Samu Pahorju. Trenutno spet poteka razprava o zaščitnem zakonu za slovensko manjšino v Italiji. Ne vemo še, kakšen bo ta zakon, gotovo pa je, da bo sad kompromisov, kot se vedno dogaja v politiki. Prav tu se morda tiči zajec. Če bo do zaščitnega zakona prišlo, bo to zasluga politike, ne pa prizadevanj posameznikov. Morda je hotel to povedati Brezi-

gar: Samo Pahor in njemu podobni gor ali dol, zaščito bomo dosegli po zaslugi politikov.

Intelektualno razmišljanje ali politični manifest?

Pozornost, ki so jo posvetila sredstva javnega obveščanja (zlasti *Primorski dnevnik*) v zamejstvu izidu knjige Aceta Mermolje *Narod in drugi*, daje misliti. Kot je na osrednji Prešernovi proslavi v Gorici povedal govornik Jurij Paljk, se moramo veseliti izida vsake slovenske knjige. Vendar se nam zdi, da je pozornost Mermoljevi knjigi v primerjavi s pozornostjo, ki je bila dana drugim knjigam, zelo velika. Tako velika, da ima človek vtis, da ne gre toliko za intelektualno razmišljanje, kolikor za propagandiranje nekega političnega manifesta. Na predstavitev knjige v Trstu in Gorici so bili namreč vabljeni predvsem politični predstavniki

raznih komponent Slovencev v Italiji, in sicer po starem ključu "dva predstavnika levice in en predstavnik Slovenske skupnosti". Kdor redno prebira *Ogledala Aceta Mermolje v Primorskem dnevniku* je verjetno opazil razliko med njegovimi razmišljanji in bolj "političnimi" članki, kjer praviloma kritično ocenjuje izbiro samostojnega slovenskega političnega nastopanja.

Zato se bojimo, da se za fasado esejističnega dela skriva, kot smo napisali, le navaden politični manifest, ki je izraz, ne bojmo se reči tega, načrta Demokratične stranke levice oziroma njene slovenske komponente, da spravi slovensko manjšino pod svoje okrilje oziroma pod okrilje italijanskih strank. Ko se bo to zgodilo, bomo Slovenci končno dobri italijanski državljani in ne bomo več "razbivali". Morda bo celo prišlo do tega, da bomo v zameno za to "lepo vedenje" dobili celo nekakšno zaščito.

Sandi, za njim pa jaz, tako da sem lahko opazoval, kdaj bodo začeli nakladati še meni. Sandi se je poglobil pod nadzorno ploščo in večje poprijel povosmo dratov, da si je napravil prostor. Nato je izvlekel preskuševalec toka in mi ukazal, naj dam kontakt. Stegnil sem se čez volan in vtaknil ključ v režo. Ko sem ga hotel obrniti, sem skozi vetrobran čisto blizu zagledal možakarja, ki sem ga poprej videl z listkom. Živahno mi je kazal, naj pridem k njemu. Rekel sem Sandiju, naj malo počaka in sestopil s tovornjaka. Moški je že bil pri meni in me hlastno vprašal, če se lahko z mano pogovori na samem. Osupnil sem in se nisem takoj znašel. Tip me je pa prijel pod pazduho in me začel vleči proč. Tisti hip zaslišim Sandija, ko se je nenadoma zadril: "Pazi ti to! Hitro pridi pogledat!" Iztrgal sem se onemu in se povzpel v kabino. Tedaj pa mi Sandi pokaže srednjevelik plastičen zavoj, ki je bil povit s širokim lepilnim trakom. Med tem, ko se ga je Sandi loteval, sva se mrzlo spogledala in takoj vedela, kaj imava v rokah. Ko je Sandi zavoj odprl, so iz njega padli en večji in trije manjši v aluminijasto folijo zaviti paketi. V vseh je bila rjava prašnata snov. Osupnila sva, prav tedaj pa sva začutila od zadaj rahek sunek in ropot: meni so končno začeli nakladati. Nisem vedel, ali naj skočim k nakladalcu, da bi videl, kakšno mi naklada, ali naj se držim Sandija, ki je sklonjen z odprtimi usti negibno bolščal v pakeljce, kot da je uročen. Groza naju je obhajala.

"Če tole prodaš, imaš bajto pod streho!" je mahoma zagolčal Sandi s čudnim, neznanim glasom. Ko sem se ovedel, sem se spomnil na tistega tipčka z listkom. Sunkoma sem se ozrl skoz okno: bil je bogve kje, zgubljen in neprepoznaven med vrvežem prodajalcev, špediterjev in voznikov viličarjev, med tovornjaki in gorami zabojev s sadjem in zelenjavo.

S Sandijem sva vse skupaj zavila nazaj v plastičen zavoj, ga porinila na moje ležišče, čez pa sva dala koc in mojo vetrovko. Zaklenil sem kabino in šel končno preverit, brez vsake volje, kakšno robo mi nakladajo. Tudi Sandi je odšel k svojemu tovornjaku. Pomislil sem, da bi čimprej poklical policijo. Sklenil sem, da o tem spregovorim s Sandijem. Ko sva kmalu prišla spet skupaj, ni bil za to. Imel je pomisleke, ker sva bila v drugi državi, pa zaradi veliko ostrejših kazni in zaradi italijanske birokracije. Bil je mnenja, da takoj, ko nama naložijo tovornjak in ga na carinskem terminalu uradno zapečatijo ter udarijo žig na fakturo, pokličeva naše kriminaliste ali pa preiskovalnega sodnika. Dobili bi se lahko med potjo na dogovorjenem kraju, ko se bova vračala domov, vendar še na italijanskem ozemlju. Tako bi laže zavarovala dokaze, hkrati pa bi lahko naši policisti doma takoj sprožili preiskavo, kam vodi ta prepovedana trgovina. Kot vidite, sva tako tudi storila: in to je vse, kar imam povedati; saj sem kar dosti povedal, tako kot ste mi naročili, morda še preveč, a ne? Bo vse to prišlo v zapisnik?"

"Kako da nista imela pomislekov, ko sta pripeljala z vročim blagom na carinsko izpostavo veletržnice?"

"Tam nimajo nič navade gledati po vozilu. Hladilnik je že zapečaten. Ti stopiš dol, greš k njim v pisarno, oni pa samo žigosajo in adijo, mare! Tako ali tako je potem pred tabo vsaj en mednarodni mejni prehod. Vas sva pa dolgo čakala. Kaj bo zdaj z najino robo, fitopatologi z meje so šli že domov."

"Kaj je zdaj važnejše: paradajz ali vajina prostost!?"

"Čujte, midva sva popolnoma nedolžna!"

"To bo potrdila šele dokončna preiskava. Zaenkrat vseeno obstaja določen sum, ker nista najdbe prijavila na kraju samem."

"Pa saj se vidi, da je ročna razdrta!"

"To še nič ne pomeni, lahko sta vpletena drugače. Kaj pa mislite, koliko je vredna vajina najdba, a? To je heroin, kakor je pokazal že čisto preprost preliminaren test; 1100 gramov. Iz tega bi se dalo pripraviti okoli dvajset do trideset tisoč odmerkov, saj je mamilo videti izjemno čisto in zato tudi ni potrebna kakšna večja količina. Ulični preprodajalci bi od svojih odjemalcev zanj lahko dobili kakih 11 in pol milijona tolarjev. Koliko pa vi zaslužite na mesec?"

"Plačujejo nas na teden."

"Koliko to pride?"

"Odvisno, kje furamo in kaj."

"Koliko v poprečju?"

"V poprečju... tam nekje od sto do stopetdeset jurjev."

"Na teden?"

"Na teden."

"Kako je vaš kolega lahko vedel, da se z izkupičkom od tega heroina da zgraditi hišo?"

"To je rekel kar tako na pamet."

"Od kod ste poznali moškega, ki vas je vabil k pogovoru na štiri oči?"

"Ne vem, saj pravim, da se mi je samo zdel znan, mogoče sem ga kdaj videl na padovanski veletržnici."

"V kakšnem jeziku je govoril z vami?"

"Italijansko."

"Gladko?"

"Ne morem reči. Ne znam tako dobro italijansko. Vendar sem ga takoj vse razumel."

"Zejmami - sta imela kakšne konflikte?"

"Ne, kje pa! Korekten človek, tak, ki ima razumevanje."

"Zakaj vaju je klical med potjo, da pohitita? To večkrat stori?"

"Mm... niti ne... pravzaprav ne. Malokdaj."

"Pa drugi, zaposleni pri njem - so se vam zdeli kaj nenavadni?"

"Mislim, da ne. Ja, dva mehanika ima tam v delavnici, tudi Šiptarja, tista sta pa res kdaj čudna. Taka mrka, nič zgovorna, če pripeljemo kaj popraviti. Ampak

drugega ne morem reči. - A vi sumite Zejmanija ali koga od njegovih?"

"Jaz nikogar ne sumim, jaz samo zbiram podatke. Zdaj boste mi dali še vaše osebne dokumente. Ste kdaj uživali drogo?"

"Jaz? Nikoli! - Pa kaj bo zdaj z nama, ali se nama lahko kdo maščuje, ker sva pretrgala tihotapsko pot in prijavila najdbo?"

"Upajmo, da ne. Saj je preiskava šele komaj stekla! Ste kdaj pomislili, da bi vaš kolega kdaj užival mamila?"

"To bi mi gotovo povedal. - Čujte, pa kako naj se zavarujem, da mi ne bodo kaj storili. Se smem oborožiti?"

"Saj sem rekel, dokler preiskava še ni končana, se ne moreva še o ničemer pogovarjati. Če pa se izkaže, da niste vpleteni in če bomo na sledi pravi ribi, potem si lahko omislite recimo psa. V skrajnem primeru lahko nekaj časa računate na naše varstvo, ampak o tem bomo presodili mi. Sicer je pa najbolje, da delate mir-

no naprej, boste zbudili najmanj suma. Pa ni se vam treba tako zelo bati. Poglejte, mi delamo s takimi primeri vsak dan, pa sodniki tudi; in če bi se vsi tako bali kot vi, potem se ne bi nihče lotil nobenega primera."

"Tudi sodnike kdaj napadejo in tudi policiste."

"Trenutek, samo malo, da se oglasim, ker mi piska... Ja, halo? Halo? Ja, Vranič tu... ja, tu sem zdaj v Vilešu, blizu Gradiške, ja... Ne, končujem zaslihanje s prvim, drugi bo zdaj takoj na vrsti... Ne, ne, kar v tovornjaku... Ja, sem vse zavaroval. Samo ne vem, kako bo zdaj z blagom, ki ga prevažata... ja? Kako?... A tako? Glej, no, glej!... A, to ste pa hitri... Pa imate občutek, da kaj smrdi?... No, to je pa res šlo bliskovito... Ne, ne, končamo zdaj, pet, deset minut... Ja, ja, takoj bo, potem pridem pomagat... V redu. Drži se! Zdravo! -

No, vi, ki se tako bojite maščevanja. Kdo pa se vam bo lahko maščeval, če bomo prej vse pospravili, a?"

"Prosim, ste meni rekli?"

"Ja. Za Zejmanija je že odrejen pripor."

Nepripravili so odnesli iz blagajne deset, dvajset, sto milijonov. Ne ne. Ne-

pripravili in pobalini so bili vedno tisti, ki so obirali tuje češnje in hruške ali kvečjemu razbili kakšno šipo. Za hujše prekrške pa nam jezik brez olepšavanja ponuja prave izraze: kdor ropa je ropar, kdor vlamlja, je vlomilec, kdor krade, je tat, tudi če krade na zelo gosposki (!) način in kdor spravi človeka na drugi svet, je morilec ali zločinec. To zveni na moč neprijetno, vendar resnično. Je vedno bilo tako.

Naši predniki niso živeli brez njih: poznali so, enako kot mi, obdobja večje ali manjše varnosti. V prejšnjem stoletju so bili na slovenskih tleh najbolj nevarni "steklači". Bili so prava šiba božja.

Imenovali pa so jih tako po težki palici, ki so jo imeli vedno pri sebi in ta je imela na koncu vdolan močan žebelj ali "štekelj": z njo so tolkli ob tla, ko so od žrtve nekaj zahtevali in, če zaželjenega niso dobili, kajpak tudi po glavi.

Steklači so bili najbolj nevarni roparji: mednje so spadali sami krepki moški, pobegli zločinci, skrivači. Njih glavni posel so bili ropi in vlomi; oblačili so se v lepa in dragocena oblačila, imeli so mlade ženske (nikoli žene), niso nikoli beračili, niti nosili beraške malhe, kakor njih revnejši in veliko manj nevarni potepuški sorodniki rokovnjači, ki jih poznamo iz nepozabnih (vsaj tako bi morali biti) Jurčičevih "Rokovnjačev."

Zdaj kot nekdanj

Steklači so se znašali samo na svojo moč, spretnost in predrznost pri ropih in

tatvinah: napadali so tudi v skupinah.

Beremo, da so se tem roparjem pridruževali tudi nekateri posestniki: iz dolgočasje ali pa zaradi dobička. Živeli so skrajno razuzdano in niso poznali ne sramu ne kesanja. Ječe se niso bali, ker so bili jetniki razmeroma dobro oskrbovani; povprečna kmetova hrana je stala približno pet krajcarjev dnevno, za prehrano hudodelca pa jih je država potrosila pet, prav tako dnevno.

Pri sodišču se jih niso upali tožiti, ker so sicer takoj občutili njih težko maščevalno roko: pretep, požig, umor.

Zelo radi so ropali tudi po cerkvah. Imeli so tajne zaupnike med denarja pohlepni ljudmi - berači, posli (uslužbenci), celo med uradniki. Ti so poizvedovali, kaj ljudje o njih govore, od kod preti nevarnost in kje bi se dalo kaj ukrasti.

Ko je bilo vse izvršeno, so ti zaupniki vodili roparje v najbolj skrite, varne in neslutene kraje. Tisti, ki niso bili o tem poučeni, so se čudili taki vsevednosti in menili, da jim je dana od hudiča.

Tako. Steklač ali tudi stekljačar imenovan ni delal, ni služil vojske, ni skrbel za družino: udobno je živel od tuje lastnine v vsesplošno pohujšanje in nezadovoljstvo.

Če je imel smolo, da je padel v roke pravice, je bil tako in tako dobro preskrbljen.

Arabska “Quvah caffā”

Bruna Pertot

Milina prvih mlačnih pomladanskih dni je bila kot nalašč za prižiganje ognja na prostem. Ob ognju se je včasih odvijal majhen obred, ves ovit v vijuge dima, ki so ga redki sunki vetra nosili zdaj v morje, zdaj v hrib.

Priletna žena, s črno in na tilniku privezano ruoto, se je sklanjala nad štedilniček in pihala v ogenj ter mahala s pihalko sem in tja, da se je lepo razgorel in se začel izpreminjati v žerjavico. Tista prenosna četverkotna priprava je bila iz težke gize in v njej so na železni rešetki pekli ribe.

Toda nekajkrat v letu so ta majhna “ognjišča” gostila nekaj posebnega in je bilo treba imeti žerjavico v popolni oblasti in se niti za sekundo ne prepustiti utrujenosti ali sanjarjenju, sicer je bila katastrofa neizogibna: to je bilo takrat, ko je stara mama pražila kavo; z dlanjo je preverjala moč žerjavice, dišeča zrna pa so se zamolklo prekopicavala v odimljenem cilindru, ki ga je bilo treba počasi in enakomerno vrteti, zdaj levo, zdaj desno. Na trebuhu je imel odprtino z vratci, skozi katera je bilo treba od časa do časa pokukati, kako je s kavo.

Stara mama je vselej tudi zapihala v svoj “bruštolinček”, da bi boljše ugotovila, ali ima kava pravo barvo: tista ta prva pa je bila barva meniške kute; ni smela biti svetlejša, ker bi bila še napol surova, ni smela biti (Bog ne daj!) črna, kar bi pomenilo, da se je prežgala in to bi bila prava tragedija, saj je nakup ene same vrečke pomenil pravo breme.

Navadno je šlo vse po sreči in, ko je kava pričela cvreti kot škržat, je naznanjala, da je pražena in da jo je treba razgrniti na čist papir in jo pokriti, da se je počasneje ohlajala in se lepše svetila.

Tako so počele vse: obe stari mami in prateta in vse žene gor po hribu, ker je bilo praženje kave izključno žensko opravilo in še ni bilo niti videti, niti slišati, da bi se moški ukvarjal s tem.

Toda čas kave je bil tudi čas božjega blagoslova, ker so bila taka leta, ko si je nisi mogel privoščiti niti zrna in je bilo treba piti samo Kneipov ječmen, pomešan z rjavimi regratovimi koreniki, če ne že pečeni hrastov želod.

A samo skodelica kave je znala povrniti moči, izpite in ožete od pranja in likanja tujih rjuh. Zato je bilo treba s tem blagoslovom ravnati spoštljivo, modro in skoraj pobožno.

Nekaj tega sakralnega žara, ki se je držal kave, je prihajalo iz daljnih robov jemenske puščave, kjer so jo uživali “sufi”, arabsko “tasawwuf”: to so bili islamski menihi, mistiki in asketi, ki so se nagibali h krščanstvu; mednje jo je bil prinesel svet menih iz Moche ob koncu 14. stoletja, zato da bi bili sobratje s pomočjo grenkega napitka popolnoma zbrani in budni pri dolgotrajnih nočnih molitvah in bedenju.

Prinesel pa jo je iz abisinskega gorovja: tam je namreč “caffa” v resnici doma, tam je njen pravi rodni kraj.

Hudiču ni bilo pogodu, da utripajo na zemlji take žareče oaze molitve in božjega češčenja, zato si je izmislil, da mora kavo na kakšen način spraviti v Evropo. Poslužil se je navadnega potnika. Ta je, nič hudega sluteč, prišel iz Vicence obiskat Egipt: imenoval se je Prospero Alpino. Ne vemo, kaj ga je zaneslo v lekarno, nečesa je prav gotovo potreboval; vemo pa, da je tam odkril nekaj, o čemer se mu še sanjalo ni, da obstaja. Ta “nekaj” je bila “caffa”, čudežno zdravilo, ki poživlja kri, bistri razum in daje srcu posebno moč.

Tako je kava prišla iz Egipta naravnost v Sere-nissimo, kjer jo je l. 1640 uradno in slovesno poskusil in pil sam dož s svojim spremstvom. Prospero pa je napisal knjigo “De plantis Aegypti” in v njej opisal novo, do tedaj neznano rastlino.

Triinštirideset let kasneje so poraženi Turki, ki so bili oblegali Dunaj, morali na vrat na nos bežati in se umakniti. V njih zapuščenih šotorih pa so prese-nečeni Dunajčani našli temno grenko pijačo: in bila je zopet “caffa”. Od tedaj dalje se je širila povsod, polastila se je uživanja in denarja željna Evropa, ki je pričela graditi razkošne in drage kavarne in kjer

so na dvorih majhni zamorčki stregli eksotično pijačo v predragocenem, umetniško poslikanem porcelanu.

Evropejci so jo potem ponesli po celem svetu: Holandci so jo zanesli na Javo in v Guajano in od tod v Brazilijo, ki se je prav kmalu ponašala z največjimi nasadi kavovca na svetu. Od tam, iz Brazilije (pa ne samo od tam) je "caffa" potovala v vsa pristanišča sveta. Tudi v Trst; zrastle je drobno kraljestvo kave, s svojim šarmom in bogastvom tudi v tržaškem pristanišču, od koder je po kapljicah odteklo na podežlje, v lončene posodice in lončke naših starih mam.

Gospodski kuharji pa so kavo pričeli mešati na vse mogoče načine in poslovni svet jo je zlival in jo še zliva vase v neverjetnih količinah. Sakralni sij, ki jo je ožarjal, je ostal nekje v abisinkih gorah in ob robu jemenske puščave.

Divji kavovec ljubi nadmorsko višino od tisoč do tisočdevetsto metrov; njegovo bujno grmovje pokriva listje, ki spominja na lovor, zvezdičasto belo cvetje pa je podobno jasminu in tudi vonj je skoraj njegov.

Ob času zorenja se na grmih pojavijo rdeče kroglice, vsaka od teh pa skriva dve kavini zrni, ki se s ploščato stranjo stiskata druga k drugi.

Sosed Bert, večni popotnik, je pred dvema letoma prinesel iz Jemena vejico kavovca; dolgo je kljubovala v vazi, nato je listje odpadlo in iz kroglic so se vsula zelenkasta semena. "Speči bi ga morali", sem ga vzela med dlani. Toda čas "bruštolinov" je zdaj že za devetimi gorami, še kateri od njih sameva v kakšni kleti, ponekod je skupaj z mlinčkom postal navadni okras in tudi starinarji se zelo zanimajo zanj.

Je hudič zadovoljen? Ni. Kavovec nemoteno opravlja dalje svoje poslanstvo, ki mu je bilo dano v začetku časov, še dalje rodi zeleno zrnje za človeške otroke, le opraziti ga je treba, tako kot gre, ker surova kava ni dobra, niti zdrava in ker se samo ob zelo visoki temperaturi pravilno odvija kemični proces, ki sprošča čudo, ki je v njej: alkaloid kafein. So pa še druga in nič manjša čuda; v njej so še posebna olja, maščobe, tanini in kolina, zaradi katerih je ta dar zemlje še vedno to, kar je bil nekoč na vzhodu: pravo zdravilo, ki krepi moč krvi in srca, spomina in možganov, je moč tistih, ki trdo delajo, je vztrajanje težko preizkušenih, je koncentracija tistih, ki ponoči bedijo. Je poguba teh, ki se ji ne znajo ustavljati, ko jim hudič prišepetava, naj le popijejo še eno, dve in tri in še in še, tudi ko jim je kafein tako nasršil živčevje, da ne vedo prav, kaj se dogaja z njimi.

Kdor pije prevelike količine kave, je izgubil ključ za vedno: tipalke njegovega okusa ne zaznajo več bogastva, ki je v njej.

Vladimir Kos

Me čuješ, ko na lino trkam?

V pomladne lune hladno mesečino spomin obnavlja Veliki četrtek - in drug za drugim stopajo v dolini vojaki z bakljami, se vzpno k strmini, kjer tam na vrhu sanja oljkov vrt.

Spomin sledi enajstim neprijetim. Vse v mestu Materi poročajo: kako je On, njen Sin, se dal prijeti, čeprav dotlej je mrtvim dal živeti... Zakaj se ni odzval nocoj z močjo?

Spomin se k zamreženi stisne lini: oljenka meče senco Matere na steno, rok nespečih v bolečini, telesca, nepregibnega v globini, glave, do Sina v ječi sklonjene.

O, Mati Jezusova, Mati moja! Me čuješ, ko na lino trkam tih? Morda Ga oprostijo brez uboja... poganski Rim nedolžnih ne obsoja... Počij si, Mati! Rosa tli v bečih.

Spomin od line se odmakne v Petek. Na grič z zamolklim krikom kladiva. O, Mati, res pribijajo Ti Dete! Srce pa Njeno kelih Sinu plete, da vanj Njegova kri kaplja, kaplja.

O, Mati - moja po tem dnevu sodbe, ker takšno Te je hotel s križa Sin. S Teboj stojim do konca strašne zgodbe, s krvjo Nebes podpisane pogodbe - Vstajenje ne izbriše brazgotin.

Štiri kitice ljubezni

Vem, da vstal si, o Ljubezen moja! Vstal iz groba, z žarki s svetih ran. Vem, kje v svežem jutru pot je Tvoja - prosim Te, ozri se v mojo stran.

Rad bi se do kamnov Ti priklonil - iz ljubezni, ki za rano ve, tisto rano, ki si k njej se sklonil z zadnjim dihom sklonjene glave.

Rad bi od veselja se razjokal - svet nekoč je vzel solze očem... Naj Ti ljubke kapljice potoka šepetajo revnih src poem.

Vidim Te, kako stojiš ob poti, vidim Te, kako se mi smehljaš. Je še kaj, podobno tej lepoti? Prazen grob na Golgoti sveta.

Dr. Zvone Štrubelj - novi dekan za slovenske vernike

Drago Štoka

Dne 8. marca je bil z dekretom g. škofa msgr. Evgena Ravignanija imenovan za novega dekana tržaških slovenskih župnij in verskih skupnosti salezijanski duhovnik g. Zvone Štrubelj, openski župnik. 11. februarja so ga izvolili slovenski duhovniki tržaške škofije. Nasledil je g. Jožeta Kunciča, župnika v Svetem Križu. Dr. Zvone Štrubelj prevzema tako mesto, ki ga je v polpretekli zgodovini dolgo časa opravljal župnik Andrej Zink, katerega monografijo je pred dvema letoma izdal openski župnijski pastoralni svet.

Ob pomembnem imenovanju za dekana sem se obrnil na g. Zvoneta Štrublja z nekaj vprašanji. Na Tržaškem in Goriškem je naš sogovornik poznan po verskih oddajah na Radiu Trst A, redno pa objavlja članke in razmišljanja v Novem glasu in v drugih časopisih. Njegovi odgovori bodo zagotovo zanimali širši krog naših bralcev.

Gospod župnik, pred kratkim ste bili imenovani za dekana okoliških župnij tržaške škofije. Bi nam lahko nekaj več povedali o tem, kaj je dekanija? Še prej pa bi vas prosil za nekaj osebnih podatkov.

Rodil sem se 21.09.1955 v Zdenski vasi v župniji Videm Dobropolje na Dolenjskem. Nahaja se pet kilometrov od Rašice, rojstne vasi Primoža Trubarja in pet kilometrov od Jurčičeve rojstne vasi Muljava. Po končani osnovni šoli sem vstopil v salezijansko versko gimnazijo v Želimljem, maturiral sem leta 1974 na gimnaziji Ljubljana-Moste. Prve tri letnike Teološke fakultete sem obiskoval v Ljubljani, nato sem odslužil vojsko v tedanji SFRJ, in sicer v Vršču pri romunski meji, študij teologije pa nadaljeval v Turinu, kjer sem leta 1980 diplomiral. Predstojniki so me nato poslali na nadaljevanje študija v Rim. Na Gregorijanski univerzi sem v dveh letih opravil magisterij iz dogmatične teologije. 4. aprila leta 1982 me je v domači cerkvi Sv. križa v Dobropoljah posvetil v duhovnika pokojni škof Stanislav Lenič. Nekaj časa sem bil nato vzgojitelj maturantov v verski gimnaziji Želimlje, istočasno pa sem v Rimu vpisal doktorat. V presledkih sem pisal doktorsko tezo, dve leti v Rimu, eno leto v Lyonu v Franciji. Doktoriral sem iz teološke antropologije v januarju 1990 na Gregorijanski univerzi pod mentorstvom dekana prof. Geralda O`Collinsa, Avstralca. Tezo sem predstavil v francoščini, ker sem v njej prikazal francoskega misleca in močno duhovno osebnost Marcela Legauta, ki izhaja iz šole francoskih eksistencialistov, zlasti Gabriela Marcela in Teilhard de Chardina. Do leta 1991 sem opravljal še naslednje službe: tri leta sem bil animator mladih v slovenski salezijanski inšpektoriji Sv. Cirilila in Metoda, dve leti pa kaplan v Ankaranu. Leta 1991 so me poklicali v tržaško škofijo, za župnika v Dolino. Še isto leto, za moj rojstni dan, 21. septembra, sem skupaj z vikarjem, g. Francem Pohajačem, prevzel župnijo sv. Jerneja na Opčinah.

Zvone Štrubelj.

Dr. Zvone Štrubelj z mamo (levo) in sestro (desno).

Vloga dekanije, po kateri sprašujete, je predvsem koordinacija skupne pastoralne dejavnosti. Oopenska dekanija obsega vse slovenske župnije, ki se nahajajo na Krasu in v Bregu in vse slovenske verske skupnosti v mestu, ki so vključene v italijanske župnije. Trenutno je v tržaški škofiji osem dekanatov, do pred kratkim pa jih je bilo pet. Dekanija je ponavadi teritorialno zaključena enota, ki združuje župnije s podobnim pastoralnim položajem. V primeru našega openskega dekanata pa je kriterij narodnostni, ne toliko teritorialni.

Bi nam lahko na kratko povedali katere točne pristojnosti ima dekan in kaj lahko v teh novih časih človek v tej funkciji lahko napravi za slovenske vernike, tudi v dialogu z italijanskimi verniki naše škofije?

Dekan v navezi s škofom in v našem primeru tudi s škofovim vikarjem za slovenske vernike na Tržaškem pospešuje pastoralno dejavnost v dekaniji, skrbi za t.i. dekanijske konference, kjer duhovniki obravnavajo redne in izredne verske probleme, skupaj načrtujejo in usklajajo dušnopastirsko delo. Zadolžen je tudi za stalno pastoralno izpopolnjevanje duhovnikov v dekaniji preko različnih predavanj, teoloških tečajev in konferenc. Duhovnikom iz njegovega okrožja mora priskrbeti tudi razne duhovne pripomočke za uspešno pastoralno delo. Marsikje je po določi krajevnega škofa dolžan opravljati vizitacije župnij svojega dekanata, skrbeti za tiste duhovnike, ki živijo v težjih razmerah ali jih tarejo težave, predvsem v primeru hude bolezni.

Mislím, da bo pri nas pomembna vloga dekana nastaviti in izoblikovati osnove za splošen pastoralni načrt za slovenske vernike v tržaški škofiji. Obstajajo že širša pastoralna posvetovanja, na katerih smo govorili na splošno o perečih verskih problemih za naše ljudi. Po zaslugi sedanjega škofovega vikarja msgr. Franca Vončine je ta iniciativa dobro stekla. Žal ni imela vedno najboljšega odziva. Gre pa zares za novo in pomembno stvar. Sicer še ni dobila dokončne oblike. Upati je, da bodo ta posvetovanja s strani škofije dobila podporo in pravno obliko nekakšnega dekanijskega pastoralnega sveta. Kolikor vem, to zamisel podpira tudi škof Evgen Ravignani.

Dialog z italijanskimi verniki je neizogiben. Že pri srečevanju dekanov s škofom ne moremo mimo te teme. Še bolj je ta dialog, ki mora biti najprej dosledno spoštovanje pravic vernikov slovenske manjšine in seveda obratno, neizogiben v praksi, v vsakdanjem verskem življenju po župnijah, ki so v glavnem že mešane. Tukaj

sem optimist in mislim, da smo pred pozitivnejšim in svetlejšim obdobjem naše zgodovine. Naš gospod škof Evgen Ravignani je pri tem zelo jasen, pogumen in gleda daleč naprej.

Danes imamo v tržaški škofiji 12 pretežno slovenskih župnij, ki se raztezajo neprekinjeno od Mačkolj v Bregu do Sv. Križa, ki je že na meji z goriško nadškofijo. Kakšni problemi tarejo danes te naše župnije? In kako jih mislite duhovniki reševati skupaj s tržaškim škofom in njegovim vikarjem za Slovence?

Govorite le o okoliških župnijah. Dodati moramo še Slovensko pastoralno središče v mestu in vse slovenske verske skupnosti, ki so v okviru italijanskih župnij in so bila nekoč močna in trdna slovenska jedra, do nedavnega župnije s slovenskimi župniki. Tu mislim na Sv. Ivan, Rojan, Sv. Jakob, Barkovlje, Škedenj. Problemi, ki tarejo naše verske skupnosti? Številni so, kar pa ne pomeni, da izgubljam pogum. Z verskega vidika bom nakazal le dva najbolj pereča, vendar ne nerazrešljiva. Mladih je malo. Kako najti primerno obliko, da otroci in mladi začutijo, da je njihova župnijska skupnost dom, za katerega bodo jutri odgovorni? Mladih družin, ki bi bile aktivno vključene v naše versko življenje, je prav tako malo. Kako zastaviti družinsko pastoralo in ponuditi mladim družinam nove možnosti za vključevanje v versko življenje? To sta dve osrednji vprašanji, od katerih bo odvisen utrip naših skupnosti v bodočnosti. Duhovniki poznamo prakso, ki jo imajo drugod, npr. v Sloveniji, pa tudi v italijanskem okolju v škofiji in v Italiji nasploh. Vendar modela za danes in za naše ljudi še nismo našli.

Na Tržaškem med slovenskimi verniki ni duhovniških poklicev. Že čez kako desetletje bomo postavljeni pred dilemo: cerkve zapreti ali jih enostavno izročiti tujerodnim duhovnikom. Kako boste slovenski duhovniki na Tržaškem poiskali pot, ki bo slovenskemu prebivalstvu najbolj ugodna?

Pomanjkanje duhovniških poklicev iz vrst slovenskih vernikov je v Trstu že kronični, bi rekel "zastarani", dolgotrajni problem. Sam škof Evgen Ravignani je na zadnjem srečanju s slovenskimi duhovniki, 4. marca 1998 opozoril na to in dejal, da bi našim ljudem tujerodni duhovnik ne mogel biti blizu na isti način kot duhovnik iz domačega ljudstva. Spodbudil je duhovnike, da bi bili posebej pozorni na poklicno pastoralo. Sam pa bo v semenišču poskrbel, da bodo kandidati za duhovnike, ki so italijanskega rodu, resno študirali tudi slovenski jezik in spoznavali slovensko tradicijo in kulturo. Vsaj malo se bo problem pomanjkanja poklicev reševal na ta način. Bog daj, da bi se v prihodnje res kdo od domačih fantov odločil za duhovnika.

Duhovniki po svetu, npr. v ZDA, Kanadi, pa tudi drugod upravljajo več in to velikih župnij. Se bo tudi pri nas zgodilo kaj takega? Bo torej prišel čas, recimo, ko bo kakih pet duhovnikov moralo versko zadostiti vsem potrebam naših ljudi, od krstov in porok do pogrebov, poleg rednih nedeljskih maš, brez katerih si župnijskega občestva sploh ne moremo zamisliti?

Nedvomno bo tako. Duhovniki, ki smo v zadnjem času prišli iz Slovenije, smo verjetno "zadnja pošiljka", saj tudi v matični domovini že trpijo pomanjkanje. V koprski škofiji, zlasti v slovenski Istri, en duhovnik že upravlja po več župnij. Prav zaradi tega je pomembno, da v vsaki naši župniji obstaja trdno jedro prepričanih laikov, ki se tega problema zavedajo in se versko, tudi miselno, teološko torej, pripravljajo na prevzem določenih odgovornosti, ki jih škof v primeru hujšega pomanjkanja dušnih pastirjev, poveri laikom. Župnijski pastoralni svet je forum, ki zbira in oblikuje laike k skupni odgovornosti za celotno občestvo. Duhovniki bomo morali vztrajno in bolj načrtno delati za oblikovanje odgovornih laikov, ki bodo v župniji ali verski skupnosti pripravljeni prevzeti upravljanje in duhovno skrb za skupnost. Če jih bo le nekaj, omenjate jih pet, recimo bolj optimistično, sedem duhovnikov in bodo morali skrbeti za vse naše župnije

Med intervjujem z nadškofom dr. Alojzijem Šuštarjem na Ilovi gori.

in verske skupnosti v škofiji, se bodo lahko naslonili na bazo osveščenih in odgovornih laikov, ki jim bodo pri njihovem delu v veliko pomoč. V drugačnem primeru bodo skupnosti obsojene na minimalne duhovne storitve, recimo nazorno, na hiter "verski servis". Nekaj stvari bi bilo že zdaj nujno skoncentrirati v važnejša središča, ki bodo v prihodnje nudila razne pastoralne ponudbe kot npr. pripravo staršev in otrok na zakramente, tečaje za versko poglobljanje, predavanja itn.

Naše cerkve so v bistvu tudi zgodovinski spomeniki, so del ne samo našega verskega, ampak tudi kulturnega življenja. Skupnost brez cerkve in farovža si tudi v današnjih časih težko zamišljamo. Kako bo s tem jutri?

Tako kot bomo znali skupnosti vzgojiti k čutu pripadnosti in skupne odgovornosti. Po naših župnijah so že primeri, ko

Velikonočni obredi ob župnijski cerkvi na Opčinah aprila 1992.

določene, za sedaj, vaše skupnosti, zgledno skrbijo tako za cerkev kot za druge verske objekte kulturne vrednosti. Veliko bo odvisno od tega, koliko bodo verniki čutili cerkev za svojo in se zanjo zavzeli.

Smo v teku proslav 50. obletnice romanja Marijinega fatimskega kipa po naših župnijah. Nam lahko kaj več poveste o teh pripravah in kako bodo slovesnosti potekale? So resnične vesti, da se bo te proslav morda udeležil tudi novoimenovani kardinal dr. Alojzij Ambrožič?

Gre za pomembno obletnico, ki jo želimo proslaviti na slovesen način. Pred 50. leti je kip Fatimske Matere božje, ki ga hranimo v openski župnijski cerkvi sv. Jerneja, romal po slovenskih župnijah v mestu in okolici. Ljudje se radi spominajajo tega dogodka. Ustanovili smo poseben odbor, ki ga sestavljamo duhovniki in laiki, in že vneto pripravlja romanje v mesecu maju. Praznovanje se bo začelo na Opčinah, v nedeljo, 3. maja, sklenilo pa s procesijo in nočnim bedenjem na Repentabru, v petek, 29. maja. Sklepno slovesnost bo vodil tržaški škof. Od 3. do 29. maja bo Marijin kip romal po vseh slovenskih župnijah in mestnih verskih skupnostih. Namen tega romanja je povezava med verniki ob Mariji in ob skupni molitvi. Marijanska pobožnost je v našem ljudstvu močno zakoreninjena, zato je kar samo po sebi umevno, da so po drugi svetovni vojni, ko je bilo konec vojnih grozot, naši verniki molili in se zbirali ob Mariji. Po petdesetih letih, tik pred vrati novega tisočletja, se bomo spet strnili ob Mariji, da bi lahko v novo tisočletje vstopili bolj enotni, razbremenjeni starih ločitev in zamer, polni zaupanja v bodočnost. Prepričan sem, da bo to velika stvar. Obenem nas bo to romanje pripravilo na jubilejni, 50. Marijanski shod, ki bo 13. septembra na Opčinah. Da bi jubilejni shod vodil novoimenovani kardinal dr. Alojzij Am-

Zvone Štrubelj.

brožič, je bila moja velika želja. Ob imenovanju kardinalov, mu je škofov vikar oddal tudi uradno vabilo tržaškega škofa. Za sedaj še nismo dobili odgovora. Problem bo verjetno uskladiti njegov čas in naše datume. Bomo videli.

Smo na pragu tretjega tisočletja. Kaj Vam osebno in seveda nam vsem, posebej slovenskim vernikom, pomeni pričakovanje tega jubileja?

Pomeni predvsem spodbudo, da se zavemo bogastva naše krščanske vere, ki nam je dala duhovne korenine in dovolj trdoživosti, da smo se kot narod ohranili. Obenem pa je triletna priprava na jubilej leta 2000 izziv za našo ustvarjalnost. Letos razmišljamo o vlogi Svetega Duha v življenju kristjana in v življenju krščanske skupnosti. Sveti Duh obuja duhovne darove v Cerkvi in v posameznikih. Je kakor svež veter, kot burja, ki prezrači in naredi prostor novemu, živahnejšemu utripu življenja. Prav tega smo najbolj potrebni.

Zdaj pa še vprašanje osebne narave: na Opčinah ste župnik že skoraj sedem let. To ni dolgo obdobje, je pa dovolj, da lahko potegnete prve zaključke Vašega pastirovanja. Prej ste bili nekaj časa župnik v Do-

Med obiskom tržaškega škofa E. Ravignanija na Opčinah.

(foto Loredana)

Odprtje in blagoslovitev trgovine Malalan na Narodni ulici na Opčinah.

lini. Našo tržaško dušo, naše verske in druge navade torej že dobro poznate. Nam lahko s tem v zvezi kaj poveste, morda nakažete tudi smernice za bodočnost?

Ko sem prišel na Opčine, mi je sobrat in vseskozi moj dragoceni sodelavec Franc Pohajač dejal, da je za oceno neke temeljne izkušnje potrebnih celih sedem let. Manjka torej še pol leta. Vsekakor nekaj že lahko rečem. Tržaški prostor je živahen in dinamičen. Po eni strani ga bogati čudoviti Kras, ki s svojo naravo, ljudmi, običaji ohranja slovenski značaj in navezanost na večstoletne narodnostne in jezikovne korenine. Po drugi strani je s kraške planote možno videti spodaj ležeče pristaniško mesto in potopiti pogled v brezmejno morje. V tem pogledu, kjer zaplapolata nostalgija po neskončnem, je tudi univerzalnost. Trst in okolica sta kot začetek neke daljne poti, a obenem kot pristan in konec potovanja. Zato se morda Trst od vedno bori z odpiranjem in zapiranjem mej in pregrad. To mu daje dinamičnost z ene strani, z druge pa občasno utrujenost in izčrpanost. Podobna se mi zdi tržaška duša. V njej se iskrijo kapljice morja in neskončne odprtosti, a obenem se v njej občasno sprožajo obrambni mehanizmi, ki težijo h konkretnemu, otipljivemu, preračunljivemu. Neverjetno vzdržljiva je, kar je gotovo zelo dobro za prihodnost. Skratka, dinamična in živahna. Prav zato sem v tržaškem prostoru rad in se še nikoli nisem kesal, da sem prišel sem. Pristan in začetek poti. To je krasno!

Za sklep najinega pogovora pa še tole vprašanje. Odkar ste župnik na Opčinah, ste tudi na kulturnem področju ogromno napravili. Kako gledate na kulturno poslanstvo in delovanje v našem slovenskem prostoru? Drugo vprašanje zadeva Marijanišče in Finžgarjev dom v njem. Kako gledate na razvoj slednjih dveh ustanov oziroma kulturnih in mladinskih organizacij?

Cerkev ima s svojim oznanilom tudi kulturno poslanstvo. Goji in neguje besedo, pesem, pristne drže človekove duše: poezijo, molitev, umetnost. Prav zato duhovnik ne more biti nikoli "obrtnik", materialni izvajalec poslanstva. Po duši mora biti umetnik in s svojim delovanjem naj bi vzbujal apetit po lepem, pristnem, globokem, duhovnem. Od vedno sem svoje poslanstvo razumel na ta način, zato cenim in spodbujam tiste iniciative, ki pripomorejo h kulturnemu dvigu ljudi, za katere sem zadolžen. Na Opčinah imamo visoko pevsko kulturo,

številne zборе Vesele pomladi, cerkvene in prosvetne zборе. To je prišlo lepo do izraza ob praznovanju 375. letnice naše župnije, ko je v kantati Slovenski božič, zapelo čez sto pevcev, ki živijo in delujejo na območju naše župnije. Kakšna čudovita pesem, kakšna bogata tradicija! Sicer je bilo prav lanskoletno praznovanje te obletnice ne le verski, ampak tudi bogat kulturni dogodek. Odprli smo nov župnijski dom Andreja Zinka, dolgoletnega župnika in dekana na Opčinah. V mesecu maju bomo imeli že peto razstavo, tokrat bo razstavljala ikone Matere božje umetnica Silva Bogatec. Velik poudarek dajemo tudi tiskani besedi. Svoje vernike vsako nedeljo obsipamo s tiskanimi listi božje besede, mesečno izdajamo zajeten župnijski list Zvon, kamor piše čedalje več ljudi, za Veliko noč bo izšla Naša beseda, letno glasilo naše župnije, v nekaj letih smo izdali tri knjige, med katerimi zgodovino naše župnije izpod peresa prof. Ivana Artača in biografijo priljubljenega župnika Andreja Zinka, ki ste jo napisali Vi, sogovornik tega intervjuja, dr. Drago Štoka. V načrtu imamo še nekaj publikacij.

Kulturno delovanje na Tržaškem je vsekakor živahno in dragoceno. Glede Marijanišča, kjer je tudi sedež naše salezijanske skupnosti, ki jo vodi ravnatelj Tone Bendenčič, lahko rečem le, da se z materialno obnovo stavbe začenja tudi obnovljeno in, prepričan sem, tudi obetavno delovanje mladinskega centra. Finžgarjev dom, katoliško kulturno društvo, ki ima sedež v Marijanišču, pa ob svojem rednem delovanju zaenkrat še čaka na ugodne razmere in primerne ljudi za poživitev in novi kulturni polet. Med mladinskimi organizacijami je zelo dejavna slovenska zamejska skavtska organizacija, ki veliko naredi za človeško in duhovno rast mladih. Številne skavtske skupine se srečujejo tako v Marijanišču kot v okviru openske župnije. Pri nas so vedno dobrodošli, prav zato se radi srečujemo in sodelujemo.

“Spomini nekega lorda” v avstralski reviji Svobodni razgovori

Iz Avstralije je pred kratkim prišla zadnja zanimiva številka revije Svobodni razgovori - Free dialogs, ki je bila ustanovljena l. 1982. Ustanoviteljica revije, njena duša in njena urednica je Pavla Gruden, v zadnjem času se ji je pridružil kot sourednik Leon Krek. Uredniški odbor je razseljen po raznih krajih Avstralije (Sidney, Camberra in Melbourne). Nekateri prispevki so objavljeni v slovenščini, drugi v angleščini. Vsebinsko novi in zanimivi so članki in literarni prispevki Slovencev, ki živijo v Avstraliji. Predvsem pritegne črtica, napisana v angleščini, Čudež na božični večer (The Miracle of the Christmas Eve) Janka Majnika, avtorja knjige Diary of a Submariner (Dnevnik podmorničarja). V črtici Majnik opisuje, kako je kot mlad, a že takrat drzen fant prismočal v snežnem metežu z Vrhničke na Žiri, da bi lahko prisostvoval polnočnici. Pristržno in toplo se Anka Markovič spominja ob njegovi smrti avstralskega domorodca Burnum Burnuma, pravnika, ki pa se ni hotel

zapreti v urad, ampak je celo življenje posvetil širjenju in spoznavanju domorodske kulture med avstralskim prebivalstvom. Njemu v spomin posveča tudi pesem v angleščini. Članek Pavle Gruden **Umrli je človek - živel umetnik** je posvečen nedavno umrlemu svetovno znanemu umetniku Stanislavu Rapotcu, ki je velik del svojega življenja preživel v Avstraliji. Ivanka Škof, ki je v uredniškem odboru revije, opozarja na knjigo **Šole v slovenski Istri** in na veliko vlogo, ki so jo imeli po vojni v porušenih, revnih krajih Istre učitelji. Med temi je bila tudi Ivanka Škof, ki se danes z nostalgijsko spominja tistih izredno težkih, a obenem lepih in navdušujočih časov. Pretresljiva v svoji preprosti avtentičnosti je pripoved Jožice Gerdenove **Whatever is in God's Plan (Kakor je v božjih načrtih)**, s kakšno težavo se je privajala na nepoznano tujo celino.

V reviji je še precej prispevkov drugih slovenskih in angleških avtorjev. Najbolj izstopajo **Spomini ne-**

kega Lorda Slobodana Šembere. To je monodrama, ki jo je avtor poslal na natečaj za izvirno radijsko igro, ki ga je Radijski oder razpisal ob svoji 50-letnici delovanja. Spomini nekega Lorda so sijajno napisan monolog Lorda Badmingtonskega, ki spremlja v svojih dnevniških zapisih razpad Jugoslavije in dogodke, ki so sledili do priznanja samostojnosti Slovenije in Hrvaške. Radijski oder je to delo uvrstil v svoj spored in je bilo prvič izvedeno aprila 1997 na Radiu Trst A. Zahtevni lik Lorda Badmingtonskega je odlično interpretiral igravec Aleksij Pregarc. Pregarc, ki v reviji sodeluje kot literarni sodelavec, je tudi posredoval tekst uredništvu Svobodnih razgovorov, ki je z veseljem natisnilo dramo, zelo privlačno za Slovence, ki živijo v anglofonskem svetu. Tako so Spomini nekega Lorda romali iz Ljubljane, kjer avtor živi, v Trst, kjer smo delo izvedli, naprej v daljnjo Avstralijo, kjer so monodramo natisnili.

M. P.

Tragedija Primorske v petdeset let zakopanem dokumentu

⇐ *služabnikov v roke svojih gospodarjev*”, so naše oči upajoče gledale v Sveti sedež, da bi odpravil nesrečno usodo naših bratov ali jo vsaj omilil. Ker pa se je pomoč mudila, se je zgodilo, kar je bilo prej pri slovenskih ljudeh nezaslišano, da so začeli odkrito napadati najvišjo cerkveno avtoriteto.

Ob takšnem stanju stvari smo podpisani dušni pastirji v težavah in skoraj brez možnosti, da bi branili apostolski Sedež, saj žalostnih dejstev ni mogoče zanikati in so splošno znana.

Privrženci framasonske sekte in drugi zaničevalci in sovražniki Božjega hlastno segajo po vsem tem in v svojih dnevnikih objavah sejejo med ljudstvom nezaupanje in zaničevanje do Svetega sedeža, ljudstvo pa zlahka naseda takšnim prišepetavanjem.

Še slabše je to, da se razkolnikom nudi novo netivo, s katerim utrjujejo svoje predsodke, da je namreč Sv. sedež sovražen slovanskim narodom. Zaradi tega nastaja velika nevarnost, da mnogi odpadejo od kato-

liške Cerkve in preidejo k razkolnikom; pred kratkim je na primer v južni Srbiji približno dvajset katoliških družin kolonov, ki so se bili izselili iz province Julijske Benečije, prešlo v pravoslavje. Vrh tega se je bati, da ne bi šlo v nič delo za združitev cerkva vzhodnih Slovanov.

Vaša Svetost! To smo povedali, da bi rešili svoje duše. Vneto prosimo Vašo Svetost, da bi iz očetovske ljubezni, s katero objema vse narode, obvarovala tudi Slovence in Hrvate pred režimom, predvsem kar zadeva versko življenje.

Prav tako prosimo Vašo Svetost, da Slovcem in Hrvatom, katerih število presega 500.000 duš, da na čelo pastirje, ki naj, polni apostolskega duha, objemajo naše brate z očetovsko ljubeznijo.

Tedaj bodo pri nas zavrnjeni jeziki in peresa zlohotnežev in ločeni bratje bodo vzljubili skupnega očeta vseh vernikov v Kristusa, tako da bi čimprej prišlo do “enega hleva in enega pastirja”.

V Mariboru, dne 1. februarja 1933.

Komandosi in misije

Iz egiptovskih taborišč za italijanske vojne ujetnike je med II. svetovno vojno skupina primorskih fantov našla pot tudi med angleške komandose. O tem govori prispevek, ki je nastal ob robu niza člankov o padalcih. Za Mladiko ga je napisal Jože Orel iz Bilj. Pri obujanju spominov na doživetja med komandosimi pa sta z njim sodelovala soborca Slavko Bačar in Janko Drešček. Pomagal je tudi nekdanji padalec Stanko Simčič. Hvaležni smo jim, da so osvetlili manj znano poglavje iz zgodovine trpljenja in bojev naših ljudi za osvoboditev Primorske.

Dragocen članek pa je za Mladiko prispeval tudi angleški časnika John Earle, ki že dolgo živi v Trstu, prej pa je bil urednik in dopisnik agencije Reuter ter dnevnika *The Times*. Prevod je oskrbel podpisani. Po bojih v severni Afriki je Earla jeseni 1943 William Deakin v Kairu povabil v britansko organizacijo za diverzantsko, gverilsko in obveščevalno delo v sovražnikovem zaledju SOE. Zanj je bil v dveh misijah pri partizanih v Srbiji in pa Črni Gori ter Bosni. Ob koncu vojne se je znašel v Trstu, nato je dovršil jezikoslovne študije in se posvetil časnikařtvu. Pričevanja o junaški in tragični usodi primorskih padalcev so ga pritegnila in prizadela, tako da jo je začel še sam raziskovati. Zapis o knjigi spominov Petra Wilkinsona je zato več kot prikaz njene vsebine. Njegovi poudarki so poudarki človeka z bogatimi izkušnjami in širokim razgledom.

Ivo Jevnikar

Jože Orel

Slovenski komandosimi

Domovina, ti si kakor zdravje. Tako je pesnik izrazil mnenje velike večine slovenskega ljudstva od davnine do danes. Slovenci, ki se nismo po svoji krivdi znašli v zavezniškem vojnem ujetniřtvu, smo težko prenařali krivično usodo. Čeprav smo bili italijanski državljani, smo se Primorci vedno in povsod opredeljevali za Slovence in samo za Slovence. To nas je mnogokrat stalo ponižanja pa tudi udarce.

Kot en sam mož, brez vsake propagande in prigovarjanja, smo spoznali, da je nastopil čas, da se Primorska osvobodi in priključi matici. Jugoslavija je takrat še razmiřljala, ali naj se pridruži "osi Rim-Berlin", ali ne. Takoj v začetku leta 1941 so bili prvi slovenski ujetniki v Afriki že v poljskih vrstah. Od tam so jih Angleži kmalu spravili nazaj v taborišče. Zamisel pa se je rodila. Po vseh oddelkih ujetniřkih taborišč v kraju Agami nedaleč od Aleksandrije je krožila krilatica: vsi v vojsko zoper fašiste za osvoboditev naše domovine! Vsi smo čutili, da je nastopil čas za dejanje.

Kot je znano, so sledili okupacija Jugoslavije, prihod begunske vlade z nekaterimi častniki v Egipt itd. Ker smo to želeli in poudarjali, smo postali jugoslovanski državljani. Kot take so nas sprejeli v Jugoslovansko vojsko na Srednjem vzhodu. Ustanovili so I. gardni bataljon. Sledili so urjenje vojakov, kreganje med častniki, odhodi nekaterih na razne tečaje in v šole. Bataljon se je celo boril na fronti v Libiji.

Ko se je gardni bataljon v juliju 1942 vrnil z libijskih bojišč in se nastanil v Atiri blizu Haife, se je začelo mono-

tono življenje, ki ni bilo podobno ne vojnemu ne mirnodobnemu življenju, temveč je bilo mešanica obojega. Pa so se med mořtvom začele širiti govornice, da se lahko javi za odhod med komandose, kdor to želi in si upa. Res se nas je precej prijavilo. Upali smo, da bomo s tem rodod vojske kmalu odpotovali v Evropo ter se približali svojim domovom, kar je želja vsakega zdomca, morda celo borbam v Jugoslaviji. Takrat še nismo vedeli za NOB.

Izbranih nas je bilo 25: Slovenci Slavko Bačar, Alojz Cucek, Franc Černe, Janko Drešček, Joško Fijolin, Anton Fikfak, Angel Guřtin, Mirko Hrast, Jože Humar, Stanko Kavčič, Renato Kerševan, Ivan Krapež, Ivan Kravos, Peter Lovšin, Rudi Medved, Vlado Mulič, Jože Orel, Andrej Stres, Franc Šatej, Franc Trbižan, Ivan Škerjanc, Mirko Valentičič in Rafael Zlobec ter istrska Hrvata Antun Banko in Zoran Viskič. Spremljala in vodila sta nas podporočnika Ivan Tripkovič (rodil se je in živel v Port Saidu) ter Ivan Keraven (rojen v Liki, študent teologije), ki sta bila imenovana za častnika v sklopu gardnega bataljona. Dodeljeni smo bili 10. komandosimi. Naša skupina se je vkrcala v Egiptu 30. junija in je po dolgi plovbi okoli Rta Dobre Nade prispela v Anglijo 16. avgusta 1943.

Poligon za urjenje komandosov je bil v mestu Eastbourne v Sussexu, kjer nam ni bilo lahko. Urjenje za posebne naloge je posebno urjenje in se ne more na noben način primerjati z redno vojsko. Veliki center za urjenje je vodil podpolkovnik Leaster, ki ga potem nismo več videli, ko smo odhajali na bojna polja. V centru je bilo mnogo gojencev različnih narodnosti iz armad, ki so se borile v sklopu zavezniške vojske. Amerikancev ni bilo. Nobena narodnostna skupina ni imela nobene avtonomije. Mi smo imeli le oznako "Yugoslav Commando" na rokavu in nič več. Čeprav smo bili pod vodstvom in v

⇒

Skupina komandosov, večinoma primorskih Slovencev, v Londonu. Na sredi je angleški polkovnik Cook.

sklopu britanskega poveljstva, smo še vedno bili in ostali člani Jugoslovanske vojske na Srednjem vzhodu ter smo pripadali Jugoslaviji.

Ko je bilo urjenje v Eastbournu mimo, so našo skupino razdelili na dva dela. Enega je vodil podporočnik Tripković, enega pa podporočnik Keraven. Prvi je odšel v Italijo malo pred drugim, ki so ga poslali na dodatno urjenje v Achnacarry na Škotsko. Celotni 10. komandos je namreč odšel na fronto v Italijo. Sodeloval je v raznih operacijah: Montecassino, Anzio in druge. Nekateri Slovenci so se udeležili bojev skupaj z drugimi, večinoma Angleži, pod angleškim poveljstvom, drugi ne. Sredi januarja 1945 je poveljstvo 10. komandosa zbralo v mestu Molfetta dve skupini po 65 mož, samih Britancev, in skupino Primorcev. Odpremili so nas na otok Vis, kjer smo sodelovali z enotami NOV v bojih na raznih otokih - Hvar, Solta, Korčula in druge.

Potem pa so nastale težave, kajti slovenski fantje smo, naravno, želeli v slovensko vojsko, in če le mogoče, na slovenska tla. Navezali smo stike s partizani in nismo hoteli več sodelovati le z Britanci. Ti so nas premestili nazaj v Italijo. Od tam naj bi šli nazaj v gardni bataljon, od koder smo bili pravzaprav prišli. Ker na to skupina ni pristala, so jo kajpak hoteli vrniti tja, kamor je po britanskem mnenju spadala, to je v ujetniško taborišče. Poslali so jo v kazensko taborišče v Tunis. Tako smo se znašli zopet na začetku, le da smo imeli za seboj veliko izkušenj in smo poznali razmere po svetu, posebej v Jugoslaviji. Navezali smo stike z vojaško misijo NOVJ, ki nas je skupinsko sprejela. Tako smo postali prekomorci. Večinoma smo potem skupaj delali v skladiščih NOVJ v Brindisiju, kjer so nas uporabljali za pomoč pri pošiljanju materiala s padali raznim bojujočim se skupinam po Evropi, največ pri pošiljanju pomoči v Jugoslavijo.

Ko je slednjič prenehala pomoč z letali, so nas poslali z ladjo v Dalmacijo. Meni so na poti do enot ukradli opremo. Vsi brez izjeme pa smo morali oddati dokumente ("Pay Book"). Pri srečanju s "starimi borci" komandosi niso bili deležni nobenih posebnih dobrodošlic. Še vedno je bila živa oznaka: "čokoladarji". Kakih posebnih težav pa ni bilo. Morda malo nevoščljivosti, ker so bili komandosi bolje oblečeni.

Borbena pot komandosov dokazuje, da je primorske Slovence, kjerkoli so že bili, vodila ena sama misel: osvoboditi svojo deželo ter jo priključiti matici. Padalci, komandosi, letalci, mornarji ter sploh vsi primorski fantje

v sklopu slavnih prekomorskih brigad so dali svoj delež, ki ni bil majhen, za osvobajanje domovine. Mnogi, premnogi so dali svoja življenja. Tem gre večna slava. Ostali uživajo duševno zadovoljstvo v svobodi, za katero so plačali drago vstopnino.

Danes, ko gledamo iz naše perspektive nazaj v leta, ko smo bili mladi, polni poleta in smo mnogokrat tudi zaletavo silili naprej, nam ostaja zadoščenje, da svoja stara leta preživljamo v svobodi v krogu naših otrok in vnukov. Želimo jim, da jim ne bi bilo treba preživeti tega, kar smo preživeli mi, in da bi mir in demokracija vladali svetu in ljudem.

John Earle

Misija Clowder med Slovenci

Ob spominih sira Petra Wilkinsona Tuja bojišča

Misija Clowder, kateri je partizanski 9. korpus nudil gostoljubje od januarja do poletja 1944, je bila povsem različna od ostalih britanskih misij, ki so bile akreditirane pri Titovih oboroženih silah. Vse so spadale pod tajno organizacijo SOE (*Special Operations Executive*), ki so jo ustanovili, da bi spodbujala odpor v zasedeni Evropi oziroma da bi "zanetila ogenj v Evropi", kot je pravil Churchill. Zunaj tega okvira so delali v Jugoslaviji tudi agenti *Inter-Services Liaison Departmenta* (ISLD), kar je bilo kritje za MI6 ali *Intelligence Service* v Sredozemlju, in skupine z drugimi nalogami, na primer za pomoč pri begu in reševanju zavezniških vojnih ujetnikov.

V sklopu SOE je misija Clowder delala s polno paro. Odgovarjala je neposredno Londonu, ne pa uradom SOE v Kairu in južni Italiji, ki so bili zadolženi za britan-

Avtor recenzije, John Earle, slikan 8. julija 1997 z dvema preživelima primorskima padalcema pred spominsko ploščo za pobite padalce v Škrbini. Od leve: Ivo Božič, John Earle in Stanislav Simčič.

ske zvezne oficirje skupine *Macmis*, kot so po domače imenovali mrežo misij pri partizanih, ki jo je vodil brigadir Fitzroy Maclean. Clowder je imela boljše naprave za radijske zveze in uveljavila je svojo prednost pri spustih oskrbe s padali. Pogosto jo je prejela prek ločenega kanala *Number One Special Force*, torej oddelka SOE, ki je podpiral odpor v Italiji. Primorska je bila seveda takrat mednarodnopravno še del Italije.

Misija Clowder je bila deležna posebne pozornosti, ker je imela med vsemi enotami SOE najtežjo nalogo: prodreti v domovino nacizma, začenši z Avstrijo. O njeni zgodovini in njenem neuspehu, a tudi o njenih stikih s Slovenci, pripoveduje sir Peter Wilkinson v knjigi *Tuja bojišča, Zgodba operativca SOE (Foreign Fields; the story of an SOE operative*, Tauris and Co., London 1997).

Avtor ima za sabo bleščečo kariero. Zaradi slučajnega predvojnega srečanja v londonskem klubu je postal prijatelj s poznejšim poveljnikom SOE, generalom sirom Colinom Gubbinsom. Gubbins ga je vzel s seboj na 12-urno misijo k poljski vladi, ko so Poljsko septembra 1939 preplavljali nacisti. Wilkinson in njegov zaupni prijatelj Alfgar Hesketh-Prichard sta bila nato vpletena v pripravo enega izmed najbolj odmevnih dejanj SOE - umora Reichsprotektorja Reinharda Heydricha leta 1942 v Pragi (operacija *Anthropoid*). Po vojni je Wilkinson stopil v diplomatsko službo, bil veleposlanik v Hanoju in na Dunaju, službeno pot pa je končal kot koordinator obveščevalnih služb pri britanski vladi.

Zaradi kočljivega cilja misije Clowder se je zdelo primerno, da Wilkinson najprej poleti do maršala Tita in si zagotovi njegovo obljubo pomoči. Skupina Clowder se je nato podala h glavnemu štabu Slovenije, kjer je Boris Kidrič menil, da bi bilo najboljšo izhodišče za delo v južni Avstriji glavni štab 9. korpusa, ki je bil takrat v Cerknem. Wilkinsona je spremljal Hesketh-Prichard, znan tudi po

bilo pač že jasno, da je pozornost 9. korpusa usmerjena v drugo smer, na jug proti Trstu, tako da ni bilo več razloga, da bi Clowder ostala pri njem.

Sam Wilkinson je ostal pri 9. korpusu manj kot tri mesece, nakar je odšel poročat svojim nadrejenim v Anglijo in načrtovat nadaljnji razvoj operacije Clowder. V tem kratkem obdobju je srečal precej slovenskih voditeljev. Dva sta napravila nanj poseben vtis. Oba sta se borila v španski državljanski vojni in sta torej sodelovala pri dogajanju, ki je imelo v tistem času zelo velik odmev med izobraženci po vsej zahodni Evropi. Eden je bil Aleš Bebler, "zelo žilav mož, star kakih 35 let, bistrega videza in zelo prikupnega vedenja", drugi pa Franc Leskovšek-Luka. Njegovi "zelo znatni pomoči" se je bilo treba zahvaliti, da je mogel pozneje Hesketh-Prichard čez Dravo v Avstrijo s skupino 80 partizanov. In potem je tu še Florjan, ki ni bil kak voditelj, temveč mlad vseučiliški študent, čigar mati je bila Irka in ki je bil Wilkinsonov tolač, vodnik in svetovalec.

Slabši vtis so na Wilkinsona napravili nekateri njegovi zahodni tovariši. Major Jones, kanadski veteran iz prve svetovne vojne, ki je bil zvezni oficir pri glavnem štabu Slovenije, je bil politično naiven v svojem brezmejnem navdušenju za vse, kar so delali partizani, in je "paranoično bolešno sumil", da Wilkinson spletkari, da bi prevzel njegovo mesto. Tamkajšnji ameriški zvezni oficir je bil "divje komunistično usmerjeni ameriški Slovenec" George Wuchenich, ki je s svojim "prostaškim obnašanjem" skušal izzvati spor z njim. Mladi častnik, ki je spremljal Wilkinsona in Hesketh-Pricharda, da bi ga postavili za britanskega zveznega oficirja skupine *Macmis* pri 9. korpusu, je bil kapetan Davies, s katerim "ne jaz ne Alfgar nisva imela veliko skupnega". To je bil "mlad Valičan z rdečim obrazom, brez uglajenih manir in torej kaj neroden sopotnik".

Z misijo Clowder je odšel v Jugoslavijo tudi izkušen radiotelegrafist, višji narednik George Hughes iz Kralje-

vega polka za zveze, vendar je bil Hesketh-Prichard sam tako spreten pri tem opravilu, da Hughes ni bil potreben in so ga pustili na glavnem štabu Slovenije. Po drugi strani pa je bil ubogi Davies, ki ni govoril slovensko oz. prav nobenega tujega jezika, brez uporabnega radiooddajnika in ni dosegel, da bi mu ga spustili s padalom. Zadovoljiti se je moral z "razpadajočim" starim aparatom, kot ga je opisal v svojem sklepnem poročilu, ki ga je z veliko težavo upravljal Ivo Božič, dokler mu niso ponižujoče omogočili, da si pri misiji Clowder izposodi rezervnega.

Božič, ki danes biva na Mostu na Soči, ima srečo, da je še živ, tako kot redki preživeli, na primer Stanko Simčič in Cvetko Šuligoj. Oni so bili med kakimi dvajsetimi ali več pripadniki slovenske manjšine, ki so jih Britanci zajeli kot vojne ujetnike, ko so bili italijanski vojaki v Afriki, in so se kot prostovoljci javili, da bi skočili s padalom in delali za SOE ali ISLD na sovražnikovem ozemlju. Večino je usmrtila OZNA po koncu vojne. Oboji, preživeli in mrtvi, so doživeli le delno rehabilitacijo, ne pa polnega priznanja, ki bi si ga po zahodnoevropskih merilih zaslužili od nove demokratične slovenske države.

Od 9. korpusa se je Hesketh-Prichard pomaknil na severovzhod in se namestil pri Štajerski operativni coni. Nikoli se ni vrnil. Potem ko je šel čez Dravo oktobra 1944, je dosegel Svinško planino severovzhodno od Ce-

lovca na avstrijskem Koroškem, kjer je decembra izgubil življenje v okoliščinah, ki niso bile nikoli pojasnjene.

Misija Clowder se je trudila, da bi kaj dosegla tudi iz Karnije v Italiji s pomočjo partizanov skupine Osoppo. Poslali so britanske zvezne oficirje in avstrijske agente, da bi prodrli preko avstrijske meje, vendar je bil uspeh majhen.

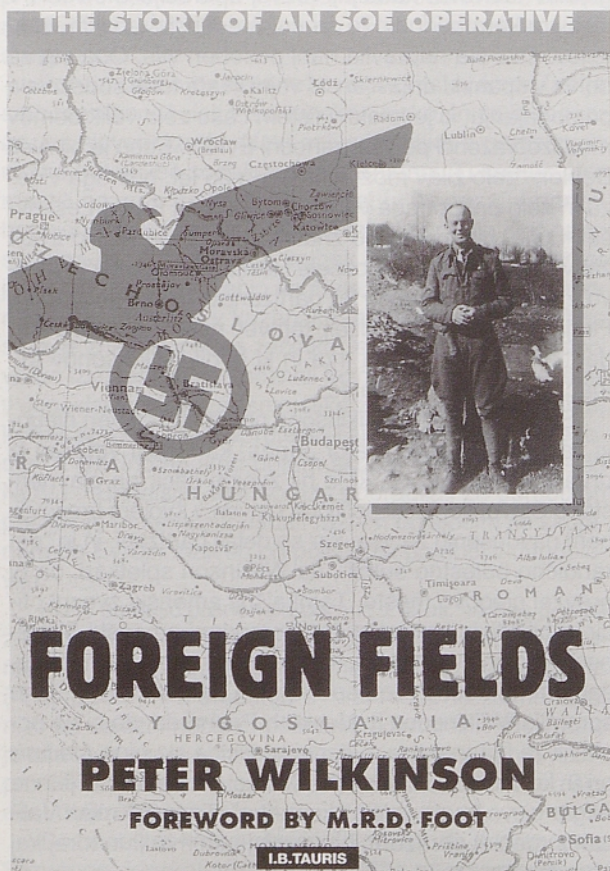
Medtem se je Wilkinson, potem ko je končal posvete v Londonu in pri zavezniškem glavnem stanu za Sredozemlje, začel pomikati navzgor po italijanskem položju z novimi načrti za prihodnost. Vojna pa je bila že pri koncu. Ko je šel skozi Mestre, je naletel na poveljnika britanskega 13. korpusa generala Johna Hardinga, ki mu je ukazal, naj sede v njegov džip, in se je z njim odpeljal z vratolomno hitrostjo proti Trziču.

2. novozelandska divizija generala Bernarda Freyberga, ki je bila del Hardingovega 13. korpusa, je ob tretji uri popoldne 1. maja že dosegla reko Sočo. Na tem mestu Wilkinson razkriva malo znano podrobnost o prihodu zahodnih zaveznikov v Trst. V predmestju Trziča se je vpletel v razpravo med generalom Freybergom in nekaterimi partizanskimi častniki, ki jih je poznal iz 9. korpusa. Freyberg je imel ukaz, da s svojimi četami čim hitreje napreduje do Trsta, ki je bil le dve ali tri ure daleč. Partizani pa so Freyberga prepričali, naj počaka in prenoči na območju Trziča. Drugače povedano: zahodni zavezniki bi bili lahko vkorakali v Trst istega dne kot jugoslovanske čete, pa čeprav, to je treba priznati, nekaj ur za njimi.

Wilkinson je bil 2. maja priča "na severnem koncu mesta", kot pravi, napetemu soočanju med bataljonom Nemcev in Jugoslovani, katerim se niso hoteli predati, medtem ko so Novozelandski zgolj opazovali. Šel je naprej, še preden se je zadeva razčistila. V samem Trstu je opazil, da "v središču mesta visijo z oken številne jugoslovanske partizanske zastave - stare zastave jugoslovanske kraljevine, zdaj okrašene z rdečo zvezdo".

3. maja sta bila Wilkinson in britanski zvezni oficir pri jugoslovanski 4. armadi John Clarke prisotna, ko je tržaški škof, očitno msgr. Santin, čeprav ga ne imenuje, obiskal generala Freyberga v miramarskem gradu, da bi se pritožil nad obnašanjem Jugoslovancev. "Johna in mene škofova pripoved o grozodejstvih ni posebno pretresla, ker sva se spominjala, kaj vse so storili partizanom belogardisti in domobranci, da ne omenjam italijanske zasedbene vojske." Vsekakor so po navodilih generala Freyberga poslali Wilkinsona, da je pri komandantu mesta vložil protest, ki pa je bil, kot kaže, bolj medel.

Wilkinson ne skriva, da je bil na splošno bolj naklonjen Slovencem kot Italijanom. Zgodovinarju dr. Dušanu Bibru se je treba zahvaliti, da je mogla slovenska javnost pred leti brati v prevodu njegove medvojne ocene, kot jih je podal v dolgem poročilu, ki ga je predložil, ko je obiskal London zaradi posvetov. Wilkinson zdaj pojasnjuje, da je bil vir za mnoge podrobne podatke v poročilu njegov mladi prijatelj Florjan. Florjanovo pravo ime je bilo Franc Miklavčič, to pa ni nihče drug kot tisti Miklavčič, ki se je nedavno pojavil v javnosti kot kandidat na slovenskih predsedniških volitvah.

Platnica knjige spominov sira Petra Wilkinsona *Foreign Fields*. Avtor je na fotografiji, posneti leta 1944 v Sloveniji.

Dva, eden ali trije

Bruna Ciani Štekar

Vprašali so me, ali bi bila pripravljena sodelovati z Mladiko. Sprva res nisem vedela, kaj bi bilo zanimivo za bralce te naše zamejske revije, ki skuša ohranjati in poživljati vrednote demokracije in krščanstva. Iz pogovora z osebo, ki me je povabila k sodelovanju, sva ugotavljali, da je razmeroma lahko govoriti o vrednotah, ki so včasih lahko tudi idealizirane, včasih se nam zdijo celo utopične, po njih hrepenimo, vendar jih pogosto težko živimo. Naprezamo se in se utrujamo in tu je razočaranje, da nismo sposobni živeti tako, kot si želimo ali kot mislimo, da bi bilo dobro in prav živeti. Skratka, kako povezovati stvarno življenje s krščanskim pogledom na svet, in to pod vplivom vsakovrstnih skušnjav, ki nas zabljuje s svojimi mamljivimi čari v povsem drugačen način življenja.

Mislím, da sama nimam receptov, kako danes živeti svojo zvestobo Kristusu in s tem posvečevati svoje življenje. To je iskanje, ki ga mora opraviti vsak človek sam. Res pa je, da se ravno o teh vprašanih danes precej govori znotraj Cerkve. Sam papež v svojih katehetskih nagovorih in v svojih spisih odpira možnosti iskanja, pa tudi nekateri sodobni teologi in duhovni misleci skušajo po svojih močeh odgovarjati na lakoto po bivanjski sreči, po kateri človek hrepeni že zaradi svojega božječloveškega izvora.

Moj predlog je torej ta, da se s tistimi, ki jih zanima nakazana problematika, skupaj podamo na iskanje modrosti življenja, ki naj nam nakaže pot. Naj bodo naši sestanki le poskus skupnega iskanja, kančki misli, ki naj nas nato spodbudijo k osebemu poglobljanju. Nič, kar bo napisano v teh vrsticah, ne bo izrečeno kot absolutna modrost ali kot pridiganje človeka, ki misli, da že vse ve, ampak bom skušala povedati tisto malo, kar sem se naučila od drugih učiteljev, ki sem jih srečala na svoji poti in ki so mi, ki so nama z možem, pomagali pri usmerjanju koraka v to, kar danes doživljava kot najino pot življenja.

Mladostništvo je tista nepogrešljiva in iz določene-ga zornega kota očarljiva, a težka doba našega življenja, v kateri se začne dramiti notranje zavedanje lastnega jaza. Vse, kar so nas dotlej učili in k čemur so nas vzgajali - upajmo, da se danes še k čemu vzgaja - postavimo pod vprašaj in prerešujemo in preverjamo skozi lastno osebnost, ki pričinja samostojno zoreti. Navadno smo od svoje dediščine iz otroštva pripravljeni ohraniti tisto, kar smo spoznali, da so naši starši ne le govorili, ampak tudi delali in živeli. Marsikatero resnico pa je treba odkrivati na novo. Mladostništvo je tudi čas zorenja za velike človekove odločitve: živeti sam, živeti v dvoje, upoštevati Tretjega ali ne, vendar kako in zakaj?

Vemo, da je večinska mladostniška kultura danes v glavnem ovrгла vse tabuje. Mladi fantje in dekleta se že zelo zgodaj spuščajo v iskanje nežnosti in bližine drug pri drugem, take bližine, ki presega meje najstniške romantične ljubezni in tovarištva in ki išče potešitve svoje osamljenosti v telesni intimnosti. Morda zato, ker osebne potrditve lastne vrednosti niso prejeli pri starših in drugih vzgojiteljih, zato jo iščejo drug pri drugem, v upanju, da bodo dosegli ljubezen, ki zedinja, ki iz obeh src, iz dveh različnih resničnosti ustvarja edinost. Dejstvo je, da mnogi fantje in dekleta doživljajo svojo zadržanost z občutkom sramu, zaradi česar se je treba te zadržanosti čimprej znebiti, ker je pač odvečna nadloga. Tako da si enak drugim in da drugim nisi vir posmeha.

Mladi in tudi manj mladi se zelo hitro navajajo(mo)jo prilagajati se večinski miselnosti in praksi, ne da bi se vprašali, ali je vse, kar je dovoljeno in kar večina počenja, res modro. Pred kratkim mi je neki 30-letni fant

povedal, da ne more ustvariti trdne ljubezenske zveze z dekletom in si torej ustvariti družine, po kateri hrepeni. Čuti, da je nekaj narobe s prakso, po kateri je doslej živel: vsakič sta se z dekletom po dveh dnevih skupne hoje že spoznala tudi telesno, čez nekaj mesecev pa odkrila, da sploh nista za skupaj. Torej zgodnja telesna intimnost še ne vodi v globinsko spoznavanje drugega, v nastajanje notranje medsebojne predanosti in močne čustvene osrečujoče vezi, po čemer verjetno vsak zdrav mladostnik hrepeni (če ga porabniška mentaliteta ni zajela predzgodaj).

KATERI JE SMISEL ČLOVEŠKE LJUBEZNI IN TELESNE INTIMNOSTI, KI JE Z NJO POVEZANA?

Zanimiva se mi zdijo izvajanja raznih krščanskih mislecev. O naravi ljubezni in o pravi, pristni ljubezni se precej govori. Poudarja se, da ljubezen ni (ali ni samo) čustvo ali privlačnost, ki me vabi k drugemu, pač pa "ljubezen pomeni, da je človekov osnovni odnos do ljubljenice osebe skrb za njeno zadovoljstvo, varnost in razvoj" (1) ali pa "ljubiti, brez dvoma pomeni odkriti drugačnost drugega in ji služiti" (2) in spet "prvi pomen ljubezni in spolnosti je ta, da človeku pomaga stopati iz sebe... da iz sebe izkorenini sebičnost" (3). Skratka, na prvi pogled bi se nam lahko zdelo, da nas krščanski pogled na ljubezen in spolnost hoče prepričati, da pomeni ljubezen v prvi vrsti le samozatajevanje, odpovedovanje in žrtvovanje - v čem pa je to nekaj lepega ali očarljivega za

foto A. Štekar

mladega človeka? Če bi bilo zgolj to, bi bilo najbolje zbežati. V resnici pa nam gornji in tudi drugi krščanski pisci odstirajo pogled na veličino človekove ljubezni in spolnosti, kot jo lahko razberemo v izvirnem jedru stvarjenja človeka. Vsak človek v globini svoje biti hrepeni po notranji sreči, po edinosti, ki se poraja iz srečanja z nekom (ali Nekom), ker to srečanje pomeni preboj osamljenosti in zmago nad samoto ali ne-odnosom, s čimer se vsakdo izmed nas spopada malodane vsak dan, sam pri sebi in v odnosih v družbi. Krščanski misleci razlagajo, da je krč samote posledica izvirnega greha, ločitve, nesprejemanja drugega, oddaljenosti od našega Stvarnika. Človek je torej najbolj notranje potešen, ko najde to, kar je izgubil: trden, pristen in zaupen odnos, ki je tako močan, da mu zagotavlja obstoj, da se s tem odnosom poistoveti njegovo življenje samo: sem, obstajam, ker živim v odnosu s teboj (4). Kdaj pa postane ljubezenski odnos med fantom in dekletom tako trden, močan, zaupen, večern? Mnogi nas hočejo prepričati, da ljubezen ni večna, da se pač vsaka ljubezen konča. Če gre za ljubezen, ki hlasta, ki želi le užiti sad združitve in edinosti, ne da bi prej drugemu priznala osebno vrednost, ne da bi ga priznala in upoštevala kot osebo, da bi ga potrdila v njegovem dostojanstvu, je res: taka ljubezen ni večna. Taka ljubezen je podobna breznu brez dna, bolj ko ga zasuvaš z materialom, da bi ga napolnil, bolj se ti dno izmika in praznina še bolj grožeče odmeva.

Prava ljubezen je bolj podobna ledeni gori (5), nad morsko gladino je vidna le desetina, večji del ledene gmote pa je skrit pod morjem. Kaj to pomeni? Spolni odnos med možem in ženo je vrh ledene gore, ki potrdi, telesno izrazi njuno ljubezensko razmerje, ki je zgoščeno v podvodni ledeni gmoti. Ta podvodna ledena gmota pa je ljubezenska vsebina, ki jo morata fant in dekle ustvarjati v svojem vsakdanjem življenju. S svojim odnosom naj bi presejala, pregnetla in prežela vse plati svojega življenja: način študija, odnosov v službi, način oblačenja, svoj odnos do prijateljev, način govorjenja, vedenja (npr. če sem prej strastno kadil, zdaj iz ljubezni do tebe skušam nehati, ker ti bo to v veselje, ali pa zaradi ljubezni do tebe sem bolj prijazen s človekom, ki ga ne maram, sem boljše volje, odpustim človeku, ki mi je storil kako krivico

itd), vse življenje zadobiva podobo ljubezni dveh oseb, ki sta drug drugega izbrala, da se bosta druga drugemu darovala in da sta drug zaradi drugega pripravljena odreči se kakim svojim težnjam in uveljavljanju svoje volje. Podvodno ledeno gmoto pa je treba pripravljati pred poroko, zaslutiti jo je treba, ljubezen mora postati otipljiva, postati mora vidna preko raznih odnosov z ljudmi, ki jih imata mlada zaljubljenca. Šele potem lahko spolni odnos postane znamenje in izraz v vsakdanjem življenju utelešene in udejanjene ljubezni, skratka vrh ledene gore. Če do spolnega odnosa pride potem, ko je vsebina ustvarjena, je ta telesna združitev resnična, izraža resnico, da se osebi ljubita, zato osebi zedinja, "je izraz življenja, v katerem so vsa vsakdanja dejanja in opravila prepognjena z ljubeznijo, izraz življenja, v katerem je vse pregneteno z ljubeznijo in z odpovedovanjem (umiranjem) sebi zaradi drugega"(6). Takrat je spolni odnos znamenje trajne in večne ljubezni, ker osebi navdaja z medsebojnim zaupanjem, kajti oba sta se nanj pripravljala preko konkretnih življenjskih dejanj in sta se mu odpovedala vse dotlej, dokler nista dozorela in spoznala, da si bosta v življenju lahko vzajemno pomagala v osebni rasti in si prevzela skrb za drugega, on zanjo in ona zanj. Drugače je spolni odnos preuranjen in zato izvotlen, izraža ljubezen, ki pa je ni, postane torej laž, ki srca rani in razočara. Dostikrat pa mladi, ki se po skopem, nekajdnevem poznanju že spuščajo v telesno intimnost, ne uvidijo, da je kaj narobe z načinom, kako živijo svoje spolno življenje, ampak mislijo, da so pač izbrali napačno osebo, če bi izbrali pravo osebo, bi pač doživeli srečo edinosti in združitve. In začne se iskanje druge osebe, ki naj bi zadovoljila naša pričakovanja in želje. Če tak način iskanja ljubezni traja leta in leta, se lahko zgodi, da človek ubupa in se prepriča, da ljubezni sploh ni, oseba se ujame v spono začaranega kroga, iz katerega ne vidi izhoda. Svobodno živeta spolna ljubezen nam očitno ni prinesla več pristne in resnične ljubezni.

Za ljubezen sta torej potrebna dva, moški in ženska, s svojo različnostjo in enakovrednim dostojanstvom, da lahko postaneta en duh in eno telo, kar pomeni, da v vsej svoji biti, celostno doživita osrečujočo slast združitve in edinosti. Potem ljubezen ni več (le) čustvo (zaljubljenost), ampak je življenjsko stanje, v katerem je prostor za romantična čustva, za igrivo erotiko, za poezijo nežnosti. Prišli smo do sklenitve kroga, ki smo ga začrtali v naslovu, vendar kaj pa ima Tretji pri vsem tem? O tem se bomo poskusili pogovoriti v prihodnjem srečanju.

1. John Powell, Skrivnost vztrajanja v ljubezni, Ljubljana-Dravljje 1995, str. 42.
2. Oliver Clément, Corps de mort et de glorie. Petite introduction à une théopoétique du corps, Desclée de Brouwer, Paris 1995, str. 81-90, "Le sacrement de l'amour", odlomek objavil Tretji dan št. 2, februar 1998, v prevodu Mateja Leskovarja.
3. Marko I. Rupnik, Adamo e il suo costato, Lipa Ed., Rim 1996, str. 25; prost prevod avt. čl.
4. prim. Rupnik, Adamo e il suo costato, str. 39, cit.
5. prim. John Powell, Skrivnost vztrajanja v ljubezni in Rupnik, Adamo e il suo costato, cit.
6. Rupnik, Adamo e il suo costato, str. 35, cit.

Umrli je Kiljan Laxness (1902-1998), islandski pisatelj in esejist

Haldor Kiljan Laxness je imel zares močno voljo, da je v mrzlem islandskem podnebjju že pri osemnajstih letih napisal roman. Seveda je imel tudi srečo: rodil se je v družbeni sredini, ki je literaturo nadvse spoštovala, vsaj tako kot svoj otok, vulkanski in obenem s puščobno zamrzlimi predeli: Islandija je prirodno otok kontrastov, prava plodna tla za snovanje pravljic, zasanjanih pesmi in ljubeznivega kramljanja. Kiljan

Laxness je korenito trmast pisatelj, vsaj tako, kot je bil naš Ivan Cankar, in je kar ponosno zaljubljen v vse, kar je islandskega bilo kje najti, pa tudi uveljaviti. Islandska literatura je kot ledenik, tri četrtine je neodkrita, pristopne samo islandsko govorečim, toda teh je v celoti manj od četrtilijona. Če bi se moral vsak zavedni slovenski intelektualec zgarati od boja za uveljavitev naše kulture, bi še vedno imel glede na našo številčnost osemkratno prednost, da uspe. Ko sva o tem kramljala s tržaškim pisateljem, mi je oporekal, ker je Islandija otok, mi pa smo v zagatnem sosedstvu, tako rekoč večno ogroženi. Laxness je svoje romane Salka valka, Islandski zvon, Svobodni ljudje in zlasti Luč sveta zgnetel iz starih sag, modrosti opustelih rodov in slikovitega sodobnega življenja. Vsekakor je eden od izredno redkih pisateljev, katerega zgodbe so neutrujajoče, in to zato, ker jih je lahko izbiral med mnogimi, kot bi odmetaval zlato za pravilni odlitek iz suhega, najboljšega zlata. Gerpla in Atomska postaja sta nekoliko drugačnega kova, tako rekoč poučni zgodbi o izzivanju veldržav. Stroge moralne zakone tradicionalno poštenega ljudstva naenkrat začno prodajati za dolarje najprimitivnejši trgovci, ki so po naravi skrajno sebični in nevzgojeni. V njihove lažne obljube se ujamejo negotovi in naivni ugledneži, ki prikrivajo pohlep po bogastvu. V spletu intrig in psihološko izvrstno opisanih likov se izkristalizira nemila usoda Laxnessovega otoškega ljudstva. Svojevstvena usoda in svojevstvena zgodovina Islandije je tudi v tem, da premore imenitne žene. Spoštovanje, ki je v Laxnessovih romanih odmerjeno ženskim likom, lahko primerjamo tistemu, ki ga je Cankar odmeril materi ali Lepi Vidi. Pri tem islandskem pisatelju so žene požrtvovalne voditeljice in imenitne zagovornice svojih dostikrat otročjih, alkoholiziranih in obupanih zakonskih mož. V več romanih Haldorja Laxnessa sloni vsa teža dogajanja na požrtvovalni ženski, ki je vzgojena tako, da rešuje čast domovine. Dostojanstvo v teh islandskih romanih nikakor ni družbeno postavljanje in bahanje, ampak je pogojeno od odkrite in poštene politične vloge. Ljudje morajo pravilno presojati politiko in dostojanstveno držo, kar zahteva islandsko ljudstvo, čeprav se da preverati kot vsa ljudstva tega sveta. Nekateri voditelji znajo biti cinični klovni, in v takih brezizhodnih razmerah se pojavijo s škandaloznimi vožnjami in hrupom po prizorišču napol nori potepuhi, ki jih prav tako lahko poistovetimo s Cankarjevimi Kurentom. V Atomski postaji dva nevpilivna stara modrijana gojita vrtnice in pripovedujeta resnico o minljivosti tega sveta. Pisatelj ju je nagradil z večjo dostojanstvenostjo kot "gospodarje otoka", saj takrat, ko imenitni veljaki sklepajo umazane posle, modrijana pomagata revnim dekletom. Ženstvo je pri Laxnessu pogostokrat

odrešiteljska zveza v kaotičnem življenjskem vrtincu. Dostojanstvo Laxnessovih gospa se kaže v tem, da se visokostno posmehujejo nizkotnežem, pa čeprav bi jih okoliščine lahko pokopale z njimi vred. Laxnessove vzvišene kneginje so visoko izobražene in hladnokrvne svetnice tudi takrat, ko njihovi lažnivi soprogi postopaško menjujejo malovrednice. Pravzaprav so ti izjemni liki skoraj neznana vrsta značajev v drugih literaturah razen v pravljicah. Veščina pisateljevanja je prav v tem, da je človekoljubnost realistično prisotna, kjer bi mislili, da vlada praznina. Katarzični elementi dolgih romanov ostanejo bralcu v trajnem spominu, kot bi jih brali v kaki bibliji: tako se na primer učenjaku, ki se je z bibliofilsko natančnostjo vse življenje ukvarjal z zbiranjem dragocenih in pozabljenih rokopisov in knjig, primeri nesreča, ko mu pogori knjižnica, katero je sestavljal kot svetinjo svojega naroda. Ko skuša najti in kaznovati sovražnika Islandije, ugotovi, da nosi krivdo za strahotno dejanje nori islandski pijanček. V romanu Luč sveta se mora učena in nadarjena politikarica posloviti od svojega zaročenca kot zapuščena in nevredna dekla, ker se na ondseli k bogati nevesti v Ameriko.

Z umetniškega vidika je Laxnessova pripovedna moč neizčrpna zlasti v poetičnem opisovanju narave. Nemogoče si je zamisliti kaj lepšega, kot je let morskih lastovic, v severni sij ovita morska obrežja, poduhovljena psiha mladih islandskih pesnic, najdenje pravadne sage na pravadnih pergamentih, in vse to opisuje Haldor Laxness, ko hrepeni po svoji domovini!

Pozneje je Laxness ovekovečil naš svet, ki je razpet med tehnokracijo in borce za ohranitev znosnega življenja na "zelenem planetu", kot mu pravijo poznavalci zvezdoslovja. Haldor Laxness je v romanu Atomska postaja opisal svojo Islandijo kot Jezusa, ki mora prvo nuklearko sprejeti kot svojo prvo postajo na križevi poti. Tematiko je poznal iz lastne izkušnje, zato mu je bilo nadvse pomembno dejstvo, da osvesti ljudi, ki so videli umirati svoje črede ovac in doživeti popolno rušenje ravnovesja v naravi, ki premore nešteto vrst pisanih ptic. Pravadni areal živih bitij, ki človeku niso škodljiva, izginja in z njegovim izginotjem se svet siromaši. Zelo žalostno, da je moral na to opozoriti pisatelj islandskega naroda, ki je eden najrevnejših po številu pripadnikov; pisatelji velikih nacij, ki se valjajo v izobilju, pa ne govorijo o bistvenem problemu današnjega sveta! Verjetno so tudi likovniki iz Reykjavika pravilno prebirali nauke svojega starega učitelja, saj je med njimi zrasel ERR, slikar, ki veruje v miroljubje, a zelo nazorno izpričuje, kaj se dogaja v militarističnih glavah.

Plemenitim prizadevanjem ne botruje vedno blagohotno sprejemanje dejstev, umetniki se namreč s svojimi antimilitarističnimi dokumenti uveljavijo v ožjem krogu ljubiteljev, vojn in žrtev pa ne morejo preprečiti. Tudi Leonardo in Raffello sta bila umetnika svojega časa, vladarji pa so bili drugi! Haldor Laxness se je skušal spopasti s problemom iztrebljanja najlepših svetovnih lepot. A le s peresom! In tako bo vsakomur, ki bo njegove romane prebiral, jasno, kako so prevečkrat prezrte osnovne pravice živih bitij.

Haldor Laxness je bil pri slovenskih bralcih priljubljen še pred 1955. letom, ko so ga nagradili v Stockholmu. V naš jezik ga je prevajal pesnik Jože Udovič. Islandski zvon je izšel 1954., Luč sveta 1959., Salka valka je izšla istega leta, Atomska postaja je bila v žepni izdaji na prodaj že 1962. leta.

I. Ž. P.

Prijatelj Drage in zamejskih Slovencev - novi kardinal

Rim je mesto, ki se ga nikakor ne morem nagledati. Vsak kamen mi o nečem priča. Tu je potekala zibelka evropski omiki, tu je naletelo na plodna tla krščanstvo, tu je srednji vek doživel neverjeten kulturni in umetniški razcvet. Sem se danes stekajo narodi in ljudstva iz vseh držav našega sveta.

Pot, ki me je 20. februarja letos vodila v to versko, politično in kulturno središče, pa je bila zares svojska in - kot se danes reče - enkratna. V meni je bila močna želja biti na slovesnem imenovanju novega kardinala, Slovenca Alojzija Ambrožiča, rojenega pred nekaj več kot šestdesetimi leti tam nekje pod Polhograjskimi dolomiti, živečega pa že ves povojni čas v Kanadi. Za to priložnost sem se pridružil skupini Slovencev, ki se je zbrala z vseh koncev slovenske zemlje.

Dr. Alojzij Ambrožič, torontski nadškof, je drugi kardinal slovenske krvi v vsej dolgi zgodovini katoliške cerkve. Prvi je bil goriški nadškof Jakob Missia na prelomu tega stoletja, ki pa ni nikdar stopil v Conclave.

Alojzija Ambrožiča sem pred kakim desetletjem prvič srečal na Opčinah - na Dragi. Zjutraj je za udeležence maševal in nam govoril. Njegov način govorjenja, njegove zdrave in globoke, a obenem nič kaj zapletene besede, so me kaj kmalu pritegnile in osvojile.

Drugič sem ga srečal pred skoro dvema letoma v Torontu, kjer sem romal po Baragovih kanadskih cestah in stezah. Imel je slovesno mašo in nato vodil okroglo mizo o Baragu, njegovem življenju in delu.

In zdaj tretje najino srečanje, tu v večnem mestu, kamor je prišel po "kardinalski klobuk". Tudi tu v Rimu srečam Ambrožiča kot starega prijatelja, vedrega in dobre volje v stiku s prijatelji in znanci, resnega in do-

Kardinal A. Ambrožič in dr. Drago Štoka na srečanju na Urbaniani v Rimu.

cela zavzetega, ko je treba povzeti teološki fakulteti na univerzi Urbaniani besedo in povedati nekaj misli Slovencev, ki smo se v tisto dvorano zgrnili z vseh koncev Slovenije in Kanade. Tudi ambasador Slovenije Bekeš in konzul Šušmelj, Lojze Peterle, direktor Slovenika dr. Jezernik, predsednik SSK dr. Bernik, pa moji prijatelji iz zamejstva, škofova vikarja Oskar Simčič in Franc Vončina, Lojzka in Andrej Bratuž, Vera in Janko Ban so bili v prenapolnjeni dvorani, kjer se je slovenska pesem prepletala s slovesnimi govori in pozdravi. Bil je večer, prvi večer Alojzija Ambrožiča kot kardinala, ki ga najbrž nikoli ne bomo pozabili, ne on in ne mi.

Rim je bil tiste dni ves prazničen. Na trgu Sv. Petra poteka slavnost imenovanja dvajsetih novih kardinalov, med njimi tudi Kitajca in Poljaka, ki je preživel nemška koncentracijska taborišča. Bila sta živi pričci sveta, ki je vedno za nami: nemških hitlerjevskih taborišč in komunističnega preganjanja na Daljnem vzhodu. Bila sta simbol trpljenja na oltarju preteklosti, ki je ne more in ne sme biti več nazaj.

Smo na pragu tretjega tisočletja in Rim se intenzivno pripravlja na ta veliki jubilej. Veliko cerkva in rimskih palač, srednjeveških in sodobnejših, dobiva novo lice, med njimi tudi bazilika sv. Petra. Tu v Rimu, kjer vlada smisel za humor, pravijo, da delajo cerkvam in palačam "lifting".

Poleg "liftinga" pa upa Rim dati človeštvu še kaj več, kaj globljega, na kulturnem in duhovnem področju. O tem so trdno prepričani vsi v Rimu, ki danes na veliko govore o tretjem tisočletju. Jim bo to uspelo?

Zakaj bi tajili, da si vsi tega zelo želimo. Gre pač za velik jubilej: za jubilej človeka in njegove zgodovine, gre za novo etapo v prihodnosti, ki je še vsa pred nami!

Drago Štoka

Na trgu sv. Petra pred slovesnostjo imenovanja 20 novih kardinalov.

Pasha (Prehod)**I.**

Zapustimo Egipt

in težke verige suženjstva.
V njem stoletja trohnijo
naše moči
in naša cvetna mladost;
v njem so muke
naš vsakdanji kruh,
a solze grenko pitje.

On uničuje naše poletje
in upe v svobodo
in vzrok je, da se prezgodaj
spuščamo v grob.

Ali bomo ponovno zagledali
stolpe Svetega mesta
in zlasti Tempelj,
kako se v soncu blešči?

Ali bomo ponovno
ob psalteriju,
frulah in citrah
peli Gospodovo pesem?

Zapustimo Egipt,
v katerem trohnijo naše kosti,
kot na vejah listje,
ki ga veter odnaša...

Kajti ta zadušljivi zrak
vklepa naš dih
in jetniške verige telo,
mi pa smo rojeni
za svobodo!

Ali bodo razcvetala
naša polja,
ali se bomo oblekli
v slovesna oblačila
kot v dnevih praznikov?

Ker mi smo tujci
v tej deželi
podobni usahlemu listju,
ki vene na poteh.

Odhajamo k vodam
in nad njimi žalujemo...

kajti zvonovi nas v tuji deželi
ne kličejo
k slovesnosti.

II.

Rdeče morje je pred nami
in mi smo nemočni
pred njegovo stihijo,
kot zrnca peska
pri obalah,
ki ga more odvleči
vsak nov val.

A za nami je Faraonova sila,
ki nam pripravila
še hujše suženjstvo.

O Bog svojega ljudstva,
Ti si nam edina rešitev!

Daj, da občutimo Tvojo moč
in Tvojo zaščito -
v tej veliki stiski.

Rdeče morje je pred nami,
morje grenkobe in izkušenj
in njegovi valovi
kot črni gusarji
oprezujejo nas,
da nam odvzamejo vse
[naše blago
in pogoltno nedolžne oči,
žejne svetlobe
in življenja.

Nemirno morje
je pred nami...

“A kaj se bojiš...?”

Med vami je Šotor
in Skrinja zaveze...
Med vami
sem jaz.”

III.

Dovoli, da Ti zapojemo
zahvalno pesem
na obalah teh vodà,
pesem rešitve in veselja,
pesem Svobode.

V njej bodo še enkrat
zaječali vsi dnevi
našega suženjstva;
vse grenkobe in žalosti
in hrepenenja
po rodni domovini.

V njej bo zaihtela bolečina
naših požganih ognjišč...

Dovoli, da Ti zapojemo
zahvalno pesem
na obalah teh vodà,
ki se sedaj bleščijo
od Tvojega sijaja.

IV.

Daj nam moči
slediti Tvojemu klicu,
čeprav boš naš korak vodil
v globine trpljenja.

Le skozi kri in solzè
moremo stopiti v deželo,
svobodno
in obljubljeno našim očetom.

Daj nam moči slediti Ti,
pa čeprav bo naš korak vodil
v globine puščav,
kjer se plazijo mrhovinarji
okoli mrtvih teles
in kjer usahne -
vsak človeški up.

V.

Naše stopinje so utrujene
od hoje po puščavi.

Zapustili smo Tebe,
vrelec žive vode,
in zaman iskali
druge izvire,
ki nam bi mogli
pogasiti žejo.

Izginile so nam
mnoge karavane,
vodene od lažnega bleska
Fatamorgane.

Ti nam bodi edini vodnik.
O, oblak beli in sijajni,
ki nam daješ dež
in z varno lučjo
osvetljuješ naše poti,
da ne zaidemo v puščavi -
kjer zamirajo
vsi odmevi.

VI.

Uniči vse naše ogabne malike,
ki smo jih naredili
iz zlata svojih želja,
ki pa so nas pahnili
v bol in nesrečo
varajoč nas
z lažnim bleskom.

Ko smo bili v stiski,
ni nihče od njih zaslišal
našega vpitja,
ker so bili mrtvi.

Le Ti si živi Rešitelj
in naš Bog.

Naši žgalni darovi
naj le zate gorijo
in razsvetlujejo svetišče
Tvoje Slave.

VII.

Glej nas v mučni
hoji k Tebi
v podnožju Tvoje gore Horeb.

Naše stopinje so utrujene
od hoje po puščavi.

Bodi naše oporišče
in strma stena
da se naslonimo nanjo.

Dokler se tla pod našimi nogami -
majejo.

VIII.

Povzpnilo se na visoko Goro,
od koder so svobodna
vsa obzorja;
povzpnilo se
k veliki Svetlobi.

Pozabili bomo na mračne doline
in na klance izkušnav,
na strme in mučne poti,
po katerih je kapljala
naša kri.

Pozabili bomo na strašna
brezna in jame,
iz katerih se še sliši
smrtni stok.

Vzdignimo se v višave,
kjer se vdihavajo čiste vonjave,
in kjer je nebo
tako svobodno.

IX.

O zlata Svoboda,
okopana v jutranjem soncu,
kot dih svoboden si
na vrhuncih gora,
kot mehko ležišče otroku
sredi materinih prsi,
nismo te znali ceniti,
dokler te nismo izgubili.

O zlata Svoboda,
pusti nam, da se oddahnemo
v tvojem miru.

X.

Popeljal si nas iz dežele
suženjstva,
Vodnik in naš Zveličar.

Tvoja kri je poškopila
vse naše pragove
in Smrt se nas ni dotaknila,
kri nedolžnega Jagnjeta,
zaklanega v predvečerju.

Po Tebi smo stopili v življenje
in svobodo,
mi - Tvoji odkupljeni
sužnji.

XI.

Vzhaja sonce
in zlati tvoje strehe,
o Večno mesto
mojega miru.
Odrpte so tvoje dveri
in slovesna pesem
odmeva v mojem srcu.

Gledam skozi solze
tvoje slonokoščene stolpe
in pozlačene dveri.

O Mesto mojega miru
v tebi se bodo pomirile
moje sanje.

XII.

Glej nas v Svoji čredi...
Vodiš nas v Deželo
svetlobe.

Nismo več sužnji,
ampak Tvoji svobodni
[otroci -
izmučeni otroci
Zemlje.

* * *

Moramo osvajati
stopinjo za stopinjo
Obljubljene zemlje,
poškropljene s krvjo
našega srca,
odkupljene s Tvojim
in našim umiranjem,
dokler ne zajamemo
vse svetlobe
Tvojeга Razodetja.

Dunaj, 1966

Pesmi Anke Petričević so prevedene iz pesniške zbirke MOJ VJEČNI IZVOR, Karlovac 1996

Prev. Martin Silvester

Prof. Otmar Črnilogar in Koledniki (levo); Karlo Kocjančič, Miroslava Cenčič in Ciril Kobal (desno) v DSI.

IZ DELOVANJA DSI

Na tem mestu na kratko poročamo o delovanju Društva slovenskih izobražencev v februarju in marcu. O Prešernovi proslavi v Peterlinovi dvorani poročamo posebej. Tu nadaljujemo s kroniko. Tako je v ponedeljek, 16. februarja, predaval inž. Peter Merkù in podal primerjavo med eksodusom iz Istre in onim iz Sudetov po drugi svetovni vojni. Naslednji ponedeljek, 23. marca, je Karlo Kocjančič predstavil knjigo Miroslave Cenčič o Tigru na Primorskem. Prisoten je bil tudi tigrovec in padalec Ciril Kobal. V ponedeljek, 2. marca, je prof. Otmar Črnilogar predaval o sv. Hieronimu in njegovi Vulgati. Vmes pa so nastopili Koledniki iz Kamnika. Sledil je 9. marca večer, na katerem je predaval publicist Viktor Blažič iz Ljubljane o Slovencih in njihovem begu pred življenjem. V ponedeljek, 16. marca, sta bila gosta v DSI pisatelj Žarko Petan in založnik Hans Kitzmüller iz Brazzana. Večer je bil posvečen izidu Petanove zbirke aforizmov v italijanščini z naslovom *Slovenia felix*.

Ponedeljkovi večeri Društva slovenskih izobražencev so se tako prevesili v drugo polovico sezone. Do junija nas prireditelji vabijo vsak ponedeljek ob 20.30 v Peterlinovo dvorano v Donizettijevo ulici. Zdaj, ko mraz več ne pritiska in so dnevi daljši, je pot na Donizettijevo prijetnejša, zato nas vabijo, naj se jim pridružimo.

Hans Kitzmüller in Žarko Petan.

Gosta v Peterlinovi dvorani: inž. Peter Merkù (levo) in publicist Viktor Blažič (desno).

POSMRтна IZDAJA TONETA BRULCA

Z naslovom Argentina je konec decembra 1997 pri založbi Modrijan v Ljubljani posmrtno izšel nov roman Toneta Brulca, ki je bil v zadnjem desetletju najplodovitejši slovenski pisatelj v Argentini. Avtor, ki se je rodil 27. januarja 1928 v Hrušici pri Novem mestu in je umrl leta 1996 v Buenos Airesu, je objavjal v zdomskih listih in revijah, v Ljubljani pa so izšle tri njegove knjige: izbor črtic Vardevanje angelčka (1993), roman o doživljanju vojne in revolucije na Dolenjskem Judeževi groši (1996) in zdaj Argentina, ki samokritično obravnava življenje politične emigracije vse do demokratizacije v Sloveniji. Za natis je vse tri knjige uredil pisateljev prijatelj in nekdanji predsednik Slovenske kulturne akcije Andrej Rot.

SVETA VOJNA

Taras Kermauner je lani v zbirki Slovenskega gledališkega muzeja v Ljubljani na 282 straneh izdal prvo knjigo niza Dramatika slovenske politične emigracije (Rekonstrukcija in/ali reinterpretacija slovenske dramatike). Dal ji je naslov Sveta vojna. V prvem poglavju obravnava delo zdomskih dramatikov Nikolaja Jeločnika, Jože Vombergarja, Branka Rozmana, Marjana Willenparta, Zorka Simčiča, Marka Kremžarja, Karla Mauserja, Jožeta J. Lovrenčiča, Stanka Kocipra in Franceta Papeža. Drugo poglavje je posvečeno Debeljakovi Veliki črni maši za pobite Slovence, v tretjem pa je natisnjeno predavanje, ki ga je Kermauner imel o zdomski dramatiki.

Prešernove proslave

Tudi letos so tri množične kulturne organizacije Zveza slovenskih kulturnih društev, Zveza slovenske katoliške prosvete iz Gorice in Slovenska prosveta iz Trsta priredile tradicionalno osrednjo Prešernovo proslavo ob slovenskem kulturnem prazniku. Proslavi sta bili v petek, 6. februarja v tržaškem in v nedeljo, 8. februarja v goriškem Kulturnem domu. Program je predvideval nastop zborov Jacobus Gallus iz Trsta in Hrast iz Doberdoba, ki ju vodita Janko Ban in Hilarij Lavrenčič. Zbora sta bila izbrana zaradi uspehov, ki sta jih doživela v zadnjem času. Prešernove poezije je v Trstu recitala Štefka Drolčeva, v Gorici pa se ji je pridružil še igravec Janez Starina. Govornika sta bila v Trstu ravnatelj Slovenskega stalnega gledališča Miroslav Košuta, v Gorici pa časnikar Jurij Paljk.

Slovenska prosveta in Društvo Slovenskih izobražencev pa sta priredila še svojo tradicionalno prireditev ob slovenskem kulturnem prazniku, združeno z nagrajevanji Mladi oder in razglasitvijo izida vsakoletnega literarnega natečaja Mladike. O nagradah smo poročali v prejšnji številki. Tokrat zabeležimo še datum proslave, ki je bila v ponedeljek, 9. februarja, v Peterlinovi dvorani. Govornik je bil istrski kulturni in javni delavec Milan Gregorič. Člani Radijskega odra so brali odlomke iz nagrajenih literarnih del, violinisti - gojenci Glasbene matice iz razreda prof. Jagode Kjuder pa so nastopili s programom skladb slovenskih skladateljev. Pri klavirju jih je spremljal prof. Ravel Kodrič.

Prešernova proslava v Peterlinovi dvorani: pogled v zasedeno dvorano (zgoraj); recital gledališke skupine SKK (levo) in podelitev priznanj Mladi oder (desno).

KDO JE MAR?

Ob 200-letnici rojstva narodobudnega književnika Jovana Vesela Koseskega so 10. februarja v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani odprli razstavo *Kdo je mar*. Na ogled so bili njegovi rokopisi, objave in drugi eksponati, ki govorijo o njegovi dobi, a tudi o tem, kako so ga kot Prešernovega sodobnika kovali v zvezde, pozneje pa je Koseski, ki je od leta 1832 do smrti leta 1884 živel v Trstu, kot pesnik in prevajalec izgubil vsako veljavo. Razstavo je pripravil Marijan Rupert. Ob odprtju sta spregovorila akademik Ciril Zlobec in ravnatelj NUK Lenart Šetinc.

REBULA V STUDI CATTOLICI

V januarski številki ugledne revije iz Milana *Studi Cattolici* je pesnik, pisatelj in esejist Pasquale Maffeo objavil daljši intervju s tržaškim pisateljem Alojzom Rebulo. Posvečen je tako njegovemu ustvarjanju kot pogledu na slovensko književnost in probleme, ki vznemirjajo današnjega ustvarjalca.

POLITIKA SLOVENSKO-ITALIJANSKEGA BRATSTVA

V zbirki Arhiva Republike Slovenije je v začetku leta na 208 straneh izšla magistrska naloga zgodovinarke Nevenke Trohe *Politika slovensko-italijanskega bratstva* (Slovansko-italijanska antifašistična unija v Coni A Julijske krajine v času od osvoboditve do uveljavitve mirovne pogodbe). Zagovarjala jo je leta 1993, ko je bila še zaposlena v enoti Arhiva Republike Slovenije, ki obsega bivši arhiv CK ZKS. Medtem je prešla na Inštitut za novejšo zgodovino in že zagovarjala doktorsko disertacijo o slovensko-italijanskih odnosih in položaju manjšine v prvem povojnem obdobju, ki naj bi kmalu izšla v knjigi.

ZGODOVINA ZA OSMI RAZRED

Novi, ideološko bolj sproščeni pogledi si v Sloveniji postopoma utirajo pot tudi v učbenike, kjer velja zadnja leta tudi "konkurenca", saj ni več za vso državo predpisanih šolskih knjig. Posebno občutljiv predmet je zgodovina. Nedavno je pri DZS doživel drugi natis nov učbenik za zadnji razred osemletke *Koraki* v času, posvečen XX. stoletju. Sestavili so ga mladi zgodovinarji Ervin Dolenc, Aleš Gabrič in Marjan Rode.

Venec spominčič možu na grob

V župnijski cerkvi pri Sv. Ivanu v Trstu je 8. marca igralka ljubiteljskega gledališča Teharje Sonja Mlejnik ob orgelski spremljavi Huberta Berganta in v režiji Petra Simonitija izvedla recital pesnice Ljubke Šorli Bratuž Venec spominčič možu na grob. Sodeloval je tudi moški pevski zbor Mirko Filej iz Gorice pod vodstvom Zdravka Klanjščka. Svečanost so priredili Svetovni slovenski kongres, Marijin dom pri Sv. Ivanu in Radijski oder. Kot so poudarili režiser, povezovalka Silva Železnik in pa predsednik SSK Jože Bernik, je bila posvečena spominu tako Lojzeta Bratuža kot Ljubke Šorli Bratuž in drugih, ki so trpeli za svoj narod.

BREZIGAR PRESEDNIK EBLUL

V Bocnu je bil februarja za naslednja tri leta izvoljen za predsednika Evropskega urada za manj razširjene jezike (z angleško kratico EBLUL) tržaški javni delavec, odgovorni urednik Primorskega dnevnika Bojan Brezigar. Pri tej ustanovi, ki je sogovornik Evropske zveze pri pobudah v korist manjšin v državah članicah, je bil že šest let podpredsednik.

S POKLONA DO TOPLICE

Ob prazniku zavetnika sv. Valentina in dnevu slovenske kulture je društvo Sabotin v Št mavru pri Gorici izvedlo več prireditvev. Med drugim je izdalo zbornik ledinskih imen *S Poklona do Toplice*, ki ga je sestavil časnikar in raziskovalec Vlado Klemše. Na predstavitvi sta spregovorila ravnatelj Narodne in študijske knjižnice v Trstu Milan Pahor in avtor. Zapela sta zbor Štmaver in Skala iz Gabrij.

31. KRAŠKI PUST

Na Opčinah je bil 21. februarja v čudovitem sončnem vremenu že 31. Kraški pust. Prvo mesto so si med pustnimi vozovi izborili Doberdobci, drugi so bili Križani, na tretjem mestu pa so bili pustni navdušenci s Proseka in Kontovela. Med skupinami pustnih šem pa je bila nagrajena tista iz Boljunca.

ZLATA MAŠA P. ŠPENDOVA

Na "ameriških Brezjah" v Lemontu je 28. decembra daroval zlato mašo frančiškan p. Vendelin Špendov. Rodil se je 1. oktobra 1921 na Dobravi pri Kropi, kot begunec in študent na Antonianumu pa je bil posvečen 20. decembra 1947 v Rimu. Nato je služboval v Lemontu, Chicagu, nekaj časa v Rimu, kjer je delal na vatiškem radiu in doktoriral iz glasbe, in v Ljubljani, nato pa spet v Lemontu. Ob dušnem pastirstvu je veliko delal tudi kot dirigent in skladatelj.

FERENČEV ZBORNIK

Druga, več kot 460 strani debela številka revije Prispevki za novejšo zgodovino za letnik 1997 nosi naslov Ferenčev zbornik. Posvečena je prof. dr. Tonetu Ferencu ob 70-letnici, ki jo je obhajal 6. decembra. O njem in njegovem delu govorijo uvodni prispevki glavnega urednika dr. Zdenka Čepiča, dr. Milana Ževarta, dr. Jasne Fischer in prof. Zdravka Klanjščka. Sledi še 35 razprav večinoma slovenskih, a tudi treh italijanskih in po enega avstrijskega ter poljskega zgodovinarja. Glavnina je posvečena času druge svetovne vojne.

ZBRANA DELA

Pri založbi DZS v Ljubljani so februarja izšle še štiri knjige izjemne zbirke znanstvenih izdaj slovenskih klasikov Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev. Tako je dosegla 194 debelih zvezkov. Njen glavni urednik je sedanji predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti dr. France Bernik.

Jože Munda je uredil 10. knjigo zbranih del Juša Kozaka, Dušan Moravec 8. knjigo Antona Aškerc, Goran Schmidt 5. knjigo Stanka Majcna in France Pibernik 4. knjigo Antona Vodnika.

20-LETNICA ZBORA JADRAN

V Verdijevi dvorani v Miljah so 6. marca praznovali dan slovenske kulture in 20-letnico mešanega zbora Jadran, ki ga danes vodi Marta Vodopivec in ki vsa leta opravlja dragoceno kulturno delo na narodnostno zelo prizadetem območju. Ob ostalem kulturnem sporedu sta zboru čestitala miljski župan Roberto Di Piazza, ki mu je izročil tudi občinski pečat, in nekdanji župan, sedanji podtajnik v rimski vladi Willer Bordon. Govorila sta še predsednik Društva Slovencev miljske občine Jurij Vodopivec in slavnostni govornik Ace Mermolja.

40 LET GLEDALIŠKEGA DELA

Ob 40-letnici umetniškega dela igralke Bogdane Bratuž por. Petje je Slovensko stalno gledališče v Trstu v režiji Vita Tauferja postavilo na oder delo Terrencea McNallyja Master Class. Premiera je bila 27. februarja. Za glavno vlogo je bila jubilejka deležna laskavih ocen.

UMRL DUHOVNIK FRANCE BERGANT

Med počitniškim vzponom s prijatelji iz Bariloč na goro Capillo, na kateri stoji slovenski križ, je 19. februarja zaradi možganske kapi umrl duhovnik iz Buenos Airesa prof. France Bergant. Pokopali so ga na pokopališču gornikov pod Cerrom Lópezom, saj je bil navdušen planinec in ljubitelj narave. Rajni se je rodil 16. aprila 1931 v Moravčah. Maja 1945 se je vsa družina umaknila na Koroško, leta 1949 pa v Argentino. Tam je študiral v slovenskem semenišču v Adroguéju in bil posvečen leta 1960. Najprej je bil kaplan, nakar je študiral sv. pismo v Rimu in Jeruzalemu. V letih 1968-73 je bil slovenski dušni pastir v Londonu, nato je spet študiral v Rimu in oskrboval tudi Slovence v Milanu. Leta 1976 se je vrnil med rojake v Buenos Airesu. Do leta 1980 je bil njihov dušni pastir v San Martinu, nato do konca v Castelarju. Predaval je sv. pismo na teološki fakulteti katoliške univerze in še druge poučeval.

INŽ. V. VREMEC NAGRAJEN

Nekdanji vodja oddelka za javno zelenje na tržaški občini, javni delavec in sedanji svetovalec Slovenske skupnosti v tržaškem pokrajinskem svetu inž. Vladimir Vrevec je 20. februarja na 3. sejmu Miflor v Milanu skupno s tržaško občino prejel nagrado za zgledno ureditev manjšega mestnega parka, in sicer okoli Vile Engelman. Za ureditev velike zelene površine pa je prejela nagrado občina Turin.

SLORI: DVE KNJIGI

Slovenski raziskovalni inštitut iz Trsta je konec lanskega leta izdal dve knjigi mladih zamejskih znanstvenikov, in sicer z italijanskim besedilom, slovenskim povzetkom ter dvojezično naslovnico.

Pravnik Mitja Ozbič je izdal izvleček iz diplomske naloge z naslovom Jezik upravnih aktov: uporaba manjšinskih in tujih jezikov v kazenskem postopku.

Urbanist Daniel Jarc pa je s številnimi slikami, kartami in grafikoni opremil delo Kulturna dediščina goriškega Krasa. Predlogi za urbano, krajinsko in zgodovinsko ovrednotenje Kraškega Dola.

Kardinal Ambrožič

V skladu z napovedmi je papež Janez Pavel II. na konzistoriju 21. februarja v Vatikanu imenoval nove kardinale, med njimi nadškofa iz Toronta, slovenskega rojaka dr. Alojzija Ambrožiča. Dvodnevni slovesnosti se je udeležilo tudi večje število Slovencev iz Rima, iz kardinalove domače župnije Dobrove in drugih krajev v Sloveniji, iz zamejstva in Kanade. Med njimi sta bila ljubljanski in beograjski nadškof Rode in Perko ter škofova vikarja iz Gorice in Trsta Simčič ter Vončina. Novi kardinal je obiskal Slovenijo, za Slovence je imel še sprejem na Urbaniani in pa mašo.

DR. J. DULAR UREDNIK MD

Minister za Slovence v zamejstvu in po svetu v prvi demokratični slovenski vladi dr. Janez Dular je postal glavni urednik Mohorjeve družbe v Celju. Dr. Dular, ki je kot jezikoslovec svojčas sodeloval pri Slovarju slovenskega knjižnega jezika in delal na Filozofski fakulteti, je bil zadnja leta tudi minister za kulturo in v uredništvu dnevnika Slovenec.

CD REZIJA

V zbirki Geos - Sounds of the Earth, ki jo ureja in zalaga furlanski etnolog Valter Colle, je izšla zgoščenka o pesmih in glasbi Rezije. Ljudsko bogastvo te doline je prikazano v treh jezikih, glasbeni posnetki pa so iz arhiva Glasbeno-narodopisnega inštituta Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Njegov predstavnik Julijan Strajnar jo je 28. februarja predstavil v Beneški hiši v Naborjetu.

UMRL MILAN ŠEGA

Dne 9. marca je umrl književnik in urednik Milan Šega. Rodil se je 9. februarja 1915 v Ljubljani in tam diplomiral na slavistiki. Bil je šolnik in časnikar. Dolgo je bil urednik kulturnih strani Slovenskega poročevalca, Dela in Ljubljanskega dnevnika. Bil je tudi glavni urednik Tovariša. Izdal je dve zbirki novel in dve mladinski knjigi.

VIŠARSKI DOM LAST SLOVENIKA

Pred notarjem v Rimu so 9. februarja prepisali lastništvo Doma srečanja "dr. Lambert Ehrlich" na Sv. Višarjah na Slovenski papeški zavod v Rimu. Zamisel rajnega izseljenskega duhovnika Vinka Žaklja je tako zdaj na trdnejši pravni podlagi.

PRIMORSKA POJE

S koncertoma na Proseku in v Izoli se je 14. marca začela letošnja že 29. revija Primorska poje. Tokrat so prireditelji Združenje pevskih zborov Primorske, Zveza slovenskih kulturnih društev, Zveza cerkvenih pevskih zborov, Zveza slovenske katoliške prosvete in pa krajevna društva.

UMRL DUHOVNIK IN PISATELJ LUDOVIK CEGLAR

V Sao Paulu v Braziliji je 4. februarja umrl duhovnik in pisatelj Ludovik Cegljar. Rodil se je 13. novembra 1917 v Metliki, odraščal pa je v Stični. Poleg njega sta postala duhovnika še dva brata. Sam je bil posvečen kot begunec 19. maja 1945 v Krki na Koroškem. Leta 1948 je odšel v Čile, od tam pa leta 1956 v Brazilijo. Delal je med domačini in tudi med Slovenci. Za Slovence pa je veliko pisal, zlasti v Vestnik (Argentina) in Ave Mario (ZDA). Leta 1976 je izdal zbirko pesmi Mati, domovina, Bog, pri Goriški Mohorjevi družbi je leta 1982 izdal knjigo Janez Madon - oče Serafin Goriški, pri Mohorjevi v Celovcu je v letih 1985-86 v dveh delih izšla povest Slemeniški župnik. Tri knjige je posvetil fatimkim skrivnostim, v letih 1993, 1995 in 1997 pa mu je Mohorjeva v Celovcu izdala prve tri zvezke življenjepisa Nadškof Vovk in njegov čas 1900-1963. Pred smrtjo je skoraj dokončal tudi četrti zvezek.

Praznik sv. Jožefa so tudi letos praznovali v Rimanjah z nizom kulturnih prireditev, ki so se odvijale ves teden. Najkvalitetnejši je bil gotovo nastop zbora Tone Tomšič iz Ljubljane, ki ga vodi domačin Stojan Kuret. Koncert je bil v domači cerkvi.

ŠAVRINKE

V Tržaški knjigarni so 11. marca predstavili italijanski prevod romana Marjana Tomšiča Šavrinke. Z naslovom Le Saurine in v prevodu Diomire Fabjan Bajc iz Trsta sta ga izdali Zgodovinsko društvo za južno Primorsko in Znanstveno raziskovalno središče Republike Slovenije v Kopru v knjižni zbirki revije Annales.

SREČANJA V ŠPETRU IN VIDMU

V župnišču v Špetru je bilo 13. marca četrto in zadnje srečanje v priredbi Planinske družine Benečije in Kulturnega združenja Evgen Blankin. Zadnji gost je bil narečni pesnik in kulturni delavec iz Ščigle Luciano Chiaudini. Pred njim so se zvrstili pisatelj Dušan Jelinčič iz Trsta, beneški župnik Pasqual Gujon in pa Walter Koren iz Petjaga, ki je govoril o lepotaht Nadiških dolin.

Na zavodu Malignani v Vidmu pa sta bili na pobudo Kulturnega društva Ivan Trinko, Študijskega centra Ne-diža in videmske univerze dve srečanja niza Spoznajmo se. Dne 12. marca je književnik Miran Košuta predstavil svojo knjigo Scrittura parallele. O avtorju je govoril prof. Marino Vertovec. 19. marca pa je predsednik slovenskega PEN-kluba Marko Kravos iz Trsta predstavil slovensko poezijo in prozo v Furlaniji-Juljski krajini.

SMRTNA KOSA MED TRŽAŠKIMI ŠOLNIKI

V marcu je slovenska šola na Tržaškem izgubila dve ugledni upokojeni profesorici.

Na Opčinah so 12. marca pokopali prof. Marto Jerič por. Merkù. Imela je 66 let. Svoj predmet, angleščino, je začela poučevati na nižji srednji šoli pri Sv. Jakobu v šolskem letu 1953-54. Do šolskega leta 1985-86 je nato učila še na drugih srednjih in višjih šolah.

V Sežani, od koder je bila njena mati, pa so 20. marca pokopali prof. Ado Hyhlik vd. Bezenšek. Rodila se je v Prestranku leta 1913 in diplomirala v Ljubljani. Od ustanovitve nižje srednje šole pri Sv. Jakobu jeseni 1945 do leta 1973, nato pa še na srednji šoli v Rojanu do šolskega leta 1979-80 je učila slovenščino, zgodovino in zemljepis.

UMRL IZSELJENSKI DUHOVNIK JOŽE VOVK

V Duhovniškem domu v Ljubljani je 5. januarja umrl duhovnik Jože Vovk. Rodil se je 2. maja 1909 v Dolenji vasi pri Polici. V duhovnika je bil posvečen leta 1932 v Ljubljani. V letih 1945-48 je bil dušni pastir v taboriščih v Vetrinju in Špitalu, nato je do povratka v Slovenijo leta 1992 služboval v različnih krajih v Minnesoti v ZDA.

UMRL DUHOVNIK BOŽIDAR BOŽIČ

V Duhovniškem domu v Šempetru je 10. januarja umrl duhovnik Božidar Božič, ki se je rodil 17. decembra 1912 v Trstu. Družina se je leta 1919 preselila v Celje, v duhovnika pa je bil posvečen leta 1939 v Mariboru. Nemci so ga izgnali, našel pa je pot v Trst in bil do leta 1947 kaplan v Knežaku. Prestopil je v koprsko škofijo in do upokojitve leta 1989 služboval v raznih krajih, nazadnje v Šmihelu na Pivki, kjer so ga tudi pokopali.

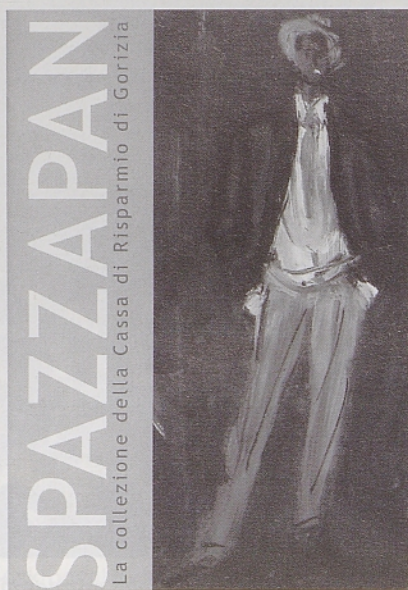
KNJIŽNICA SALVATORE VENOSI

Na sedežu slovenskih organizacij v Ukvah so 9. marca odprli novo knjižnico, ki so jo poimenovali po rajnem kulturnem delavcu iz Kanalske doline Salvatoru Venosiju. Poleg predsednika Slovenskega kulturnega središča Planika Rudija Bartalotha so spregovorili slovenski minister za kulturo Jožef Školč in akademika Ciril Zlobec ter Milko Matičetov.

UMRL PROF. MILKO JEGLIČ

V Clevelandu je 18. decembra umrl zadnji ravnatelj begunske gimnazije v avstrijskih taboriščih prof. Milko Jeglič. Rodil se je v učiteljski družini 2. junija 1901 na Rakeku. Iz matemaik in pedagogike je diplomiral v Zagrebu, postal profesor in banski šolski nadzornik. Napisal je tudi šest učbenikov za matematiko. Begunska pot ga je s Koroške leta 1950 vodila v ZDA, kjer je postal univerzitetni profesor in pisec mnogih znanstvenih razprav.

KATALOG DEL L. SPAZZAPANA

V Gorici so 20. marca predstavili katalog del Lojzeta Spazzapana v palači Goriške hranilnice in v galeriji v Gradišču. Besedilo sta prispevali Maria Masau Dan in Franca Marri. Primerno dopolnjena kataloga bosta izšla še v slovenščini in angleščini ob bližnjem odprtju Spazzapanove razstave v Cankarjevem domu v Ljubljani.

MANJŠINE V LONCU

Sudetska Nemka Wolftraud de Concini, ki živi na Tridentinskem in se živo zanima za manjšinsko problematiko, je zbrala značilne kuharske recepte desetih manjšin italijanskega alpskega loka v knjigi z naslovom *Le minoranze in pentola*. Dne 5. marca so jo predstavili tudi v Trstu, naslednjega dne pa v Sv. Križu.

NAGRADA DR. FRANE TONČIČ

Slovenski visokošolski sklad Seržij Tončič je 5. marca v Trstu podelil nagrado Dr. Frane Tončič za najboljše diplomske naloge v akademskem letu 1995-96 Andreju Zaghetu, in sicer za študijo o vlogi možganskih režnijev pri dolgotrajni koncentraciji. Tri priznanja, za katera so sredstva prispevali slovenski generalni konzulat v Trstu, Zadržna kraška banka in Nova Tržaška kreditna banka, pa so prejeli Maila Ozbič, Aleksi Jercog in Mitja Ozbič.

Na slovesnosti je predsednik Sklada Boris Kuret opozoril na letošnjo 45-letnico dobrodelne ustanove. Utemeljivte ocenjevalne komisije pa je prebral njen predsednik Marko Kravos.

OBČNI ZBOR ZSKP

Zveza slovenske katoliške prosvete iz Gorice je imela 18. marca redni občni zbor v Kulturnem centru Lojze Bratuž. Poročila so prebrali tajnica Anka Černic, predsednik Damjan Paulin in predstavniki enajstih članic. Dosedanje vodstvo je bilo potrjeno.

Vsaka slovenska
družina ima na mizi
mladiko

Cerkveni pevski zbor Sv. Jernej in gledališka skupina Tamara Petaros na Prešernovi proslavi v Finžgarjevem domu na Opčinah. Govoril je pokrajinski svetovalec inž. Vladimir Vremec.

Atilij Kralj: Uače naš - dogodivščine v narečju

Tržaški humoristični narečni pesnik in pripovednik Atilij Kralj je pred kratkim izdal svojo tretjo knjigo z naslovom **Uače naš - dogodivščine v narečju!** Pred njo sta izšli: **Pagrunthane na risalne mize**, 1977, in **Še druge pagrunthane na risalne mize**, 1996.

Pisatelj najprej razloži naslov z besedami: «Pruosem, ne se ustrašit glede naslova knjige! Da mi utis da kšne so vre navihale nus in rekle: Ni da ta Uače naš ga bo treba brt klečeč? Ne! Neč straha drage muoje, če imaste vre zdej tje dvome v začjetke, kaj bo pej z vs puatle u naprej! Dejmo najprej pravjerat razčistit tu ruobo! da... zakaj tašn naslov?»

Predrage, te se ne gre za pripovedovat, gauorit, razlagat al filozofjerat na račun Svete Družine in nje žlahte. Prou res ne! Vn garantjeran da za tu prebrt ku sn vre prej omeno, ni treba klečat nečko ustante komot kukar ste zdej! Brez straha, ležeč al sedeč, kukar se počuteste bulše.

Pridemo nazaj na: zakaj tak naslov?

Enostavno! Rade tega ki muj uače je bju zame zmjere muaja Muza, in nehote al ne vede, mj je zmjere dau ispiracijo! Kukar se ga spounem in videm še dns, je bju zmjere neverjetno flematičn, mjern, nigdar jemo sile, nardarjen za muziko, ljubitel glasbe, z estetičnem čutstvom, in filozofskim pojmom za življenjsko stvarnost. Prou tak se mi zdi še dns, edinstveni element in tip.»

Očeta je zelo cenil zaradi njegove delavnosti, podjetnosti in značajskih potez. Nikoli se ni jezil, vzdihoval ali obupaval nad položajem.

Podjetna Kraljeva mati se ni zadovoljila samo z gospodinjstvom, ampak so vzeli malo večje stanovanje in je oddajala sobe. Ko se je to delo izčrpalo, ker je bila predobrega srca in ni redno terjala najemnine, je podjetje propadlo. Potem je poskusil oče z gostilno, a tudi on je bil predobrega srca. Gostje niso imeli denarja in so ga prosili: «'Karlo, zapiše!... Ti bon dau!...' In Karlo je piso, in torko piso, da use tisti pisanje ns je spraulo na pločnik - ki zdej se reče marciapije! - Za rivjerat še malenkostno rešit, je blo' treba d't pruac gostilno, plunit u ruake in se uadluočit za kej družga, nouga, ki za šeft, niso ble več cajte. Brez stanovanja in brez dela z ane čifite, smo šle kuončat v drugo «podstrešije», na Scala Belvedere 4. peto nadstropje. Dvigalnik so ble naše mlade nuoške! Edina spalna suoba... «comodo de cucine» - pr' ane hudičeve dalmatinke, ki se je klicala Antola! Ni blo duaste zbjure. Uače se je vrno med cegle in mauto, nazaj k zidarstvu.

Po navade, tje njegove gradbišča, so ble zmjere ob ruobe mesta, taku da mama in jest smo mu ukjep nosile kosilo usak dan, in skorej zmiere delič. In ta je bju uzrok, da se nismo rivjerale nigdar udebelit, ki smo mogle zmjere peš... ki tranvaj za dva je stau previč!

Mama rade situacije je bla zaskrbljena in to zmjere še po vrhe pesimistka (se vide da tod uona je primla po mene)! Uače, pej lih obratno: Se bo že rešlo... In res, njemo se je use rešlo... zakaj? za tu, ki je zmjere staula zduole rame naša mama!

Vrnimo se k uačeto, če pomislemo, da naslov knjige je namenjen njemo. Se mi zdi, da tega niso omeno: ne on in niti naša nuona Ančka, njegova mate, niso nigdar znale točno njegov dan rojstva. Sinče!... mi je rekla, če p'r 14 al 15 uatrucih ki s'n imela, se be mogla spounit vse rojstva, ne be smela jemit družga po glave! Sej muaja žena mi zmjere prave, da jest s'n edine, ki ima še uso in celo: «K'rjanco!» kaku in zakaj?

Za tu, ki 'krjance' jo ne nucan!!! Za tu je še usa nova. Naste, da naj br'ž ima prou?! Ženske, če pomislemo, imajo skuare zmjere prou. Pravejo, da muoške in ženske samo v ane ruobe se strinjajo: Da se ni moč zanesit na ženske!

Bon!... te je bulše da se pr'staven in menjamo di-skors, ki če ne rata nevarno!»

Ko je stanoval na Opčinah, je začel zidati hišo na Ferlugih ali Konknelu. «Hiša je bla' še precej zahtevna in velika, dvonadstropna, postavljena na paštnah, taku da je končalo, da na anim vogale je imela 4 pjane. Res ne navadno pogruntana in zamišljena, postavljena vsa na principu diagonale, in še d'ns, če jo gledaš, kd'r greš dol z Obeliska, jo takoj opazeš rade originalnosti in ne navadno koncepcijo. Zakaj zido na Ferlugih? Rade čudovitega razgleda in bližine mesta. Pozicija je imela duaste točk pro, in samo ano contra. Za katero sn se zaveu šele kasneje. Da pozime, če zmrzne, ne greš z hiše al ne prideš do nje. Samo peš. Razgled taš'n, da p dežju... je taku prozorno, da videš skuarej Benetke. In če ne prou Benetke... galuobe prou gotovo!»

«S'n stau še na Via Cellini in s'n jemo za kasjerat an ček v ane banke na Via Roma. Grem h športelo in blagajnik, videm, da se z'čne objerat. Obrala ta ček vrhe, zduole, gre h šefo, nekaj govorijo in ta šef pride h športele in mi stri: Non se pol pagar sto' assegno! Perchè? uprašam... Zdej točno se ne spounem, kaj je blo ma k'šna neumnost naj br'ž! Morda post - datato al kej poduobnega, melenkostna reč! Uprašam: xe scoperto? No, ma no podemo. In jest: Va ben, va ben, se xe cussi, ghe telefonero a zio Guido. In uon: ... Zio Guido?... e chi xe stò zio Guido? Jest: La guardi ben sui soldi... xé quel che firma le banconote! che xé zio Guido. Cosa??! zio Guido xé... xé... suo zio? Guido Carli? Esatto... Ecco quà la ga la mia carta d'identità, lui el xé zio Guido.» Razpravljala sta še in vedno prijazneje, in Kralj je seveda dobil denar.

V Kraljevi knjigi Uače naš je predstavljeno pisateljevo osebno življenje, lepo pa je predstavil očeta in mater, ki sta oba naravna in resnična, v okolju, v katerem sta žive-la. Posebno na očeta je bil navezan, ker mu je bil vzor in simbol, občudoval je njegovo umirjenost in jo posnemal.

Nekoliko govori tudi o sodelovanju na tržaškem slovenskem radiu Trst A. O tem piše: «V dobi, ki s'n stau na Opčinah, s'n zč'no sodelovat s tržaškim radjom Trst A. Koku in kdaj točno pripoznam, da se ne spounem. Trajalo ni malo, skoraj 20 let. Recimo, da «kolaboracijem» je šou čje do 90 leta več al manj. Približno v iste dobe s'n z'čno z pesmicame v narečju, za tje, s'n več gotov:

začetka, recimo marca meseca 69 o priliki otvoritve 100 letnice slovenske šole v Trebčah. Smo ble' na anim sestanke in se je diskutjeralo glede programa. Bruno Kralj, naš treb'nske učitelj, mi stri, mi reče: zakaj ti nebe kaj napiso?»

Kralj je pristal in napisal dve pesmici: **Treb'nske kras** in **Samopostrežba**. Pesmi sta ugajali, nadaljeval je in jih napisal 250 v trebenskem in 50 v tržaškem narečju. Potem je začel pisati še prozo in sodelovati z gledališči. Uveljavil se je in doživel veliko uspeha.

Marko Kremžar: Razprava, drama v treh dejanjih

Lani septembra je izšla v Baragovem misijonišču v Slovenski vasi pri Buenos Airesu nova drama zdomskega pisatelja Marka Kremžarja. Naslov ji je **Razprava**, drama v treh dejanjih, s predgovorom, brez zagovora. Izdalo jo je Slovensko gledališče v Buenos Airesu v Argentini.

O Kremžarju smo na tem mestu že govorili, ko je leta 1962 izdal pri Slovenski kulturni akciji v Buenos Airesu knjigo novel **Sivi dnevi**. V njej je prikazal v obliki kratkih novel svoje zapore v Ljubljani, vendar pravi, da to niso spomini, ampak utegne celotna zbirka "ilustrirati do neke mere doživetja med zidovi: in še tako bi moral naslikati med eno in drugo črtico morje dolgočasne sivine, pa bi bilo vse skupaj komaj odlomek resničnosti".

Kremžar se je rodil leta 1928 v Ljubljani, kjer je bil njegov oče France časnikar in urednik Domoljuba. Študiral je v Ljubljani in doživel vojno. Med vojno je izgubil oba brata: Marjan je bil duhovnik in je deloval med slovenskimi izseljenci v Srbiji in tukaj je bil žrtev medvojnege nasilja. Brat France je bil univerzitetni študent, med vojno je bil poveljnik domobranske postojanke v Grahovem in tukaj je umrl ob partizanskem napadu skupaj s pesnikom Francetom Balantičem.

Tudi Marko je odšel k domobrancem in se ob koncu vojne znašel z drugimi v Vetrinju na Koroškem. Angleži so ga izročili partizanom in zaprt je bil v Kranju, Št. Vidu nad Ljubljano in v Ljubljani. Ker je bil mladoleten, so ga obsodili na politično prevzgojo. Po dobrem letu je pobegnul na Koroško v Spittal ob Dravi, kjer je maturiral. V gimnaziji je začel pisati krajše novele in jih priobčeval v Argentinskih revijah in zbornikih. Bil je član literarnega krožka Karla Mauserja.

Leta 1948 se je preselil v Argentino in v Buenos Airesu končal na univerzi študij ekonomije. Postal je finančni ravnatelj pri argentinski veji mednarodne založbe. Življenje se mu je uredilo, začel je pisati novele in šolske knjige za slovenske šole v Argentini. Pisal je eseje in razprave, ki jih je priobčeval v zbornikih in v samostojnih knjigah, npr.: **Pogled naprej, Obrisi družbene preosnove, Pot iz socializma, Prevrat in spreobrnjenje**, v tisku je knjiga **Izhodišča in smer**.

Leta 1995 je izšla pri Celjski Mohorjevi družbi razširjena izdaja **Sivih dni**. Že po prvi izdaji je prenehal s pisanjem novel in črtic, ker se je posvetil znanstvenemu in šolskemu delu.

Leta 1985 je Kremžar presenetil javnost z dramo v treh dejanjih **Živi in mrtvi bratje**, ki so jo uprizorili 27. septembra v Slovenski hiši v Buenos Airesu.

Leta 1997 je izšla drama **Razprava**, spet v treh dejanjih in spet s prisotnimi in odsotnimi osebami. V Predgovoru sprašuje javni tožilec, če se ljudstvo lahko zmoti, ko proglasi koga za krivega. Po njegovem mnenju ne, ker se v teh štiridesetih letih še nihče ni pritožil. Še bolj

je o tem prepričana pometalka Neža, ki je bila na vseh razpravah in vedno glasovala za obsodbo. Tudi škofa Rožmana so po pravici obsodili, zakaj se niso verniki uprli? Malo bi jih bili zaprli, nato pa spustili. Tudi zdaj bodo razpravljali o škofu, saj je "razprava proti škofu in voditeljem reakcije vredna vedno novega pretresa".

Vendar pa imajo razpravljalci toliko opraviti sami s seboj, da se na škofa niti ne spomnijo. Več ljudi so pobili in mlajši sprašujejo, če so vse dobro raziskali, dokazali, utemeljili, kdo je pravzaprav odločal, potrjeval obsodbe. Vse se je odvijalo nekje na vrh in nihče noče sprejeti osebne odgovornosti. Štefana Jerana so obsodili na smrt in ustrelili, češ da je izdajal, eden vodilnih partizanov pa javno pove sorodnici: "Tvoj stric Štefan je bil pošten mož, tovariš zvest. Izdajal ni nikogar. Ubit je bil, ker bil je... veren."

V igri je veliko osebne tragike. Obe Jeranovi, Nataša in Vera, sta v medvojni razpuščenosti zgubili pravo mero, iskali ljubezen zunaj zakona, se vdajali pijači, prva se je obesila, druga je znorela in je zaprta v norišnici. Proti koncu so se sprli in dva sta nepričakovano potegnili samokresa: varnostnik Jaka je ustrelil upokojenega ljudskega sodnika Valijanta, nekdanji uslužbenec notranje uprave Stojan pa Jako. Vsi so se prestrašili, saj so imeli nenadoma v dvorani kar dva mrliča. Toda Stojan, ki je bil pri notranji upravi in je imel izkušnje v podobnih zadevah, je ukazal:

"Zdaj ni časa za solze. Pripelji Sonjo, Neža! Mirno kri! Poslušajte, za vraga, da tukaj nič... se ni zgodilo... Čisto nič.

Le hladno kri in vse bo v redu. Že nocoj ubogi Valijant bo doma, v copatah in na svojem starem naslonjaču. Zjutraj, ko ga najdejo... bo jasen - samomor. To ni problem...

V Jakovem poslu ni redkost, da kdo čez noč izgine. Svojcev nima. Ne bodo ga iskali, še manj našli."

Prepričani so, da bodo vsi molčali, ker bi z razkritjem resnice lahko vsi izgubili. Vsi so bili vpleteni v vrsto nepravilnosti ali zločinov, da so bili prisiljeni molčati in kriti drug drugega.

Še najbolj miren je bil Stojan, ker si je pravočasno zavaroval hrbet. Zbiral je zapisnike in jih spravljal v svoj zasebni arhiv. Ko ga je vprašal Milivoj, če se nič ne boji, je samozavestno odvrnil:

"Koga? Jaz! Zapisnike imam... arhive, Vsak bo prej pomislil, predno bi proti meni mignil s prstom."

Toda ta lepi načrt je pokvarila Olga Jeran, ki je bila novinka v tej družbi. Poklicala je javnega tožilca, mu raz-

ložila položaj, ta pa je poklical rešilce in policijo. In drama se zaključí z Olginimi besedami: "Na pragu je - tožilec."

Igra je napisana v pesniškem jeziku, osnova pa je šesterostopni nadštevilni jamb, brez rime. Jezik je živ, tekoč, razgiban, da se kar preliva, primeren za take vrste igre, v kateri gre v glavnem za razpravljanja in medsebojna obračunavanja, manj pa je epskega dogajanja. Kot ste lahko sami slišali, je bil mrtvi škof samo pretveza za razpravo. In značilno je, da je dal Kremžar svoji drami tako prozaičen in malo poveden naslov, kot je Razprava.

Angel Kosmač: Boršt skozi čas

Letos je pri Mladiki v Trstu izšla zgodovinska knjiga župnika Angela Kosmača **Boršt skozi čas**. V **Besedi za uvod** je Kosmač zapisal: "Cerkev sv. Antona v Borštu obhaja letos (to je 1997) svoj jubilej - 150-letnico posvetitve (1847-1997).

Podpisani izhajam iz borštanske vaške in župnijske skupnosti. Zato se skupaj z ostalimi brati in sestrami veselim praznovanja visoke obletnice domače cerkve. Skupni materi... poklanjam to kratko zgodovino domačega kraja in cerkve."

Boršt se loči od drugih vasi po tem, da leži v dolini, ostali kraji pa stojijo na pobočju Krasa. Tu je bila v najstarejših časih dolina gradišč in gradov z vrsto naselbin, ki pa so tako propadle, da ni več sledov o njih. Najbolje so ohranjeni ostanki cerkve sv. Mihaela, ki je delovala od 15. do 18. stoletja. Znan je bil grad Mohovo, ki sta si ga izmenjavala tržaški škof in mesto, ker je bil pomemben v bojih med Trstom in Benetkami. Novi Mohov grad je bil zgrajen v 17. stoletju in je bil dolgo sedež carinskega urada, potem občinske uprave ali okrajnega komisariata za občini Materija in Dolina, ob koncu 19. stoletja je postal grad hotel, med drugo svetovno vojno so ga zažgali in danes je v razvalinah.

Boršt je glavna vas na tem področju, leži na 187 m nadmorske višine, ime pa verjetno izhaja iz nemške besede Forst, ki pomeni gozd. To bi lahko kazalo, da je bilo tod obširno gozdnato področje. Polagoma pa je nastajalo naselje, predvsem zato, ker so bili tu močni izviri vode, ki so zagotavljali življenje. Pa tudi zrak in podnebje sta bila dovolj zdrava, da so v prejšnjih stoletjih celo mnogi Tržačani želeli preživeti poletne počitnice v tem kraju, ki stoji na sončni strani in nudi prelep pogled v dolino skoraj vse do morja.

Druga pomembna vas je **Zabrežec**, ki že s svojim imenom pove, da leži nekje za bregom oziroma na pobočju, ki ščiti vas pred hudimi vetrovi ter zagotavlja obilo sonca tudi številnim vinogradom, ki so vedno dajali življenje in kruh prebivalcem. Zato je ta vas najstarejša in je bila prva obljudena, morda ima korenine v nekdanji rimski naselbini.

Hrvati so manjši zaselek nedaleč od obeh vasi in ime priča, da so se sem priselili ljudje iz hrvaških krajev v Istri. To je razvidno tudi iz družinskega imena Hrvatich, ki je posejano po okolici, zlasti v Ricmanjah in Logu.

Sojk ali na **Sojku** je spet manjši zaselek, ki je povezan s Hrvati z mostom čez nekdanjo železnico. Po vsej

verjetnosti nosi to ime, ker je zgrajen na osojnem kraju. V bližini so pokopališče in razvaline nekdanjega Mohovega gradu.

Jezero je nekoliko večje naselje, če ga primerjamo s prejšnjima zaselkoma. Postavljeno je na izrazito kraškem svetu, na vrhu strmine, pod katero ležita Boršt in Zabrežec. Jasno je, da tukaj ni bilo nikoli jezera, bili pa so kraški **kali** kot naravna napajališča za živino, ki se je tod pasla. Tak večji kal ali "jezero" je bilo v bližnjem Dolu, ki je ena od številnih vrtač, kjer so še danes opuščene senožeti in pašniki. Naselje je verjetno nastalo kot plansko pašno področje za živinorejce iz Boršta in Zabrežca, kjer takih pašnikov ni bilo. Pogoji za razvoj živinoreje segajo verjetno v 16. in 17. stoletje, kar tudi sovpada z nastankom vasi in njegove cerkve.

O zgodovini cerkev se je ohranilo malo podatkov. Najstarejša znana cerkev je bila cerkev sv. Marine nad Zabrežcem. Posvetil jo je l. 1636 tržaški škof Pompej Coronini. V njej je bil menda tudi oltar, posvečen sv. Antonu, zavetniku živinorejcev. Teh je moralo biti res dosti, če so ga izbrali pozneje za zavetnika nove cerkve v Borštu. V začetku ni bilo pokopališča okrog cerkve in so pokopavali samo v Dolini, kjer je bila parafa za ves Breg in za mnoge vasi na Krasu in v bližnji Istri. Pokopališče je nastalo leta 1800, ko so nanegli za grobove dovolj prsti in ga ogradili s primernim zidom. Tedaj je cerkvena skupnost v Zabrežcu postala samostojna duhovnija s stalnim duhovnikom in matičnimi knjigami.

Leta 1665 je nastala cerkev sv. Lovrenca na Jezeru, zgrajena je v obliki pravokotnika in ena redkih kraških cerkva pokritih s skrilami. Najbolj zanimiv je baročni oltar, ki je starejši od cerkve, zato so ga prinesli od drugod. Posebna vrednost oltarja je v tem, da je ročno izdelan iz lesa, iz katerega je izrezljanih veliko kipov in različnih dekoracij iz narave.

Župnijsko cerkev sv. Antona so zgradili v Borštu v letih 1841 do 1847, ko jo je posvetil tržaški škof Jernej Legat. Ima eno samo ladjo, visoka je 12,80 m, široka 10,80 m. Oltar je baročen, kip sv. Antona Puščavnika je iz litega železa. Stranska oltarja sta pravzaprav dva, eden z lurško votlino in s kipom Brezmadežne, drugi je posvečen sv. Križu. Pomembne so oljnathe slike na platnu Križevega pota.

V knjigi so opisani duhovniki, ki so delovali v Borštu, predstavljen je najimenitnejši Borštan škof Ivan Glavina, ki se je rodil v Borštu leta 1828 - rojstna hiša je zdaj popolnoma prenovljena -, v duhovnika je bil posvečen v Trstu 17. avgusta 1852; po krajšem službovanju v Istri je postal škofov tajnik, nato 25 let župnik pri Starem sv. Antonu v Trstu. Od 1878 do 1882 škof v Poreču in od 1882 do 1896 škof v Trstu. Tukaj je imel kot Slovenec tako hude težave, da je odstopil in se umaknil v pokoj, kjer je umrl 10. novembra 1899.

V vasi imajo podružnico šolskih sester, Krekov dom, šolo, živahno društveno življenje. Avtor je dodal odlomke iz spominov župnika Franca Malalana, seznam padlih, hišna imena in nekaj narodnega blaga iz Boršta.

Kosmačeva knjiga **Boršt skozi čas** je pomembno delo iz življenja slovenske vasi iz Tržaške pokrajine. Kosmač je poiskal vse dostopne vire, zato je njegova podoba Boršta prepričljiva in važna za vso slovensko skupnost v Italiji. Knjiga je tudi bogato ilustrirana.

Nikolaj Kuzanski: O božjem pogledu

S tem zapisom želimo opozoriti na drobno knjižico Nikolaja Kuzanskega *O božjem pogledu*. Delo je izšlo lani kot šesti zvezek zbirke Tretji dan pri Družini v Ljubljani. Znamenito filozofsko razpravo *De visione dei sive de icona liber - Knjiga o božjem pogledu oziroma o sliki* je v slovenščino prevedla Ksenija Geister, za obširno in v vsakem smislu izredno spremeno besedo pa je poskrbel Igor Škamperle, ki je na Tržaškem morda bolj znan le kot pisatelj. V Škamperletov prispevek pa ni vključen samo filozofski prikaz avtorjeve mistike in metafizike, ampak tudi nazorna biografija kardinala in diplomata Kuzanskega, tako da smo Slovenci v tem delu dobili dvoje: prvo knjigo tega filozofa v našem maternem jeziku in prvo - nam dostopno - filozofsko študijo izpod peresa v Trstu rojenega strokovnjaka za renesanso. V navdušenju nad prebranim je tudi vzrok, da se želimo nekoliko dlje zadržati ob tej knjigi.

Že drugi pisci so ugotavljali, kako pomembno vlogo je imel "vid" kot čutilo v filozofiji Kuzanskega, zato je zanj predmetni, snovni svet tako pomemben za miselno izhodišče, zato je tudi v naslovu svoje razprave ohranil izraz "de icona" - "o sliki". "Božji pogled" je prikazovala slika Jezusa Kristusa, podoba z iluzorično posebnostjo, ki jo je 53-letni Nikolaj Kuzanski leta 1453 poslal z razpravo vred menihom ob Tegernskem jezeru, "da bi jih uvedel v lahkost mistične teologije".

Razprava *O božjem pogledu oziroma o sliki* je razdeljena na uvod, v katerem Kuzanski napove, da bo menihe na "najpreprostejši način" vodil v "najsvetejšo temo", da bodo v njej začutili "navzočnost nedostopne luči"; temu sledi Predgovor, v katerem so navodila, kako naj menihi opravijo "čutni eksperiment" s pomočjo te nenavadne slike, ob kateri se vsakemu gledalcu posebej zdi, da Bog gleda prav njega, ne glede na to, kje pač že je v prostoru. Za Predgovorom pa so

"tri predpostavke", trije napotki za menihe.

Božji pogled je tu razložen najprej kot popolnejši od vsakega drugega možnega in seveda nepopolnega človeškega pogleda, torej kot absolutni pogled. Med božjim in človeškim pogledom - podobno kot med končnim in neskončnim - ni razmerja, je zid. Druga predpostavka je, da absolutni pogled Boga izvira od onkraj časov, predstavlja enost brez omejitve. V tretji predpostavki pa Kuzanski pojasnjuje, zakaj je v Bogu vsaka drugost enost in vsaka drugačnost identiteta. Tem trem predpostavkam sledi petindvajset kratkih poglavij, v katerih Kuzanski zelo jasno razvije svojo mistično teologijo in metafiziko. Smisel "čutnega eksperimenta" in filozofovih navodil je v tem, da je božjo podobo mogoče uzreti šele onkraj vsega predstavljivega, "v skrivnostni tišini, v kateri vrednost in pojem o obrazu ne obstajata več" (po doživetju teme), ali "onkraj praga sovpadanja nasprotij, ki ga čuva angel ob vhodu v raj," kot sam piše. To je kratek vsebinski prikaz knjige. Naj bralce povabimo k branju še z ugotovitvijo, da je pisanje učenega filozofa razumljivo brez večjih težav.

Še z večjim veseljem pa se knjiga bere, če spoznavamo miselni svet Nikolaja Kuzanskega tako, kakor nam ga je skušal približati Igor Škamperle. V svoji študiji se je najprej pomudil ob mestu, ki ga zavzema Kuzanski v evropski misli vse do odmevov v dvajsetem stoletju, s posebnim poudarkom na njegovi spoznavno-teoretski problematiki in kozmologiji. V opombah pod črto so skrbno navedeni avtorji, ki so pisali razprave o svetniškem možu iz Cuesa.

Škamperle tako rekoč mora nazaj v antiko k Aristotelu in Platonu, da lahko zaobkroži različnost v njihovih odnosih do Boga in materije, saj lahko le z odločilnim vplivom teh filozofov na tokove časa, v katerem je Kuzanski živel, zadovoljivo prikaže obrise njegove misli, še posebej pojmovni aparat iz njegovega glavnega teološkega dela *Učena nevednost*. Skratka, Škamperle nam Kuzanskega predstavlja kot misleca, ki ga je zanimala

samo "ena resnica" (o Bogu in človekovi možnosti, da se mu približa), zato si je v svojem spoznavnem pristopu do nje pomagal z vsemi dotodanjimi hermetičnimi in filozofskimi dognanji, tudi z znanstvenimi, vsa pa temeljito prenovil, šestokrat na zelo originalen način. Škamperle se zadržuje še ob inovativni kozmologiji Kuzanskega (ob njegovi ideji razsrediščenege vesolja in njegove brezmejnosti. Pomislimo samo na vpliv, ki ga je ta zamisel imela na Giordana Bruna in Keplerja!), Bog pa zanj predstavlja neskončnost in absolutno enost, nedoumljivo celo človeškemu umu (intelektu), še manj razumu (ratio); spoznavanje Enege je za človeka možno le s pomočjo intuicije in vere, ki sta del spoznavnega procesa. Če se sedaj navežemo na razpravo *O božjem pogledu*, velja na tem mestu zapisati, da "čutni eksperiment" menihe v knjigi privede (če seveda upoštevajo vodilo Kuzanskega) do mistične "teme", do točk, ko pride do čudeža verjetja, do notranjega "dejanja" (če si sposedimo lacanovski izraz), onkraj katege je vse obstoječe, predstavljuje in mislivo drugačno kot prej. Mimogrede: To je natanko tisto "dejanje", po katerem tako prepričljivo hrepenijo nekateri Rebulovi junaki.

Izjemno nazoren je Škamperletov oris filozofskih pobožnenih matematičnih oziroma geometrijskih idej in koncepta sovpadanja nasprotij. Matematika oziroma geometrija je bila za Kuzanskega umetnost, ki človeka pouči, kako videti "nevidno v vidnem", neskončno v končnem. (Ni slučajno, da je Škamperle svojo študijo naslovil **Odsev neskončnega v končnem**.) Njegovo umevanje matematike je simbolično, saj so konkretna števila, predmeti, svetovi in njihove razsežnosti zanj le neke vrste zrcala, v katerih se zrcali neskončno. Božjo Enost pač razlikuje od matematične enice, ki je samo simboličen primer.

Dragocena pa je tudi Škamperletova predstavitev Kuzanskega kot cerkvenega diplomata, tako lahko bralec spozna njegovo delovanje za mir in cerkveno spravo v tedanji nemirni Evropi. Škamperle piše, kako je Kuzanski svojim teološkim in filozof-

skim idejam ostal zvest tudi pri vsakdanjem delu v službi Cerkve. Kozmološko problematiko je apliciral na vprašanja raznolikosti obredov in razlik med Cerkvami in ponudil zgled pluralnosti. Vera je zanj ena, ne more imeti političnega središča - podobno kot kozmos - drugje kot v sebi sami in božji enosti.

Igor Škamperle je v svoji študiji uspešno predstavil idejni, še bolj pa mistični svet filozofovega dela, tako da je poznavalsko razčlenil ključne pojme v njem, pri čemer ima opazen delež temeljito poznavanje renesančne problematike, teoloških vprašanj, zlasti mistike. S toplo naklonjenostjo se je dotaknil tudi človeškega profila Nikolaja Kuzanskega, človeško skromnega Nemca, ki je živel in deloval na meji med romanskim in germanskim svetom in svoje življenje posvetil vprašanju, ki so živa tudi danes. Oba - tako Škamperle kot njegov veliki predhodnik - imata nekaj skupnega. Ne le veliko obzorje duha, ampak tudi ostrino misli in nazornost ter prepričevalno moč v besedah. Izjemno delo.

Ivanka Hergold

Francoska knjiga o Sloveniji

Znano je, da je plasirati slovensko knjigo v inozemstvu težko, posebno če gre za območje velikih evropskih knjig. Še težje pa je, da bi se tuj založnik ogrel za zamisel, da bi sam izdal knjigo o Sloveniji ali o njeni kulturi.

No, prav to se je v lanskem oktobru zgodilo v Franciji, kjer je pri založbi *Presses universitaires de France* izšla knjiga z naslovom "*La Slovénie*" - Slovenija.

Publikacija v malem formatu, z zemljevidom Slovenije, v obsegu 126 strani, je izšla v znameniti zbirki "*Que sais-je?*", nekakšni žepni enciklopediji, ki v posameznih zvezkih obravnava najrazličnejše teme, od filozofskih do znanstvenih in tehničnih. Med zadnjimi naslovi naj na primer omenimo "*Začetek laične šole v Franciji*", "*Spolno vzgojo*", "*Evropske nacionalizme*", "*Tango*".

Kot avtorja knjige o Sloveniji sta navedena Georges Castellan, zaslužni profesor pri INALCU (Institut za slovanske jezike) ter dr. Antonija Ber-

nard, profesorica ruščine na isti univerzitetni ustanovi.

Georges Castellan je znan strokovnjak za vzhodno Evropo, saj njegova bibliografija obsega kakih petnajst del s tega področja in so izšla pri znanih francoskih založnikih od Plona do Flammariona in Fayarda, poleg tega pa še drugje, na primer pri newyorškem *Columbia University Presse*. Naj navedemo nekatera od teh del: *Bolgarija, Albanija, Zgodovina Romunije, Tajno oboroževanje Reicha, Vsakdanje življenje v Srbiji ob pragu neodvisnosti, Zgodovina Nemčije, Zgodovina Balkana od 14. do 20. stoletja, Zgodovina narodov srednje Evrope*, s katero si je zaslužil tudi nagrado Thiers Francoske akademije.

Dr. Antonija Bernard je na videz tudi Francozinja, a francoski priimek je po možu Francozu, medtem ko je sama Slovenka, z dekliskim priimkom Grobelnik. Ta naša rojakinja je z intervjujem v zadnji številki *Mladika* podrobno prikazala svojo izredno pot iz kmečke hiše na Pohorju do univerzitetne stolice na Tretji pariški univerzi. Predlanskim je Institut za slovanske študije izdal njeno "*Petite histoire de la Slovénie*" - Malo zgodovino Slovenije. Letos je bila v slovenskem tisku omenjena kot ena od sodelujočih na simpoziju o štajerskem jezikoslovcu Dajniku, kjer je nastopila s predavanjem o razsvetljenstvu. A če se njena bibliografija ne more meriti s Castellano, ji gre vsaj enaka, če ne večja zasluga, da je knjiga o Sloveniji sploh izšla. Kdor bi želel vedeti, kakšne poti in tudi ponižanja jo je njeno prizadevanje stalo, bi moral samo poseči po že omenjenem intervjuju.

Vsekakor je knjiga o Sloveniji zdaj tu, vključena v ugledno francosko enciklopedično zbirko, razčlenjena v 7 poglavij, ki se vrstijo takole: *Pokrajina in ljudje, Preteklost Slovencev, Kultura in izoblikovanje naroda, Slovenci v Jugoslaviji (1918-1980), Neodvisnost, Gospodarstvo Slovenije, Slovenska kultura*.

Dela si avtorja nista porazdelila enakomerno. Del knjige je delo profesorja Castellana, poglavja razen III. in VII. - zlasti *Kultura in izoblikovanje naroda* ter *Slovenska kultura* - pa je napisala slovenska sodelavka.

Obdelava profesorja Castellana je tipično znanstvena, se pravi temelje-

ča na dejstvih in številkah, z bogato informacijo, ki utegne priti prav tudi slovenskemu uporabniku knjige. Tako bo na primer zvedel, da je zadnje ljudsko štetje leta 1991 v Sloveniji izkazalo sledeče manjšine: 2,6% Hrvatov, 2,44% Srbov, 1,36% muslimanov, 0,43% Madžarov, 0,16% Italijanov in 0,03% Nemcev.

Z isto natančnostjo je v II. poglavju obdelana *Preteklost Slovencev*, od naselitve v 6. stoletju do vladanja Habsburžanov (1278-1791), *Prebujenje narodne zavesti* (1791-1860) ter *Gibanje za združeno Slovenijo* (1860-1918). III. poglavje - *Kultura in izoblikovanje naroda* - je profesorica Bernardova razčlenila v naslednje oddelke: *Splošne spremembe v dobi razsvetljenstva - Jezik - Literatura - France Prešeren - Časopisje - Ilirizem - Praktično udejstvovanje, Leto 1948*.

Avtorica se tukaj ni omejila na povzemanje že znanih dejstev, ampak je obdelala snov tako rekoč s svežo roko, z nekaj nove distance in z novimi poudarki (na primer vloge A. M. Slomška).

V IV. poglavju - *Slovenci v Jugoslaviji* - se profesor Castellan izkaže za dobrega poznavalca dogodkov. Slovenski bralec naleti na drobce, ki mu iz domače zgodovine niso prisotni ali jih ta zamočuje. To velja za celoten prikaz slovenske zgodovine v tem poglavju (prva in druga svetovna vojna), kar je razumljivo glede na to, da gre za strokovnjaka za balkansko zgodovino. Naj omenimo pomen, ki ga pripiše stavki rudarjev v Trbovljah I. 1959, dogodku, ki ga v slovenskem spominu praktično ni.

Kakšne posebne simpatije do Slovencev Castellan ne pokaže, antipatije pa tudi ne, čeprav bi v njem človek pričakoval po francoski tradiciji filosofa: ostaja znanstvenik, oprt na dejstva. Isto je treba reči o naslednjem, V. poglavju, ki obravnava *Slovensko neodvisnost*, ki je opisana do nekaterih dramatičnih podrobnosti.

Naslednje, VI. poglavje, ki obravnava *Gospodarstvo Slovenije*, je obogateno tudi s statističnimi prikazi. Bralec tukaj zve marsikaj, na primer tudi to, koliko avtov, telefonov in televizorjev je imela Slovenija v letu 1992.

Zadnje, obsežno poglavje o *Slovenski kulturi* (vključno z likovno umetnostjo, glasbo in kinematografijo)

jo), je, kot je bilo že omenjeno, napisala profesorica Bernardova. Tudi sama se je tukaj držala pozitivnega prikaza tokov in osebnosti, čeprav ne brez osebnega odnosa.

"Slovenci so potrpežljivi in pogumni", tako se začena "Conclusion", sklepna beseda te knjižice.

Naj podamo zaključek, ki ga je po vsej verjetnosti napisal profesor Castellan in končno le pokazal nekaj simpatije do nas:

"Francoskemu opazovalcu se Slovenija prikazuje kakor druga Švica, orientirana proti Evropi in želeča stopiti enakopravno vanjo, dežela, ki se odpira evropskemu kapitalu in kulturi. Ponosna na lepoto svojih gora sprejema številne turiste, da bi jim pokazala bogastvo svojih cerkva in baročnih gradov in zaklade svoje folklore. Naj bi zavzela svoje mesto, svoje polno mesto v Evropi III. tisočletja."

A. R.

razstave

Robert Hlavaty ob stoletnici rojstva

Slikar Robert Hlavaty je v zadnjih mesecih v središču tržaškega in goriškega kulturnega življenja. Mislim, da ne pretiravam, če trdim, da se nobenega umetnika nismo spomnili ob okrogli obletnici s kar šestimi razstavami v različnih krajih in ob istem času.

Začelo se je v Trstu z razstavo v krožku občinskih uslužbencev v paviljonu Ljudskega vrta, nato moramo omeniti dve razstavi v Gorici, in sicer v Galeriji Ars in v Kulturnem domu, od 5. do 15. februarja pa so postale Opčine Hlavatyjevo razstavišče s kar tremi sočasnimi predstavami njegovih del. Mogoče je bilo prav, da je bilo tako, kdo bi sodil, nemogoče pa se je izogniti vprašanju, **zakaj** je bilo tako. Smo toliko delavni, da nam priprava ene razstave ne zadošča? Je umetnik zapustil tako visoko število slik, da jih ni bilo izvedljivo razstaviti v enem prostoru? Odgovor prepuščam tistim, ki so si razstave ogledali...

Mislim, da postaja očitno, da na likovnem področju v Trstu kljub velikemu številu slovenskih ustvarjalcev nekaj ne gre. To je bilo čutiti ob Spacalovi razstavi v tržaškem Kulturnem

domu, ko je bilo vse, prav vse, pa seveda ne zaradi umetnika samega, da-leč preskromno: otvoritev, razstava v svojem obsegu, spremni katalog... Pri Hlavatyju bi se utegnilo zdeti, da je stvar drugačna, a moje prepričanje je, da je do razdrobitve, prišlo zaradi pomanjkanja močnega povezovalnega hotenja, ne pa zaradi želje po čim večji razčlenjenosti.

Taki so današnji časi, vsakdo se skuša znajti sam, Franko Vekjet razstavlja doma, drugi še tega ne počno več, čaka nas mrtvilo, le kaj pričakujem ob obletnicah že davno pokojnih?

In vendar je bilo na Opčinah prijetno: v župnijskem domu Andreja Zinka so bile krajine z Borštom, Opčinami in Repentabrom, a tudi duhovite pripovedne slike o lastnem življenju, o času, ki ga čaka v starosti, kakor tudi resni opomini človeštvu v zvezi z oborožitvijo in mirom.

V Domu na Brdini so prevladovali portreti, ki so v resnici omiljene karikature bolj ali manj znanih ljudi našega vsakdana. Pa vino ima tu važno vlogo, kajti teran ni katerakoli pijača, ampak o njem je mogoče tudi pisati pesmi! Več je tu na razstavi bilo akvarelov, v glavnem z openskimi ambientacijami.

Najobsežnejša je bila postavitev v dvorani Zadružne kraške banke, kjer je bilo na panojih nekaj res lepih

primerov Hlavatyjevega slikarstva. Mislim, da je dosegel vrhunec ustvarjanja ob spajanju beline papirja in modrih vrtincev barve v zračno gmoto prefinjene iskrivosti. Če pomislim na akvarel, se mi predstavi pred očmi ravno ta hlavatyjevski izum rahlosti in komaj nakazanih namigov na resničnost pokrajine, ki zaživi šele v gledalcu.

Razstave so zdaj mimo, Hlavaty se vrača med številne lastnike njegovih priljubljenih del, mogoče pa bo koga zamikalo še na Kras, tja k Jazbecu, kjer je Hlavaty preživel toliko - očitno veselih - večerov v družbi prijateljev. In spet je Trst ob enega svojih ustvarjalcev: Spacal domuje v Štanjelu, Černigoj v Lipici, za Bambiča niti ne vemo, kje je... brez njih je Trst samo še bolj siromašen.

Magda Jevnikar

Umetnica Claudia Raza na novi razstavi

V ponedeljek, 2. marca, je bilo v prostorih šentjakobske galerije Grandangolo odprtje razstave, na kateri se je predstavila umetnica Claudia Raza. Slikarka je v zadnjih mesecih izredno dejavna, zato ni naključje, da v enem sončnem letu že tretjič pišem o njej. Claudia Raza ne razstavlja samo v Trstu, ampak je prav pred kratkim dosegla pomembno priznanje, bila je namreč gost florentinskega muzeja Casa di Dante (Dantejeva hiša), kjer je predstavila bogat izbor svojega ustvarjanja.

Da doživlja umetnica "srečen" trenutek, je čutiti tudi ob stiku z njo, kadar komentira svoje slike in ima za vsako besedo ljubezni in istočasno nekakšnega spoštovanja, kot da je slika zdaj tam, samostojna, in tudi ti, gledalec, imaš kaj povedati o njej. Vtis imaš, da je umetnica občutljiva za naravo, sredi katere živi, kot bi šlo za žive prijatelje, ki se spreminjajo in s tem prinašajo novih občutkov in novih izzivov.

Velikokrat je to kamen, luknjičast, gladek, bel ali siv, razgiban po obliki in nenavaden v slehernem svojem detajlu, preprost, a vendar tako zapleten v svojem tisočletnem nastajanju. Kadar ga slika Claudia Raza, neha biti kamen in postane skrivnostna pri-

sotnost, slutnja, napetost, krik. Nesluteno bogata pokrajina je to, in če njenemu glasu prisluhneš, boš lahko poslušal pripoved o večnem rojevanju in presnavljanju v simbiozi z vodo in vetrom, ki tudi dajeta svoj pečat kamnitosti.

Velikokrat se izza skal razprostira morje in mogoče ne more mirovati prav zato, ker je belina skal prevelik izziv, da bi se valovi ne zaganjali vanje.

Od časa do časa se med kamni in sredi kamnitih ploskev pojavi rdeč madež, tako, da nas spominja na minevanje letnih časov, da vemo, da je spet tu jesen, razkošna in odločna v svojih barvah, kot zadnji goreč pozdrav življenju pred zimskim zatišjem.

Potem so tu kamnolomi, kraške katedrale ali grozljiva žrela, odvisno od tega, kako smo razpoloženi. Človek naravi vedno samo jemlje in pušča za sabo rane...

Claudia Raza se zdaj posveča novemu raziskovanju: zamikale so jo trave, travnate bilke v svojskem minevanju in v prostorski določenosti. Prihodnja razstava nam bo gotovo prinesla izsledke te raziskave.

In na koncu še beseda: ob gledanju razstavljenih slik, predvsem akvarelov, imaš občutek, da so lahkotna igra spretnega čopiča, in prav nič ni čutiti napora, naprezanja, vztrajnosti in znanja, skratka vsega tistega, iz česar so se dela porodila.

Umetnik ne ustvarja brez napora, brez naprezanja, vztrajnosti in znanja, vendar je ljubezen do lastnega dela kot čarobna tančica, ki vse to zakrije in pred nami je le - umetnina.

Galerija Grandangolo je v Ulici Ponziana na številki 8. Odprta je med 10.30 in 12.30 ter 17. in 20. uro vse dni v tednu, ob nedeljah pa le zjutraj.

Magda Jevnikar

---

*Prispevajte
v sklad za kulturo
in za naš sedež
v središču mesta*

... namesto ocene ...

Alojz Gradnik

Sonet o človeštvu

Človeštvo! Ta beseda te razvname.

*"Človeštvo! To le ideal je zame,
ne narod!" kličeš množici, tribun.*

"Človeštvo!" pevec, brenk je tvojih strun.

*Čemu brezmejnost, ki nas le v plitvino
bo zapeljala? Svojo domovino
na zvezde zoži, ki so nad teboj:
tu orji, sej, tu toči kri in znoj,*

*tu širi veje, sok daj korenini,
v teh mej globini in teh vej širjavi
obraz boš našel domovine pravi.*

S v o j o genj vžgi in vžgal ga boš tujini.

*Le eno smo drevo, le trte gozod,
človeštvo pa neskončen, temen gozd.*

Spomladi 1953 je pesnik Alojz Gradnik obiskal Trst. Doživel je topel sprejem - kot je zapisal kronist - predvsem med šolsko mladino. Sonet, ki ga tu ponatiskujemo, je izšel v drugi številki revije **Sidro** jeseni 1953 s kratko beležko o obisku in pesnikovo fotografijo.

**AKCIJA
10.000 LIR
SE NADALJUJE**

↳ 2. stran platnic

goslavije in jih prositi za soglasje. In sestali so se v noči od 2. na 3. november 1956 na Brionih s Titom, Kardeljem in Rankovičem, tajno(!) *V tej noči so jugoslovanski komunisti izdali jugoslovanske in madžarski narod: odobrili so vojaško intervencijo Rdeče armade na Madžarskem!* (Stran 32 v zg. imenovani knjigi "Ungarn 1956").

Pa ne samo to, dogovorili so se s Sovjeti, da bodo kot "prijatelji" madžarskega "Kavčiča" Imre Nagyja, njemu samemu in njegovim sodelavcem dali azil v jugoslovanski ambasadi v Budimpešti, ko bo iskal zavetje pred Rdečo armado. Imre Nagy je bil prepričan, da ga Jugoslavija v srcu podpira in se je res zatekel pred Rusi k Jugoslovanom v poslaništvo.

Tam je bil tri tedne, nato je zapustil hišo, vse se je odvijalo *po dogovoru jugoslovanske strani s Sovjeti*, in bili so vsi kmalu od "Udbe" aretirani in končno pobiti. - *Vse se je odvijalo, kot sta se Tito in Hruščov dogovorila. Tito je zahrbtno izdal madžarske rodoljube in socialiste Sovjetski zvezi, ki ga je osem let pred to izdajo ožigosala kot izdajalca in pomočnika ameriških imperialistov...* To je zgodovina, ki se prikriva.

Ampak to še ni vse. Samo nekaj dni po okupaciji Madžarske s strani Sovjetske zveze z odobritvijo jugoslovanskih komunistov je Tito izjavil:

"Socializmu je bil zadan hud udarec. Poglejte, tukaj, kako grozen odpor skorajda neoboroženega naroda, ki hrepeni po svobodi in neodvisnosti!"... (Stran 43).

Mislím, da si mora slovenski narod ustvariti novo podobo tega maršala in heroja Tita. To ni "Naš Tito", to je zgodovinski izvržek in sramota za vse jugo - narode, kakor nam zdaj dokazujejo v tej dokumentaciji prikazani dokazi. *Razgraditi moramo ta v naših glavah instalirani zlagan mitos o komunizmu.*

Zgoraj omenjena knjiga prikazuje tudi, da so bili voditelji komunističnih partij vsega sveta imenovani v Moskvi, torej tudi slovenski na Čebinah leta 1933...

Waiblingen, dne 21.02.1998

Karl Cepl

POMOČ ZA KOMBI

V okviru gibanja Pot je že bila izvedena zelo uspešna humanitarna akcija: zbrana so bila sredstva za hudo bolnega otroka iz Radeč. Le-ta je bil s pomočjo dobrih ljudi operiran in je ozdravel. Sedaj je pred nami akcija, ki smo jo poimenovali KOMBI.

Za kaj gre? V Ljubljani živi družina, ki nujno potrebuje pomoč. V družini je sedem majhnih otrok, sedaj, v februarju, pa pričakujejo osmega. Bivajo v dvojnopsobnem stanovanju, zaposlen je samo oče, ki prejema povprečno plačo. Vsi v družini se silno veselijo življenja, okrog sebe sejejo veselje in optimizem. Skratka, duhovno bogatijo vse, ki so z njimi v stiku. Zdi se, da v tem trenutku najbolj potrebujejo avtomobil. Imajo sicer star in razmajan wartburg, ki pa seveda ni dovolj velik, da bi se vsi lahko z njim prevažali, pa tudi varen in zanesljiv ni več. Misel, da bi jim pomagali, je zrasla prav ob nekem incidentu v zvezi z avtomobilom: ko so hoteli iti na Višarje, jih niso pustili čez italijansko mejo, češ da jih je v avtu preveč.

Menimo, da v takih primerih ne kaže le dogrnjati nad državo, ki premalo pomaga takim družinam; premalo je ugotavljati, da imajo dobre, lepe in velike avtomobile največkrat tisti, ki jih ne potrebujejo - pač pa po svojih močeh pomagati.

Prav je, da tak pogum in odprtost za življenje, kakršna srečujemo v omenjeni družini, ne bosta kaznovana z gmočnim pomanjkanjem, ampak da se izkaže, da je na Slovenskem dovolj dobrih ljudi, ki ne dopustijo, da bo številna družina sinonim za revščino. (Imena ne omenjamo, ker smo prepričani, da tega omenjena družina nikakor ne bi hotela, po drugi strani pa jo večina naslovljencev tega pisma dobro pozna.)

V ta namen smo pri Krekovi banki odprli poseben račun št.: 51800-620-336 1200119-188-05-888.

Pozivamo torej tudi Vas, da po svojih močeh priskočite na pomoč, tako da sredstva nakažete s položnico. O akciji povejte tudi svojim prijateljem in jih zanjo navdušite. O zbranih sredstvih bomo poročali v Družini in na-

vedli tudi najbolj velikodušne darovalce, če bodo seveda želeli. To pa ne pomeni, da darovi "uboge vdove" ne bodo najdragocenejši.

V upanju, da se boste odzvali in s svojo solidarnostjo pomagali dokazati, da novo življenje ne prinaša revščine, pač pa bogatejše medčloveške odnose, Vas lepo pozdravljamo in želimo vse dobro.

Ivanka in Jože Kurinčič, Ljubljana
Jožica in Peter Stres,
Dobrovo v Brdih
Piroška in Evgen Boltar,
Nova Gorica
Pavel Jesenko,
predsednik društva Pot, Godovič

Akciji se pridružujejo tudi mnogi naši prijatelji, npr. dr. Drago Čepar, Primož Govekar, prav tako jo podpira in priporoča tudi g. Vinko Kobal, Godovič.

Ljubljana, februar 1998

POGREBI IN KULTURA

Pred kratkim sem bil na pogrebu znane osebe. Ni važno, v katerem kraju je bil ta pogreb in ni moj namen, da bi o tem pisal. Kar me je na njem prizadelo, pa je bilo obnašanje določenih ljudi, ki demonstrativno ostanejo pred cerkvijo, medtem ko gre pogrebni sprevod vanjo. Spoštujem vernike in nevernike, leve in desne, ateiste in pobožne ljudi, in jih imam vse rad, toda tudi oliko imam rad. Ta pa pravi, da moramo pokojniku izkazati svoje spoštovanje ob celotnem slovesu, torej tudi v cerkvi, če si je pokojnik želel biti cerkveno pokopan. Jaz grem tudi na civilne pogrebe in tako spoštujem pokojnikovo voljo. Ne vidim razloga, zakaj bi se pаметen človek, tudi če je ateist, ne poslovil od pokojnika v cerkvi, poslušal tu besede zadnjega slovesa, morda pesem in molitev drugih. Olika pravi, da bi tako moralo biti.

Zakaj pa je v srcih nekaterih naših ljudi taka nekulturnost, ignoranca, morda tudi sovraštvo, ne morem razumeti. Smo še vedno nekateri narod primitivcev, ki v srcu gojijo sovraštvo, nestrpnost, ne pa spoštovanja, dialoga in ljubezni?

D. K.

SLOVENSKA AGENCIJA ZA BOLJŠO VOLJO

Če srček dela tika taka...

- Ti, kaj misliš o tem, da je oni Jelinčič, poslanec v slovenskem parlamentu, s famo udbovca, kriminalca in tatu, če sem prav bral njihove časnike, izjavil, da bi bilo treba krščansko golazen '45 pobiti, pa je ob tem predsednik Milan Kučan molčal? Molčal, pomisli!

- Kaj češ, če srček dela tika taka... Slike kažejo, da sta z Jelinčičem v prijateljskem odnosu. Potem upoštevaj usluge, ki jih je ta primerik novega slovenstva izkazal Partiji. Bil je zanj pravi Miklavž! Na prvih volitvah je kot lažen ultranacionalist razbil desnico, potem pa skočil h komunistom.

Operacija, da se je lahko Partija obliznila! No, njegova glavna tarča pa je postala Cerkev. S predlogom moratorija mu je uspelo, da so odložili vrnitev nacionaliziranih gozdov Cerkvi. Kot politični izvidnik je bil poslan k Miloševiću, potem ko je razglasil Hrvate za naše sovražnike. Kako naj bi Kučan vrgel čez krov takšen biser?

- Vaclav Havel bi ga.

- Kučan ni Havel. Sicer pa bi se, ko bi bil Havel, oglasil tudi, ko je bila narejena tista gnusoba z brezjansko Marijo.

- Kaj pa ve Kučan o brezjanski Mariji, ko še tega ne zna, kako se sklanjajo Brezje? On pravi "na Brezju"... Kakor če bi naš Scalfaro rekel: "A Loreta..." A tako ne bo rekel niti Bertinotti, če bo postal predsednik. Morda pa je molčal iz rešpekta pred kulturo, če bi bila tista podgana kultura... Kdove, morda bi se oglasil, ko bi skrunili kakšne Čebine... Treba bi bilo poskusiti...

- Oglasil pa se je, povsem neprimerno, da bi zaščitil onega obrambnega ministra Turnška, ko ni hotel odlepiti riti s svojega stolčka,

čeprav je prizadel državi debelo sramoto in milijardno škodo. A je mož kljub temu odletel. Javno mnenje je bilo močnejše od Kučana.

- Skleniva pomenek takole: mož je dvakrat molčal, ko bi moral spregovoriti, in enkrat spregovoril, ko bi bilo treba molčati.

- Kaj nima svojih svetovalcev, ki merijo pulz javnega mnenja in mu lahko prišepnejo, kaj je primerno in kaj ni? Da bi moral na primer tokrat brezpogojno ožigosati pozive k pokolom in skrunjenje narodnih svetinj? Naš Scalfaro, pri moji duši, da v takih primerih ne bi molčal, naj bo kakršenkoli.

- Scalfaro je le gospod, Kučan pa tovariš.

- Res nima nikogar, da bi mu stal ob strani in mu svetoval?

- Seveda ima svoje svetovalce. Na primer Hribarjevo. Ta specialistka za spravo ga je verjetno nakurila, da je potem, post festum, dal tisto nesrečno izjavico, v kateri je zmešal toleranco in podgane, golazen in Cerkve...

- Cerkve, kajpak, v množini. Saj je v Sloveniji cela vrsta Cerkev, ki lahko močno vplivajo na javno mnenje. Scientološka, adventistična in kaj vem kakšna še, ob katoliški, ne?

- Pa Jelinčič utegne imeti kakšno svojo Cerkev. Kakšno Satanološko cerkev Slovenije...

Slovenska prosveta in Zveza slovenske katoliške prosvete
razpisujeta

XXIV. tekmovanje zamejskih amaterskih odrov

MLADI ODER

Tekmovanja se lahko udeležijo amaterski odri, ki delujejo v naši deželi.

Tekmovanje traja do konca leta 1998. Izid bo javno razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku februarja prihodnjega leta.

Skupine, ki se nameravajo udeležiti tekmovanja, morajo javiti svojo udeležbo enemu od obeh prirediteljev.

Za vsa podrobnejša pojasnila in prijave se je treba javiti na naslov SLOVENSKA PROSVETA, Trst, ulica Donizetti 3, tel. 370-864 ali pa ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, Gorica, viale XX Settembre 85.

za smeh in dobro voljo

listnica uprave

Škot prosi izvoljenko za roko:

– Prosim, odločite se hitro, ker parkiram na mestu, kjer je parkiranje prepovedano!

—o—

Mož se vrne s keglanja in je seveda takoj pripravljen za majhen prepirček:

“Vedno mi moraš ugovarjati! Ko jaz rečem dober večer, mi ti seveda odgovoriš z dobro jutro!”

—o—

V mojem zakonu je zelo kulturno, kot v gledališču.

Scena za sceno.

“Si videl, kakšno srečo imajo Prleki, ker vreme dela namesto njih?”

“Kako to misliš?”

“Tako. V časopisih je pisalo: Toča obrala grozdje.”

—o—

Na vremenoslovsko postajo nekdo pokliče: “Halo, bi lahko pri vas naročil lepo vreme za soboto?”

“Za koliko oseb pa?”

—o—

“Kako je bilo včeraj na izletu?”

“Grozno! Ko smo prišli na železniško postajo, nismo mogli najti gostilne, ko pa smo se vračali, nismo mogli najti železniške postaje!”

—o—

Dva šoferja se hvalita. “Vozil sem s tako hitrostjo, da so bili električni drogovi ob cesti videti kot ograja!”

“Jaz pa sem ovinke rezal s tako hitrostjo, da sem videl svojo registrsko tablico!”

—o—

“Kje je tvoj brat?”

“Na univerzi!”

“Kaj pa dela?”

“Streho prekriva!”

DAROVI V TISKOVNI SKLAD

Marinka Brezigar Terčon, Nabežina - 60.000 lir; Tereza Srebrnič, Švedno - 10.000 lir; Maria Elsbacher, Pagnacco - 10.000 lir; Janez Pucelj, München, Nemčija - 6.000 lir; Nadja Malalan, Opčine - 20.000 lir; Marija Breclj, Sesljan - 10.000 lir; Emil Devetak, Gorica - 10.000 lir; Ana Štefančič, Križ - 10.000 lir; Lojze Debelis, Trst - 10.000 lir; Daniela Žerjal Levstik, Opčine - 10.000 lir; Rossana Ghersin, Lonjer - 10.000 lir; Xenia Levak, Trst - 60.000 lir; Matejka in Tomaž Petaros, Boršt - 10.000 lir; Marko Kos, Trst - 10.000 lir; Irena in Marino Ferfolja, Dberdob - 10.000 lir; Grisani Maria, Trst - 40.000 lir; Alexander Cergol, Trst - 60.000 lir; Alfonz Žužek, Mavhinje - 10.000 lir; Irene Vrtovec, Gorica - 20.000 lir; Robert Pipan, Mavhinje - 10.000 lir; Edoardo Germani, Trst - 10.000 lir; Marija Žgavec, Peč - 10.000 lir.

DAROVI V SPOMIN

Ob obletnici smrti mame Lojzke in očeta Jožeta Peterlina daruje 100.000 lir Joži z družino.

Livio in Lidia z družinama darujeta 100.000 lir v sklad Mladike.

Vsem prisrčna hvala.

V začetku leta je pri Založbi Mladika izšla zanimiva domoznanska knjiga o župniji Boršt.

Priporočamo jo!

Najlepše in najbolj koristno darilo je SLOVENSKA VIDEOKASETA.

V slovensčini sinhronizirana risanka, ki so jo pripravili Mladika, Družina, Radijski oder in Studio Trak, je namenjena otrokom in odraslim, verskim skupnostim in družinam.

Dobite jo v slovenskih knjigarnah in na upravi Mladike v Trstu, Donizettijeva 3, tel. 040/370846, faks 633307.

Cena 29.000 lir